תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-כתובות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 12
הלכה ג 14
הלכה ד 15
הלכה ה 16
הלכה ו 17
הלכה ז 22
הלכה ח 24
הלכה ט 25
הלכה י 27
פרק ב 32
הלכה א 32
הלכה ב 35
הלכה ג 36
הלכה ד 37
הלכה ה 38
הלכה ז 40
הלכה ח 41
הלכה ט 42
הלכה י 44
פרק ג 44
הלכה א 44
הלכה ב 49
הלכה ג 49
הלכה ד 50
הלכה ה 50
הלכה ו 51
הלכה ז 53
הלכה ח 53
הלכה ט 54
הלכה י 54
פרק ד 55
הלכה א 55
הלכה ב 56
הלכה ג 56
הלכה ד 57
הלכה ו 60
הלכה ז 61
הלכה ח 62
הלכה ט 62
הלכה י 62
הלכה יא 63
הלכה יב 63
הלכה יג 64
פרק ה 64
הלכה א 64
הלכה ב 67
הלכה ג 69
הלכה ד 72
הלכה ה 73
הלכה ו 75
הלכה ז 76
הלכה ח 76
הלכה י 78
הלכה יא 78
פרק ו 78
הלכה א 78
הלכה ב 79
הלכה ג 80
הלכה ו 80
הלכה ז 80

פרק ז 81
הלכה א 81
הלכה ב 82
הלכה ד 82
הלכה ה 82
הלכה ו 83
הלכה ז 83
פרק ח 84
הלכה א 84
הלכה ב 84
הלכה ג 84
הלכה ה 84
הלכה ז 85
הלכה י 85
פרק ט 86
הלכה א 86
הלכה ד 88
הלכה ה 88
הלכה ו 88
הלכה ז 89
הלכה ח 89
הלכה ט 89
פרק י 90
הלכה א 90
הלכה ב 91
הלכה ד 91
הלכה ה 92
הלכה ו 92
פרק יא 93
הלכה א 93
הלכה ב 93
הלכה ד 94
הלכה ה 94
הלכה ו 94
פרק יב 95
הלכה א 95
הלכה ב 95
הלכה ג 96
הלכה ה 96
פרק יג 96
הלכה א 96
הלכה ב 97
הלכה ג 98
הלכה ה 98
הלכה ו 98
הלכה ט 99
הלכה י 99
הלכה יא 100

פרק א

הלכה א

בתולה נשאת ביום הרביעי. ולא בליל החמישי כן פירשו התוס' בבבלי ריש מכלתין ד"ה ליום הרביעי. ואפילו לבר קפרא דקאמר בגמרא טעמא משום ברכה מודה הוא בנשואין דביום הרביעי דוקא ועיין לקמן ד"ה בר קפרא:

שאם היה לו טענת בתולים. עיין לקמן בד"ה בוגרת:

בר קפרא אמר מפני שכתיב בם ברכה. בבבלי דף ה' אמרי' איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי דבהאי פורתא לא חיישינן לאיקרורי דעתא או דילמא נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן לאיקרורי דעתא ת"ש דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן אי הכי כלומר לטעמא דאמרת דברכה דדגים נמי חשיבא. אלמנה נמי תיבעל בחמישי ברכה דאדם עדיפא ליה ומייהו בתולה לא תנשא בששי דלזמן ארוך כ"כ חיישינן לאקרורי דעתא אבל מרביעי עד חמישי לא הוי חיישינן לאקרורי דעתא והיתה נבעלת ברביעי אי לאו טעמא משום ברכה ע"כ. ומשמע דבר קפרא לא פליג אטעמא דמתני' ואית ליה נמי משום טענת בתולים. וכתב היפ"מ דלשיטתא דהאי תלמודא א"א לפרש כן וע"כ דפליג אשיטתא דבבלי מדפריך לקמן והלא כתיב ברכה בשביעי והא ודאי כולי האי משבעה ועד שני חיישינן אלא על כרחך דלית ליה לבר קפרא טעמא דטענת בתולים ועוד דלקמן קאמר לר"א דאית ליה טעמא דטענת בתולים משמע דפליג אבר קפרא ואי קשיא דא"כ לבר קפרא בתולה נמי תנשא בחמישי ותיבעל בששי דהא ברכה דאדם עדיפא הא ליתא דשהויי מצוה לא משהינן ע"כ העולה מדבריו שם וזהו מן הדוחק לתרץ כן. ובעל יופי מכלול האריך שם לפלפל בדבריו והעלה דגם לבר קפרא אית ליה טעמא דטענת בתולים אלא דס"ל דטעמא משום ברכה עיקר הוא ואף במקום דליכא טעם דטענת בתולים כגון שב"ד קבועים בכל יום ואכה"ג פריך ותנשא בשבת כו' וע"ש אבל סוף סוף גם לדבריו קשה דבמאי פליג ר"א אבר קפרא דהרי כמו לבר קפרא אם אזדא לה טעמא דטענת בתולים כגון במקום שב"ד קבועין בכל יום או שאין קבועין כל עיקר אפ"ה נישאת ברביעי מטעמא דברכה כן הכא נמי לר"א כדקאמר בהדיא לקמן. גם מה שכתב שם בפירוש השני דבר קפרא דהכא אנשואין נמי קאי דנשאת אור ליום חמישי והכריח כן מדפריך לקמן כלום אחרים מתירין אלא בשכנס אבל בשלא כנס הרי קונה קנין בשבת ואם איתא דאנבעלת בליל חמישי לחוד קאי טעמא דבר

קפרא וכשיטת הבבלי מאי פריך מקנין בתולה בשבת דהא קניא לה בנישואין מע"ש אלא ע"כ דבר קפרא אמר אף הנישואין יהיו בלילה והילכך פריך שפיר דלא איצטריך לטעמא שאין כתוב בו ברכה לבריות ע"כ. ועדיין לא העלה ארוכה לדבריו ז"ל דלפ"ז לא שייכא הא דרבי מנא בתרה דקאמר הדא אמרה כו' ומאי איריא ארמלין דקאמר אם בשלא נכנסה לחופה מבע"י גם לבתולה אסור לקנותה בשבת ועוד דדוחק גדול הוא לפרש כן לבר קפרא דנאמר עיקר תקנת חכמים היה מתחילה שתהא נשאת בלילה ולא ס"ל דליחוש דילמא לא מצי בעיל משום טירדא דנשואין. והנראה לפענ"ד דודאי זה עיקר הוא דגם לבר קפרא אית ליה טעמא דטענת בתולים ואזלא שיטתא דהכא כשיטת הבבלי ונבעלת לאור חמישי קאמר והא דמקשי והלא כתיב ברכה בשביעי היינו למאי דס"ד מעיקרא דלית ליה לבר קפרא אלא טעמא דברכה לחוד דתנא הוא ופליג אמתני' ולא איכפית ליה נמי לחלק בין ברכה דיום לברכה דבריות אבל לבתר דמשני דברכה דבריות בעינן דוקא א"כ ע"כ דסברא ליה נמי טעמא דטענת בתולים דהא ברכה דאדם עדיפא ואי קשיא אדפריך הא אילו הוה כתיב ברכה כו' ואמאי לא פריך תיפוק ליה משום טענת בתולים הא ליתא דעדיפא מינה פריך דאפילו ביאה גופה בתחילה אסור והא דמקשי כלום אחרים מתירין אלא בשכנס כו' משום אלמנה הוא דקא מדחי לה דלא איצטריך לטעמא שאין בו ברכה לבריות דלא שייכא חופה בה וכדפרישית בפנים דהא על תרוייהו קיימינן וכקושיא קמייתא הא אילו כו' דהוו נישאות בין בתולה בין אלמנה בשבת לא כן תני כו' דעל בתולה לחודה קאי כן נמי קושיא בתרייתא על אלמנה לחודה מיתפרשא ולומר דלא מיתוקמא הך טעמא לכולה מתני' ולא צריכין לזה ובזה אתייא שפיר כל הסוגיא ואזלא האי שיטתא כשיטת הבבלי ואבעילה לחודה קאי טעמא דבר קפרא דאין לנו לחלק בין האי תלמודא להש"ס בבבלי במה שמפורש בהדיא דברי התנא בברייתא כמו שהובאה שם (ובעל שדה יהושע כתב לפרש קושיא דוהלא כתיב ברכה בשביעי כמו דמפרש היופי מכלול דעל מקום שאין ב"ד קבועין קאמר וזה מבואר דדוחק הוא לפרש במה שלא הוזכר בהדיא ואכתי אין לנו הכרח ג"כ דס"ל נמי לטעמא דט"ב כדפרישית ובקושיא השניה כלום אחרים מתירין כו' לא הרגיש כלל בזה) אלא דאכתי נשאר לנו לבאר במאי פליגי בר קפרא ור"א כמו שהקשיתי לעיל דהרי לבר קפרא אית ליה נמי טעמא דטענת בתולים ור"א אית ליה נמי טעמא דברכה כדאמר לקמן אף הוא אית ליה כו' אמנם כד דייקינן שפיר איכא נ"מ גדולה בינייהו דלבר קפרא לא צריכין לטעמא דשקדו שיהא טורח בסעודה ג' ימים כו' דבהני תרי טעמי ברכה וטענת בתולים לחודייהו סגי בבתולה דנשאת ברביעי ונבעלת לאור חמישי ולדידיה טעמא דברכה טעם

כעיקר הוא ואם עבר נקרא עבריינא אפילו במקום דליכא טעמא דטענת בתולים כדלעיל דהתוס' בד"ה ותנשא בא' בשבת לא דייקי דטעמא דברכה אינה אלא עצה טובה ולא מקרי עבריינא אלא מכח קושיא דלא משני הש"ס התם דהיינו טעמא דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה ומדחזינן להאי ש"ס דקאמר הכי לבר קפרא וכן לקמן על קושיא דתנשא בראשון קאמר ואית דבעי מימר כהדא דבר קפרא כו' וכדפרישית שם ש"מ דלית ליה טעמא דשקדו וטעמא דברכה עיקר לשיהא נקרא עבריינא משום זה וכן לא דייק הכא כדמדייק התם לקמן טעמא משום ברכה כו' כהוכחה הב' של התוס' שם ובהא בלחוד הוא דפליגא שיטתא דהכא אשיטתא דבבלי אבל ר"א תופס עיקר הטעם משום טענת בתולים אלא דבמקום דלא שייכא הך טעמא ס"ל נמי דאיכא טעמא דברכה כדלקמן ומשום עצה טובה ולא מקרי עבריינא ולדידיה ע"כ דאית ליה טעמא דשקדו לאיח בעי מימר קמא דלקמן וכמבואר שם:

איליין דכנסין ארמלין. דוקא ארמלין ואביאה קאי כן פי' הרא"ש ז"ל לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת יחוד של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה וכן פסק בש"ע א"ח סימן של"ט וכן אין להכניס בתולה לחופה בשבת לכתחילה דע"י חופה קונה אותה ועיין בתוס' יומא דף י"ג ד"ה ולחדא:

קול יוצא לאנוסה. למאי דפרישית בפנים משמע דמסקנא דהכא דאין כאן אלא ספק אסד לעולם ואפילו באשת ישראל וכן מוכח כל האי סוגיא דלקמן אליבא דר"א דלא מחלק כלום. ושדה יהושע לא דיבר נכונה בזה וכבר השיגו הרב בעל משנה למלך בי"ח מהל' א"ב. ובבבלי דף ט' מחלק לה בין אשת כהן לאשת ישראל דס"ס הוא וכבר תירצו התוס' שם ד"ה ואב"א דהיינו טעמא דס"ס היא ושרי דרובא דרצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן ובמקום חד ספיקא הוא דחשבי רבנן רצון רובא לגבי אונס אבל במקום ס"ס שרי דהעמידנה על חזקתה:

קידשה בחופה לית ליה באיליין קנסייא. ואין חוששין שמא אחר החופה זינתה וכן כתב הר"ן ז"ל דבמקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה:

על דעתיה דר' לעזר במקום שב"ד יושבין כו'. בבבלי דף ג' קאמר בפשיטות דבמקום שב"ד קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום והכא א"א לפרש כן דבניחותא קאמר לה לרבי אלעזר דהרי מסיק דס"ל נמי טעמא דברכה אבל ש"ס הבבלי לא סבירא ליה הכי כדכתבו התוס' שם דמשום ברכה גרידא לא היו קובעים יום. ושדה יהושע פי' כל הסוגיא מעל דעתיה דרבי לעזר עד לא בע"ש דקאי על ברייתא דלעיל דמחלק בין שני לשלישי

וכן הא דפריך ותינשא בראשון כו' לברייתא דלעיל דאמר בשלישי לא מיחו אבל יותר מכאן אין שומעין להן לזה בא להקשות דבאתר דאיכא ב"ד בשני וחמישי תנשא בראשון ולמחר ישכים לב"ד ומשני אית דאמר כו' עכ"ל ודברים אלו אין להם שחר ומבואר הוא דהאי ותינשא בראשון כקושית הבבלי היא וכן שינוייא דמשני וכדפרישית בפנים וכן לקמן בהסוגיא פירש כמה דברים נדחקים ללא צורך:

לעשות סעודת אירוסין אסור. והטעם משום קביעת סעודה כדפרישית בפנים וכן פסק בש"ע א"ח סימן רמ"ט אסור לקבוע בע"ש סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול ואפילו הוא סעודת אירוסין כו' ומשמע דוקא קביעות סעודה שאינו רגיל בה בימות החול דזה כל היום אסור כדאמר פרק השולח שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בע"ש כו' ושתיהן נעקרו והן הן דברי הה"מ בפרק שלשים מהלכות שבת שכתב שם על מ"ש הרמב"ם ז"ל אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת כו' וז"ל ונראה מלשון רבינו שסעודה ומשתה שאינו נוהג בימות החול אסור לעשותו בע"ש וכל היום בכלל האיסור והוכיח כן ממימרא דגיטין ולאכול ולשתות בלא קביעת סעודה אפי' סעודה שרגיל בחול (כלומר אפילו הוא כעין סעודה שרגיל בכל יום לא מיחשבא קביעות מכיון שעכשיו אוכל בלא קבע וא"צ למה שנדחק הט"ז שם דבזה מותר מן הדין להתחיל כל היום אבל מ"מ מצוה למנוע מן המנחה ולמעלה אפילו בקביעת סעודה שרגיל בה בימות החול וכן הוא מדויק בדברי הרמב"ם ז"ל שם) כל היום מותר להתחיל ומבואר כן בפ' ערבי פסחים וכרבי יוסי ולקבוע סעודה שנהוג בה בחול מצוה להמנע מתשע שעות ולמעלה לפי שסבר רבינו דאע"ג דקי"ל כרבי יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך היינו דוקא בלא קביעת סעודה כך נראה לי לדעת רבינו ונכון הוא עכ"ל ולמדנו מזה דבערב יום טוב ואפילו בע"פ אין איסור כל היום בקביעת סעודה ואפילו בסעודה שאינו רגיל בה דבזה ע"ש חמיר מע"פ דהרי לא אסר הרמב"ם ז"ל קביעת סעודה מדינא אלא בע"ש כדאשכחן בהאי מימרא דגיטין אלא דבחד צד ע"פ חמיר מע"ש ושאר ע"ט והיינו מתשע שעות ולמעלה דבהו מותר מדינא לאכול עד שתחשך ובע"פ אסור מן הדין כדתנן ע"פ כו' וכדפסק הרמב"ם ז"ל בסוף ששי מהלכות מצה אבל מקודם אין איסור מן הדין בע"פ ואפילו בקביעת סעודה כ"א בע"ש הוא דאסור וטעמא דמילתא דמן המנחה ולמעלה הוא כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול ואינה אלא מצוה בעלמא אבל בע"פ חיובא הוא כדאמר התם דמודי רבי יוסי בע"פ משום חיובא דמצה דבשאוכל סמוך לחשיכה אתי למיכל למצה אכילה גסה הילכך בזה ע"פ חמיר הוא מע"ש אבל מקודם אין הטעם משום אכילה גסה אלא דאין זה כבוד השבת שיקבע סעודה שאין רגיל בה בע"ש כמו

שראוי לקבוע בשבת דבסעודה כזו מן הסדר להמשיך ולהרבות בה וזה נמי מדוייק בדברי הרמב"ם שכתב בהלכות שבת שם בריש דבריו אסור כו' מפני כבוד שבת וזה בסעודה שאין רגיל בה וכל היום אסור וכטעמא דפרישית ולא כפי' רש"י בגיטין שם ובסוף דבריו כתב שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול והינו בסעודה שרגיל בה דמצוה בלבד היא עה"ט והיינו דתנן בפ"ג דפסחים ההולך לשחוט כו' ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו כו' דהתם קודם זמן הביעור מיירי כדקתני ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו כו' ואז מותר בקביעת סעודה ואפילו שאינו רגיל בה אפי' בע"פ כמו בשאר עי"ט. ובזה מסולקת תמיהת הרב מ"א בסימן רמ"ט ותמ"ד שתמה על ההיא דהכא דאיך יחלוק על מתני' דתנן ההולך בע"פ כו' וא"צ למה שנדחק שם לפרש הא דהכא ולחלק בין אירס קודם לכן או בשעת הסעודה. וקרבן העדה בתענית שם סיבב בערבובי דברים לחזק דבריו מה שתירץ שם דסעודת אירוסין בערב ליל פסח מיירי:

אפילו בט' באב יארס. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בעשירי מהל' אישות הלכה י"ד:

כאן להלכה כאן לד"ת. ובסנהדרין שם גריס כאן להלכה כאן למעשה והיינו הך דהואיל ומן התורה מותר למעשה דינו דין וכן פסק הטור ח"מ סימן ה' וכן הביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל להאי דהכא בסנהדרין שם וכגי' דכאן וכדפרישית בפנים וכן פי' הסמ"ג הביאו הב"י שם וכן כתב הרמב"ם ז"ל בי"א מהלכות סנהדרין הלכה ג' דיני ממונות אע"פ שדנין אותו בכל יום מן התורה שנאמר ושפטו את העם בכל עת מדבריהם שאין דנין בערב שבת. וקרבן העדה בביצה שם כתב וז"ל כאן להלכה דברי ר"ח ודיוקא דמתניתין היינו להלכה שאם דן דיני ממונות בערב שבת דינו דין וכאן הא דאמר רבי חנינא בשם רבי אבהו שאין דנין לדבר תורה אם בא אחד ושאל אין מורין לו היתירא לדון דיני ממונות בערב שבת ע"כ ומאשר ידעתי את האיש ואת שיחו והרואה יראה מנהגו אשר ינהג לכן שמתי אל לבי לא לשוב בדרך הזה עוד כאשר עשיתי במסכתות הקודמים ולבא אחרי דבריו להעתיקם:

בוגרת כחבית פתוחה היא. מסקנת רוב הפוסקים דדוקא טענת פ"פ אין לה אבל טענת דמים יש לה וכגירסת רש"י ז"ל בפ' אלו נערות דף ל"ו אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הב"ע דקא טעין טענת פ"פ כו' וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' אישות הלכה י"ג והה"מ ז"ל הביא שם בשם הרמב"ן ז"ל דהעלה ג"כ כגירסת הרמב"ם מכח ההיא דהכא דאמר בוגרת כחבית פתוחה. אבל קשה דמהכא משמע דאפילו טענת דמים אין לה וכחבית פתוחה שנתרוקנה ואין בה כלום קאמר כדמוכח מדקאמר לקמן ע"ד דר"א

בוגרת אימתי היא נשאת דלא שייך בה טעמא דישכים ויבא לב"ד אלמא אין לה טענת בתולים כלל וכולה סוגיא אליבא דר"א קיימא כדמסיק וכולהון כו' וצ"ל דהא דרבי יונה מימרא באפי נפשה היא והדא דאת אמר כו' סתמא דהש"ס קאמר לה ואליבא דר"א אין לה טענת בתולים כלל כדמסיק וכן הא דקאמר בכולהון לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה ר"א היא ולא סבירא לן כוותיה לדעת רוב הפוסקים אלא דהיכא דאין לה טענת בתולים מותר נמי לקיימה ואפי' במקום דטענתו טענה לענין בתולים מ"מ אינה אסורה עליו אם יש כאן תרי ספיקי כמו שאבאר לקמן הלכה ו' ובלאו הכי ע"כ צריך לפרש כן דהרי מהכא משמע דמחלקינן בין ממונא לאיסורא אפילו היא מודה לדבריו שפתח פתוח מצא אלא שאומרת שתחתיו נאנסה או שהיא מוכת עץ דלענין כתובה נאמנת ולקיימה אינו רשאי כדקאמר בהדיא בההיא עובדא דר' וכן בהא דמייתי לקמן היא אומרת משארסתני נאנסתי כו' והא לקמן הלכה ו' מוכח בהדיא דאין חילוק בין ממונא לאיסורא אלא במכחישתו בפ"פ או שותקת נאמן הוא להפסידה ואסור לקיימה אבל אם היא מודה לדבריו וטוענת ברי אפי' לענין איסורא היא נאמנת כמו שנאמנת לענין כתובה כדקיימא לן כר"ג ור"א דאמרי נאמנת וכן כתב הר"ן ז"ל להוכיח כן מההיא דלקמן ולכאורה סוגיא דהכא קשיתיה אלא ודאי דכולה האי סוגיא אליבא דר' אלעזר היא ולא קאי המסקנא כוותיה וכן בהא דס"ל דאין חלוק בין אשת ישראל לאשת כהן דלעולם חדא ספיקא הוי כדפרישית לעיל לא קי"ל כן ועיין לקמן שם במראה ד"ה תמן שניהן מודין מ"ש עוד מזה:

אמר רבי הילא מפני חשד אחד כו'. כן כתב הרא"ש ז"ל בשם ר"ת אהא דאמר רב אשי התם תני כל שלא מישמש והיינו כרבי יוסי דהכא דכתב הריב"ם שם דלית ליה חזקה אין אדם טורח כו' ור"ת פירש שאני הכא כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולין שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה וכן פסק בטור אה"ע סימן ס"ח וכן בהא דמסקינן לעיל דבמקום שאין מנהג להעמיד עדים למשמש אחריהן יש טענת בתולים לעולה. והרא"ה ז"ל בחידושיו כתב על הא דאמרינן חזקה כו' וז"ל מיהו תמיהא מילתא דקאמר אין אדם טורח בסעודה ומפסידה מאי פסידא דילמא ניחא ליה בהכי להפסידה לכתובתה ובתר הכי מקיים לה במנה ויש לומר דודאי כיון דטוען עלה הכי לא סגיא דלא מפיק לה שאין אדם רוקק בכוס ושותהו עכ"ל ואפשר לומר דהיינו נמי טעמא דחיישינן הכא לרמאי דדעתו לקיימה במנה מכיון שיודע בעצמו ששקר הוא טוען והרי אינו מפסיד כלום (ועיין בתוס' דף י' ד"ה חזקה דהחליטו מכח קושיח הרא"ה דהיכא דלא מיתסרא עליו דאינו נאמן להפסידה לחד מ"ד ועיין לקמן הלכה ו' במראה ד"ה

תמן שניהן מודין מ"ש שם) ויש ללמוד עוד מדבריו דאפי' במקום דליכא פסידא שעתיד להוציאה ודאי ולא יתן לה כלום כגון שמכחישתו מיירי והפסידה כל עיקר כתובה אפ"ה נאמן והטעם שאין אדם הופך שמחתו אבל ולפ"ז אפי' לא טרח בסעודה נאמן אבל אין דעת הרשב"א ז"ל כן אלא דאי לא טרח בסעודה אינו נאמן דהא ליכא חזקה כ"כ הה"מ שם בשמו ומדברי הרמב"ם ז"ל אינו מוכרח שכתב שם שחזקה הוא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אבל דמשמע נמי דטרח בסעודה בעינן אלא דלדעתו ז"ל לעולם פסידא דידיה איכא שפסק שם כדעת הגאונים שהורו דאינה מפסדת אלא עיקר כתובה אבל תוספת יש לה וע"ש:

היא אומרת דם בתולים היא וכו'. הר"ן ז"ל הכריח מזה דבטענת פתח פתוח מצאתי דאמרינן נאמן דוקא בשלא מצא דם אבל אם מצא דם אפי' אמר פ"פ מצאתי אינה מפסדת כתובתה וזה מדאמרינן הכא דאינו נאמן להפסיד כתובתה ואם היה יכול לטעון טענת פ"ע ולתלות הדם בדם אחר א"כ נמי כשהוא טוען ברי שהוא דם ציפור ואינו יודע בפתח אמאי אינו נאמן אדרבה היה לנו להאמינו שהיא טענה יותר בריאה מפ"פ אלא ודאי להפסידה כתובתה אינו נאמן לאוסרה עליו וכן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ד אבל דעת הרמב"ם ז"ל אינו כן שכתב פי"א שם ואע"פ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים ואפשר לומר דאין ראיית הר"ן ז"ל מוכרחת כ"כ דשאני הכא כיון שהורע כחו שנהגו למשמש והוא לא מישמש איהו הוא דאפסיד אנפשי' אלא דלענין לאסרה עליו הוא דנאמן דשוויה אנפשי' חתיכא דאיסורא ואפי' אם נאמר דאדרבא משם ראייה דהרי חזינן דלא משמש ואפ"ה אינו נאמן להפסידה כתובתה משום דהא איכא דם איכא למימר דהיינו טעמא הכא דאע"ג דקא טעין ברי דדם ציפור הוא אפ"ה לא הוי טענת ברי כ"כ ומילתא דקים ליה כמו בפתח פתוח דאפי' מצא דם אנו תולין אותו בדם הצדדין כדעת החולקים על הרמב"ן וכ"מ קצת מדברי הרא"ה ז"ל:

אבל לקיימה אינו רשאי. ניחא הכא דבמכחישתו מיירי אבל לעיל דמודה היא אלא שטוענת משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני קשה דאמאי נאמן לאסרה עליו דהרי אין טענתו אלא בשמא והיא טוענת ברי ואיכא נמי חזקה דגופא ועוד קשה לר"א דאמר לעיל בוגרת אימתי נשא' דמשמע דאיז לה טענת בתולים כלל והרי לאסרה נאמן ואיכא נמי טעמא דישכים ויבא לב"ד ועיין לקמן הלכה ו' ד"ה תמן שניהם מודין שם ביארתי הכל העולה מסוגיא דהכא ומסוגית הבבלי בשמעתתא דפ"פ והדינים המסתעפים מהם בקצרה:

הלכה ב

מטבע יוצא. הוא כסף מדינה שהיא באותן הימים וכן דעת הרמב"ם ז"ל בעשירי מהלכות אישות הלכה ח' וכמ"ד כתובה דרבנן ודעת ר"ת כמ"ד כתובה דאורייתא וכתבו התוס' דף ס"ז ד"ה אמר אביי דאפי' למ"ד כתובה דרבנן הוו מאתים זוז צוריים כמו למ"ד דאורייתא וכו' ע"ש וכן דעת הרא"ש ז"ל וכתב דאסמכוה רבנן אקרא כמוהר הבתולות ועיין בשלהי מכילתין:

לא רבי חייא דאמר בשם שמואל בשקל הקודש. כדפרישית בפנים דמיירי שהיתה כתובתה מאתים אלא לפי הזוזים שכתוב בכתובה כפי מטבע מאותו המקום היו פחותין ממאתים צוריים והיינו דקאמר לא רבי חייא וכו' ושדה יהושע פירש וכי לא רבי חייא הוא דאמר בשקל הקודש וכיון דאמר בשקל הקודש סבר שהיא מדאורייתא וכיון שהיא מדאורייתא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ודבר תימא הוא דאנן קי"ל כדבר שבממון אפי' על מה שכתוב בתורה תנאו קיים וכן פי' שם לשיטתו לקמן כמה מהדוחקים וע"י כך כתב שם נמי ויש לתמוה דאדפריך מרבי חייא לפרוך ממתני' דפ' אע"פ דאמר ר"מ כל הפוחת לבתולה ממאתים וכו' ואסיקו בגמרא דטעמא דר"מ דסבר כתובה דאורייתא ואין אדם מתנה על מ"ש בתורה וכו' וכך היה לו לומר דהא קי"ל כר"מ בגזרותיו ולא מטעמא דמתנה על מה שכתוב בתורה. וגם מפני כך נכנס שם לפירצה דחוקה ותירץ דניחא ליה לפרוך מדשמואל שהוא בר פלוגתיה דרב ורב תבא הוא ופליג וכו' והאריך שם הרבה בדברים ללא צורך ואפי' כהך קושיא דקי"ל כר"מ בגזרותיו ליתא וכי אנו מקשין ממסקנת הבבלי אדהכא והאי תלמודא לא מסיק לה לקמן כר"מ וכן פי' שם בהא דלעיל חולין אמרין וכו' כמה מהדוחק ודברים תמוהים:

אין לה עליו מזונות ולא כתובה. וכן בפיקח שנשא חרשת אין לה כתובה מן הסתם כדמוכח ממסקנא דהכא וכדפרישית והכי מסקי' בבבלי פרק חרש דף קי"ג דמן הסתם אין לה כתובה אלא דוקא בדכתב לה וכדמדייק התם טעמא דרצה וכו':

ואם מתה הוא יורשה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות אישות הלכה ד' דחרש שנשא פקחת ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת וזיכתה לו ממונה והראב"ד ז"ל השיג עליו שם וכתב הה"מ לא מצאתי זה מבואר אבל דברי טעם הן ובלי ספק שנעלם מהם הברייתא דהכא:

שמא אין לה קנס. לפי גירסת הספר היה נראה לפרש דודאי יש לה קנס וכן פי' בשדה יהושע ולפ"ז צריך לדחוק ולומר וכל שאין לה כו' אבל כל שיש לה קנס יש לה כתובה כדפי' שם והעיקר חסר מן הספר ועוד דלדבריו רבי יוסי פליג אהא דקאמר לעיל דחרשת

אין לה כתובה ולא משמע כן לפי סוגית הש"ס דהכא דבכל מקום ששנה לא אמר כן לאו אעיקר דדינא פליג אלא אטעמא לחודא והנכון לגרוס שמא יש לה קנס וכדפרישית בפנים וכן הוא בתוספתא פ"ג דמכילתין בהדיא הבא על החרשת ועל השוטה ועל בוגרת ועל מוכת עץ אין להן קנס וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נערה הלכה ט' והראב"ד ז"ל השיג עליו מההיא דבבלי פרק אלו נערות דף ל"ו דמשמע דלרבנן יש לה קנס והכ"מ כתב שם לתרץ זה דטעמיה משום דקי"ל כר"ג התם דאין להן טענת בתולים וממיל' ידעינן דאין להם קנס וע"ש ולדידי קשה דנהי ודאי מילתא בטעמא היא וכן נראה מדעת כמה מהפוסקים (ועיין בספר המאור בכתובות שם ובתוס' שם ורבו בזה החולקים והטור בסימן קע"ז הביא כל הדעות ע"ש) אבל לדעת הרמב"ם ז"ל ע"כ דלאו טעמיה משום הכי הוא דהרי בהדיא כתב פי"א מהלכות אישות הלכה ד' בתולה שהיא בוגרת או סומא או איילונית כתובתה מאתים ולקמן שם הלכה ח' כתב על בתולה שכתובתה מאתים יש לה טענת בתולים ובהל' נערה שם קחשיב ואלו שאין להן קנס הבוגרת והממאנת והאיילונית וכו' הרי דהך כללא כל שאין להן טענת בתולים אין להן קנס לאו כללא הוא אליביה דהרמב"ם דאין הדבר תלוי לא בטענת בתולים ולא בכתובה כדקאמר הכא ויש לדחוק ולומר דה"ק כל שאין להן טענת בתולים אין להן קנס אבל יש דיש להן טענת בתולים ואפ"ה אין להן קנס אבל לא משמע כן מדבריו דלקמן. והעיקר דפסקו של הרמב"ם אזלא כשיטתא דהכא לפי גירסא הנזכרת ולכ"ע החרשת אין לה קנס דמשיט' הבבלי שם אינו מוכרח לכל הפירושים אשר רבו בשיטה זו וכן מבואר הוא בהתוספתא הנזכרת ומה שכתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דתוספתא זו אינה משנה שאלמלא כן לא שתקו בגמרא מלהקשות מקנס לקנס וע"ש והדבר ידוע שאין מזה טענה על הרמב"ם ז"ל דאינו סומך בשום מקום להכריע להלכה משקליא וטריא של הש"ס כמ"ש בתשובתו לחכמי לוניל הביאה הה"מ ז"ל פרק ט"ו מהלכות א"ב:

הרי בתולה מן הנשואין יש לה קנס. והרמב"ם ז"ל בהלכות נערה שם פסק דאין לה קנס והכ"מ כתב דלמד מדאין להן טענת בתולים דכל שיש לה טענת בתולים הרי היא בחזקת בתולה ויש לה קנס וכל שאין לה טענת בתולים הרי היא בחזקת בעולה ואין לה קנס עכ"ל וכבר כתבתי דהאי כללא לאו דוקא ועכ"פ רישא ודאי ליתא לדעת הרמב"ם ז"ל אבל עיקר טעמו של הרמב"ם בזה הואיל וכבעול' חשבינן לה לענין חיוב סקילה כדדריש בבלי מכלתין דף מ"ח מקרא ומבואר ג"כ בדבריו פ"ג מהלכות א"ב וכן לענין קנס כבעולה היא ומ"ש עוד הכ"מ שם על הא דפסק הרמב"ם הלכה י' הגיורת וכו' יש לה קנס וכו' וכתב זה נלמד מדתנן בפ"ק הגיורת וכו' יש לה טענת בתולים וכו' ודבר

תימא הוא דלמאי איצטריך ליה למיתני טעמא בבתולים הרי משנה ערוכה היא ריש פ"ג הגיורת וכו' פחותות מבנות ג' יש להן קנס וכו':

למה זו דומה לעושה גומא וכו'. נראה דפליגי בהא דגרסינן בבבלי נדה דף מ"ה איבעיא להו הני בתולים בתוך ג' מיזל אזלי ואתו או דילמא דלא מיתצדי עד לאחר ג' ונפקא מינה כגון שבעל בתוך ג' ומצא דם ובעל לאחר ג' ומצא דם אי אמרת מיזל אזלי ואתו האי דם דבתוך ג' דם בתולין הוא אלא אי אמרת דלא מיתצדי עד לאחר ג' האי דם נדה הוא. והשתא לרבי יוסי דמדמי לה הכא לעושה גומא בבשר וחוזר ומתמלא והיינו דלא נחסר בה כלום מעולם וכן הבתולים לא מיתצדי כלל בתוך ג' והאי דם נדה הוא אבל לרבי חייא דמדמי לה לעוכר את העין דכמו שהעין מדמעת וחוזרת ומדמעת כן הבתולים מיזל אזלי ואתו והאי דם בתולין הוא וכן פשט לה התם ממתני' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מהלכות א"ב ושדה יהושע לא פי' כן:

הלכה ג

אבל אין בו וכו'. משמע מהכא דבלא השרת בתולין מיירי וסתם קטן אינו משיר קאמר דאין בו כח וכן כתבו התוס' דף י"א ד"ה ושמואל דאי בהשיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ וכן דעת הרא"ש ז"ל והרמב"ם פרק י"א שם הלכה ג' סתם דבריו וכתב דאין ביאתו ביאה ולא חילק כלום ושמא דדעתו ז"ל כדאמר הכא דסתם ביאת קטן בלא השרת בתולים הויא:

מה עבד לה רבי חגיי עד שלא יחזור בו. כדפרישית בפנים בלשון הב' והוא עיקר וא"צ להגיה אלא רבי יוסי במקום רב יוסף וכן נראה. ושדה יהושע פי' בכאן דברים תמוהים ונדחקים הרבה ולדעתו מה עבד לה אקרא קאי וכן פתר לה בהעריי' אקרא דבבתוליה הוא ולפיכך נדחק שם בהארכת דברים ללא צורך והקשה מהבבלי שם דמסקי' הראה לחייבי לאוין דכהונה ופילפל שם אי ס"ל האי תלמודא הקושיא דהתם או לא ולא ראה דבהדיא מסיק הכא ביבמות שם הלכה ב' הראה לח"ל דכהונה בלי שום חולק וכן פי' שם על קושיא מרב יוסף דלמה רב יוסף המתרגם לא תרגם אותו בהערייה וזה מקרא בלי תרגום הוא:

הערייה בזכור מהו וכו'. ובבבלי ריש פ' הבא על יבמתו פשיט לה הראה בזכור וכן בבהמה. בין כדרכה בין שלא כדרכה כמבואר בהרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות א"ב:

לא על הדא הוה רבי אמי מקשי. כדפרישית דבהראה משיר בתולים הוא וכן מבואר בתוס' שם דף נ"ט דלמאי דקי"ל הראה זו הכנסת העטרה ובזה הוא משיר בתוליה:

הלכה ד

וחלוצה. הא דנקט הכא חלוצה לאו דוקא דכיון דאשמעינן אלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה פשיטא דמשום דהויא חלוצה בתר הכי לא יפה כחה אלא איידי דנקט ברישא חלוצה לאשמעינן רבותא דאע"ג דנחלצה נמי כתובתה מאתים כיון דמן האירוסין הוא נקטה נמי הכא כ"כ הר"ן ז"ל. ואפשר עוד לומר דה"ט דנקט הכא חלוצה ללמד על האלמנה מן הנשואין דלעולם כתובתה מנה כמו חלוצה וזהו למאי דקאמר לקמן דב"ד של כהנים היו גובין לבתולה יותר ולשיטת רבי מנא דדוקא בת ישראל לכהן דנתעלתה עכשיו ולפי מעלתה תגבה והילכך קמ"ל הכא דבאלמנה אין חילוק וכתקנה אחרונה וכברייתא בתרייתא דלקמן כמו שנתבאר שם דלעולם אין לה אלא מנה כמו חלוצה דלא משכחת לה שתתעלה ותגבה יותר:

הדא אמרה נשא אשה בחזקת בתולה וכו'. ובבבלי דף י"ב דמי לה רב אשי דבעלמא לית לה כלל ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וכדפירשו התוס' דאדעתא דבעולה נשאה ואע"ג דעדים מעידין שלא נבעלה אינו סומך על זה מאחר שהיו נשואין וסבר דלשבחא אומרים כן וכן הוא מסקנת הפוסקים כנסה בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ולפ"ז דיוקא דסיפא דהכא נמי איכא למדחי הכי דלא סמך על העדים משום דאלו ודאי בחזקת זונות הן אבל בעלמא לית לה כלום וזה לטעם הנזכר מהתוס' ויש עוד לפרש דהיינו טעמא דאע"פ שעדים מעידין ומאמין להם אינו כלום משום דכשנשאת בטל חינה כדקאמר הכא לעיל ולית לה חיבת בתולה ואין נושאין אותה אלא בדמי בעולה ותו לא איכפת ליה אי בתולה אי בעולה היא דליטעין עליה מקח טעות ולפ"ז יש לחלק בין דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא אלא דמסתימת הפוסקים משמע דבעלמא לעולם אין לה כלום:

] **את שיש לו הויה בה**. הכא מייתי קרא דגבי מפתה זלא כתיב בה הויי' אלא גבי אונס כתיב ולו תהיה לאשה וטעמא דגמרינן להו בג"ש דדמיין להדדי כדאמרינן ריש פרק אלו נערות. ושדה יהושע פי' השאלה דרבי לעזר לענין כתובה והבא על שפחה משוחררת שלא לשם אישות קאמר ותמה אקרא על המפרש הזה וכי עדיפא שפחה משוחררת מאשה דעלמא ולא מצינו בשבא על האשה שלא לשם אישות דיש לה כתובה:

ורבנין אמרין אפי' יום אחד אין אדם מעמיד את עצמו. ואם נסתרה חזקה שבעל ואם טוען מיד הוא נאמן אבל לאחר זמן אינו נאמן דאמרינן מרישא בעל ומצא לה בתולים והשתא הוא דרתח עלה. ומסקינן בבבלי פרק ב"ש דף קי"א דמתניתין דהיבמה כו' שהיא נאמנת ככ"ע אתיא דאפי' רבי יוסי דהתם והיינו חכמים דהכא מודי בה דלא קאמר הכא

אלא בארוסתו דגיס בה אבל אשת אחיו מיבזז בזיז מינה ועי' ביבמות דף ל"ד הלכה י"ד במראה ד"ה אף הכא מ"ש שם בס"ד:

הלכה ה

מה סימן היה להן. ובבבלי סנהדרין דף ל"ב גריס איפכא קול רחיים בבורני שבוע הבן אור הנר בברור חיל משתה שם ומשמע משם לפירש"י ותוס' שהסימן היה להסתיר מהאויבים דכתב שם והרחים סימן לשחיקת סממנין למכת התינוק ושעת גזרת המלכות היה שגזרו שלא למול והיו יראים להוציא קול וקבעו סימן זה וכתבו התוס' שם דכן משמע בירושלמי דכתובות אלא דמסקו התם דמוכח מקרא דירמיה והאבדתי מהם קול ששון וגו' קול ריחים ואור נר שגם בראשונה היו עושין סימנין אלו לשם שמחה. ואפשר לומר דשתי הנוסחאו' אמת הן שבתחלה עשו סימן ריחים לשבוע הבן ואור הנר למשתה וכן משמעות המקרא קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול רחיים ואור נר דקול רחיים קאי אירישא דקרא זה הסימן היה לקול ששון זה מילה ואור נר זה סימן לקול חתן וגו' ולבסוף מחמת גזירות השמד היו מחלפין הסימנין כדי שלא ירגישו בהם האויבים כ"כ ויהיו בעיניהם כמתעתעים וזהו דכתבו התוס' שם אור הנר כו' מכאן נהגו להדליק נר במילה והוא לפי המנהג שקבעו מחמת גזרה ואף על פי שבטלה הגזרה המנהג לא בטל:

תני ולאלמנה מאתים. בבבלי פריך והא אנן תנן אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתן מנה ומשני שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו לבתולה ד' מאות זוו ולאלמנה מנה כיון דחזו דמזלזלי בהו תקינו להו מאתן כיון דחזו דקא פרשין מינייהו דאמרי עד דנסבינן אלמנת כהנים ניזיל ניסיב בתולת ישראל אהדרינהו למילתייהו. ולפ"ז מתני' קודם תקנה נשנית ובריית קמייתא דהכא לאחר תקנה ראשונה ובריית בתרייתא לאחר תקנה השני' ומיהו מוכרח הוא דשתי תקנות הוו מהני בריתות דהכא והתו' נדחקו שם לפרש דע"כ שתי תקנות היו וע"ש וזהו לפי סוגית הבבלי דלא מייתי בריית בתרייתא ועי' לעיל במראה ד"ה וחלוצה. ושדה יהושע מחק הגירסא בחנם והאריך בדברים הרבה ודחוקים:

מסתברא בת כהן לישראל תגבה כו'. מסוגיא דהכא משמע דלא תקינו אלא בבת כהן לישראל או איפכא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכן מדרבי יוסי בר בון אחת זו ואחת זו קנסו כו' דמשמע דעל ב"ד של כהנים שגבו קאי ולא תיקנו זה אלא כדי שיהא אדם מדבק בשבטו ובכל חדא וחדא איכא חד למעליותא כדאמרי הני אמוראי דהכא אבל בבת כהן לכהן לא תקינו לה כלל שתגבה ביותר דליכא גבה חדא מהני טעמי. ושדה יהושע פירש דעל קנס חכמים קאי שקנסו אותן שלא יגבו כמשפט הכהנים וטעמא כדי שיהא אדם כו' וב"ד של כהנים שהיו מגבין לבתולה ד' מאות זוז היינו בת כהן לכהן

ודוחק שהרי ולא מיחו בידם חכמים קאמר ועוד מאי קנס הוא זה אם המה תינן מפסידין כלום אם ינשאו לישראל או לכהן וזהו מפני שראה לרש"י ז"ל שפירש במתני' בת כהן כשנשאת לכהן כו' וע"כ סוגיא דשמעתתא דהכא לא משמע אלא כדפרישית דנראה דכל הני אמוראי לפרושי מתניתא קאמרי ולא לומר על קנס שקנסו חכמים אח"כ:

הלכה ו

תמן שניהן מודין בשהפתח פתוח. משמע מהכא בהדיא דהיכא שהיא מודה לדבריו בפ"פ אלא שטוענת ברי משארסתני נאנסתי נאמנת לענין איסורא ומותר לקיימה כמו שהיא נאמנת בכה"ג לענין כתובה לר"ג ור"א דקי"ל כוותייהו וכן אם טוענת מוכת עץ אני דטענת ברי הויא וטענתו אינה אלא שמא וכדפרישית בפנים וכן החליט הר"ן ז"ל דאין חילוק בין ממונא לאיסורא ולעולם איהו אינו נאמן אלא במכחישתו או בשותק' וע"ש שהכריח כן מההיא סוגיא דהכא כמבואר וקשה דהא לעיל הלכה א' בההיא דרבי הילא בשם רבי לעזר קאמר ואתייא כהאי דתנינן וכו' היא אומרת מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי דאינה נאמנת אלא לענין כתובה אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה וכולהון מן ההיא דאמר רבי הילא וכו' הרי מבואר בהדיא דמחלקי' בין ממונא לאיסורא. והנראה ליישב הני תרתי סוגיות דלכאורה סתרן אהדדי אבל לאחר העיון לק"מ והוא דסתמא הכא אליבא דר"ג ור"א ס"ל דאין חילוק בין ממון לאיסור' ור' הילא בשם רבי אלעזר לעיל ס"ל אליביה דר"ג ור"א דיש חילוק ולא קי"ל כוותיה לדעת רוב הפוסקים כדלקמן ולא מייתי הכא ראיה מההיא דרבי הילא בשם רבי לעזר אלא היכא דמכחישתו דאסורה עליו מטעמא דטענתו ברי הוא ושוויי' אנפשיה חתיכא דאיסורא והרי יש כאן ספק סוטה כדאמר רבי הילא אבל לא לענין דבריו דלדידיה לעולם הוא נאמן לאוסרה עליו. ומתחלה נבאר טעם פלוגתייהו בהא ואח"כ נראה להביא ראיות ולהכריח דכל חד וחד לשיטתייהו אזלי וזה החלי בס"ד. הרא"ש ז"ל בשמעתתא דפ"פ הביא מ"כ בשם ה"ר יונה כדעת הר"ן ז"ל דהא דנאמן בטענת פ"פ לאוסרה עליו היינו במכחישתו ואומרת בתולה הייתי או בשותקת אבל אם אמרה אמת שפתחה פתוח ונאנסה תחתיו באשת ישראל נאמנת ומותרת לו וכתב הוא ז"ל בתחילה על זה וז"ל וטעי תלמידיו לכתבו בשמו כי לא אמרה מעולם דכיון דליכא אלא חדא ספיקא אזלינן לחומרא ובדיבורה לא מהימנא וכו' והא דקי"ל כר"ג דאמר ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מיגו כדמפרש לקמן והכא ליכא מיגו אי נמי היכא דאיכא חזקה כדלקמן שהיתה בחזקת בתולה ואוקמה אחזקתה ותחתיו נבעלה אבל הכא ליכא חזקה דתחתיו נבעלה שהרי קיבל אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד ע"כ העולה

מתחילת דבריו. פירוש לדבריו ז"ל בהא דקאמר היכא דאיכא מיגו היינו באומרת מוכת עץ אני דנאמנת דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך וכתובתה מאתים אבל הכא ליכא מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דמוכת עץ לא שכיח כדכתב הוא ז"ל לקמן א"נ היכא דאיכא חזקה וכו' היינו באומרת נאנסתי דאמרינן דנאמנת אע"ג דליכא מיגו מטעמא דאיכא חזקה אבל הכא ליכא חזקה וכו' כלומר דבשלמא התם שהיא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר שמא עד שלא ארסתיך דעיקר חלוקת טענותיהן אם תחתיו נבעלה או לא בהא אמרינן דברי שלה עדיף משום דאיכא חזקה דגופה דמסייע לה אבל הכא באשת ישראל דטוענין לענין איסור וליכא אלא חדא ספיקא ואם היא אומרת שנבעלה אלא דטוענת שנאנסה תחתיו וא"כ עיקר חלוקת טענותיהן אינו אלא אם באונס או ברצון זינתה דהא תחתיו ע"כ שנבעלה היא ושניהן מודין בה דפחותה מבת ג' היתה בשעת קידושין וא"כ ליכא הכא חזקה דגופה דמסייע לה לטענתה לשנאמר דברי שלה עדיף. והיינו דקאמר אבל הכא ליכא חזקה ר"ל דמסייע לה בהאי טענה שאומרת תחתיו דודאי תחתיו נבעלה שהרי כו' אלא שהוא טוען שמא ברצון זינתה ולא עדיף ברי שלה דלא דמייא להא דר"ג. ובסוף דבריו שם חזר בו וכתב וז"ל מיהו נראה לי לקיים דבריהם מההיא דהיתה מעוברת דלקמן דאלים ליה לר"ג ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפי' ברוב פסולין וכן בההיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דחזקת ממון מסייע לרוב דרצון אפ"ה אלים ליה ברי ומהימנא עכ"ל. ר"ל דאף דאמרינן לעיל בהא דר"ג דאיכא חזקה דגופה דמסייע לה מ"מ הרי יש כאן חזקת ממון כנגדה דאוקי ממונא בחזקת מרי' ומסייע לרוב שמזנות ברצון ואין לה כתובה כלל שהרי נאסרה עליו לפי דבריה שאומרת תחתיו נבעלה ואזלא לה חזקה דגופה ואפ"ה אמר ר"ג בהא דמהימנא לומר שתחתיו נאנסה ואינה מפסדת כתובתה דאלים ליה ברי שלה וה"נ לענין איסורא דאלים ברי שלה אע"ג דליכא חזקה דמסייע לה ומהימנא ומותרת לו זהו תוכן כונתו ז"ל. והשתא נוכל לומר דבהא פליגי רבי הילא בשם רבי לעזר לעיל עם סתמא דהכרו אליבא דר"ג דרבי לעזר ס"ל דלא אמרינן אלים ברי שלה בלא חזקה דמסייע לה אלא לענין ממונא אבל לא לענין איסורא וכדס"ד דהרא"ש ז"ל בתחילת דבריו דלא חזר בו וכתב לקיים דברי ה"ר יונה אלא מטעמא דמצינו לר"ג דאלים ליה ברי אפי' לענין איסור דמכשיר העובר אע"ג דלית ליה חזקת כשרות ורבי לעזר לשיטתיה אזיל דקאמר לקמן הלכה ט' הכל מודין בולד שהוא שתוקי משום דלית ליה חזקת כשרות וס"ל אליבא דר"ג דלא אלים ליה ברי לענין איסורא אלא דוקא בדאיכא חזקה דמסייע לה והילכך קאמר אפי' היכא שהיא מודה לדבריו וטוענת ברי משארסתני נאנסתי אסור לקיימה וטעמא דליכא אלא

חדא ספיקא וכדקאמרינן לעיל דיש קול לאנוסה ואיכא רוב דרצון ורובא עדיף מחזקה ולענין כתובתה היא נאמנת ואע"ג דחזקת ממון מסייע לרוב משום דבהא ס"ל אליבא דר"ג דחזקה דגופה עדיפא מחזקה דממונא כדלקמן. אבל סתמא דהכא אזלא כרבי יוחנן אליבא דר"ג לקמן דס"ל דמכשיר נמי בבתה ואע"ג דלית לה חזקה דכשרות אלים לי' ברי והה"ד ה"נ אלים ליה ברי שלה ואפי' לענין איסורא נאמנת זהו הנלע"ד בישוב שתי הסוגיות האלו עם פירוש הבנת דברי הרא"ש ז"ל ועיין בחידושי מהרי"ט שדיקדק בדבריו וכ' דדבריו סתרי אהדדי ולפי מ"ש הכל ניחא. ודע שאף שאמרנו לרבי לעזר דלאוסרה עליו הוא נאמן לעולם אפילו היא מודה בפ"פ ומכ"ש במכחישתו או שותקת ואפילו באשת ישראל דלדידיה לעולם ליכא אלא חדא ספיקא כמבואר ממ"ש וכדאמרינן לעיל הלכה א' היינו דוקא כשבא לפנינו וטען פ"פ מצאתי ואפילו במקום דאין טענתו טענה לענין כתובה כגון שהיא מודה ואומרת תחתיך נאנסתי מ"מ לאוסרה עליו הוא נאמן משום דשווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא אבל בלאו הכי אין חוששין שמא זינתה תחתיו ברצון אלא במקום דטענתו לענין כתובה ג"כ טענה היא דאז חוששין נמי לאיסורא וכדאמרינן לעיל שם דמהאי טעמא קאמר רבי לעזר דתיקנו בתולה נשאת ברביעי שמא יערב עליו המקח ונ"מ במקום דאין טענת בתולים לענין הכתובה כגון בבוגרת ובבתולה מן הנשואין וכה"ג כדאמר הכא לעיל דבוגרת אין לה טענת בתולים כלל ואפילו טענת דמים כמבואר שם ומש"ה לא חששו בבוגרת להיות נשאת בד' ואע"ג דאם בא וטען עליה חוששין לאסרה עליו כדאמרינן התם הדא דאת אמר וכו' מ"מ בסתמא אין חוששין שיתקנו לה זמן מטעמא שמא יערב עליו המקח וזה מוכרח מדקאאר לעיל על דעתיה דרבי לעזר בוגרת אימתי היא נשאת וכו' דקשה הא אכתי איכא טענת בתולים לענין איסור ותנשא בד' וע"כ לחלק בין שוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא לסתמא ובין מקום דיש טענת בתולים לענין כתובה למקום דליכא טענה להפסידה ובהכי ניחא כל סוגיא דשמעתין דלעיל הלכה א' ועיין במראה שם ד"ה בוגרת וד"ה אבל לקיימה ויתבררו לך כל הדברים היטב. וכל זה הוא לשיטתא דהאי תלמודא דהתם לרבי לעזר דאין חילוק בין אשת ישראל לאשת כהן ולעולם ליכא אלא חדא ספוקא וכן אמרינן אליביה דלעולם טענתו טענה לענין איסורא ואפילו במקום דלאו טענה היא לענין כתובה אבל לשיטתא דהכא והיא לרבי יוחנן אליבא דר"ג במקום שאין יכול להפסידה כתובתה אינו נאמן גם בן לאוסרה עליו. אמנם לשיטת הבבלי לרבי אלעור דאמר נאמן לאסרה עליו היינו דוקא במכחישתו או שותקת דטענתו טענה לענין כתובה מטעמא דחזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכן לענין איסורא דטענתו בריא הוא אבל אם היא אודה אלא

שאומרת נאנסתי תחתיך דאז אין יכול להפסידה כתובתה כר"ג אינו נאמן ג"כ לאוסרה עליו מפני שהיא טוענת ברי ואפילו במקום דליכא אלא חדא ספיקא וליכא חזקה דגופה דמסייע לה היא נאמנת דאלים ליה ברי שלה לר"ג כדאמרן. ומצינו גם כן דלא תלינן איסורא בממונא דאפילו במקום דטענתו לענין כתובה טענה היא מ"מ אינה אסורה עליו כגון באשת ישראל ומכחישתו או שותקת ויש בה תרי ספיקי לאיסור' דלענין כתובה הוא נאמן משום חזקה דאין אדם טורח וכו' דלר"א אית ליה נמי להא דרב יהודה (ועיין בתוס') ועוד אפילו אם אמרינן דלית ליה לר"א טעמא דחזקה מ"מ הוא נאמן דלענין ממון לעולם ליכא אלא חדא ספיקא שאי אתה יכול לומר לענין כתובה ספק באונס ספק ברצון ספק תחתיו ספק לאו תחתיו דאם לא תחתיו אפילו באונס הפסידה כתובתה דמקח טעות הוי ואת"ל תחתיו שמא ברצון והפסידה כתובתה וליכא אלא חדא ספיקא לתקנתא דידה שמא נאנסה תחתיו וכן משמע מהתוס' ד"ה אי למיתב וע"ש וכ"כ הרא"ה ז"ל ונפקא מינה היכא דלא טרח בסעודה דלדעת הרשב"א ז"ל ליכא חזקה ואינו נאמן ולטעם השני מ"מ נאמן (ועיין לעיל שם ד"ה אמר רבי הילא ושם כתבתי בשם התוספו' דלמ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה לא אמרינן בכה"ג דמהימן לענין כתובה משום חזקה שאין אדם טורח וכו' דהרי לא מיתסרה עליו ולא מפסיד כלום דבתר הכי מקיים לה במנה וע"ש בשם הרא"ה דאפילו בכה"ג מהימן) אבל לא מצינו שתהא נאסרה עליו ולא תפסיד כתובתה ואפילו בבוגרת דלשיטת הבבלי יש לה טענת דמים כמבואר לעיל ואם היא מכחישתו או שותקת מפסדת נמי כתובתה. וכל זה הוא לדעת ה"ר יונה והרא"ש והר"ן ז"ל וכן הוא דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הביאם הה"מ ז"ל בפי"ח מהלכות א"ב וכן דעת הרא"ה ז"ל שהה"ד לענין איסורא אם טוענת בברי דבר המתירה שהיא מותרת וכמשמעות סוגי' דסתמא דהכא כמו שביארנו. אבל דעת הרמב"ם ז"ל דכל היכא דליכא אלא חדא ספיקא לעולם אסורה היא ואין משגיחין על דברי' כ"כ הה"מ שם דנראה מדבריו כן וזהו מדסתם שם ולא חילק בין מכחישתו או אם היא מודה וטוענת ברי ולכאורה קשה על דפסק נגד סתמא דהכא דלשיטת רבי יוחנן רהטא כמ"ש לעיל וצ"ל דהוא ז"ל מפרש דרבי ירמיה הוא דמפרש הכי אליבא דר"ג ואפי' תימר במדברת וכו' ולא פסק כוותיה אלא כרבי לעזר דלעיל בהא דבחדא ספיקא אינה נאמנת וטעמא דליכא חזקה דגופה דמסייע לה ואע"ג דבהא דלקמן פסק כרבי יוחנן אליבא דר"ג דקי"ל כוותיה דמכשיר נמי העובר אפילו ברוב פסולין וליכא חזקה דכשרות כדכתב פט"ו שם הלכה י"א ס"ל דשאני התם לענין הולד שלא החמירו בו כלל שאלו היו מחמירין בו לא היה לו תקנה לבא בקהל כדנתן טעם הה"מ פי"ח שם

אבל הכא הרי יש לה תקנה להנשא לאחרים. ולענין ס"ס באשת ישראל פסק בהא כרבי אלעזר בשיטת הבבלי דאע"ג דע"כ דס"ל דיש קול לאנוסה אפ"ה הואיל ובתרי ספיקי לא מיחשב רובא דרצון כלום כמ"ש לעיל שם ד"ה קול יוצא לאנוסה ובזה נתבארו היטב כל כללי דינים משמעתא דפ"פ כל חד וחד לפי שיטתו ועיין בהלכה דלקמן שם ביארתי עוד כמה חילוקים מדיני מיגו. ודע דכל חלוקי דינים מ"ש לענין איסור אינם נוהגים בזמן הוה בטענת בתולים אלא לענין הפסד כתובה לחוד כדאמר הכא לעיל קידשה בחופה לית לה באילין קנסייא וכמ"ש שם בשם הר"ן ז"ל דאין חוששין שמא זינתה אחר החוכה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ח שם הלכה י' כהן שקידש וכו' ואחר זמן בא עליה וטען וכו' ואפ"ה נאמן לענין כתובה במכחישתו או שותקת מטעמא דחזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אפי' לדעת התוס' דלעיל דהא קי"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ומקח טעות הוי ומפסידה או כתירוץ הרא"ה ז"ל כמה שביארנו. ויצא לנו עוד ממ"ש ללמוד בדבר חדש דלדעת הרשב"א ז"ל דאם לא טרח בסעודה אינו נאמן אפי' בזמן הזה ומנהגינו עכשיו אבל למה שכתבתי לעיל דבממון לעולם ליכא אלא חדא ספיקא ואפי' לא טרח איכא למימר דנאמן דמספיקא מוקמינן ממונא בחזקת מארי' ומכ"ש בזמן הזה דאין שום ספק שמא נאנסה תחתיו ולפי טענתו בחזקת שזינתה מקודם היא וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ואנן מהימנינן ליה אפי' לא טרח אם טענתו טענת ברי הוא כדאמרן:

שנייא היא מומין שדרכן להוולד. הר"ן ז"ל בפ' המדיר הקשה על פירש"י ז"ל שפי' בבבלי דף ע"ה על הא דמקשי התם רישא וסיפא אהדדי דרישא כרבי יהושע אתיא דלא אזיל בתר חזקה דגופה וסיפא כר"ג ומשני רבא התם כאן נמצאו וכאן היו ופי' רש"י דרבא מהדר לאוקמי כולה מתני' כר"ג דמוקמינן הילכתא כוותיה בפ"ק דחזקה דגופ' עדיף ורישא ה"ט דאיתרע חזקתי' דאב דכאן נמצאו כאן היו ובפ"ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא ובה אמר ר"ג דלא הורע חזקת אביה בכך ע"כ והקשה הר"ן ע"ז דהא לישנא דהנושא את האשה משמע שתיכף שנשאה נולד מחלוקת זה ביניהם אע"פ שאי אפשר לומר שמשנשאת נאנסה ואמאי נאמנת והא כיון דע"כ נבעלה בבית אביה נימא כאן נמצא כאן היה וקודם שנתארסה נבעלה ומקחו מקח טעות ולכך פי' הוא ז"ל דרבא ה"ק דמתני' דהכא לא שייכא בפלוגתייהו דר"ג ורבי יהושע כלל דאינהו פליגי בברי ושמא ומתני' בשמא ושמא כגון שאינה בקיאה בהן מתי נולדו כריח הפה וטעמא דכולה מתני' בין רישא וסיפא משום כאן נמצאו כאן היו וכן הגירסא ביש ספרים (וכך היא הגי' בספרים שלפנינו) ובפלוגתא דהנושא את האשה היינו טעמא דאמר ר"ג

נאמנת אע"פ שע"ר בבית אביה נבעלה משום דכיון שהוא טוענת ברי לא אמרינן כאן נמצא וכאן היה עכ"ד ומתוך הדברים האלו יתבאר לך היטב מה שפירשתי בפנים ובמה מחולקין הן ר' יוחנן ורבי יוסי וכן הא דמקשי סתמא דגמרא על דברי רבי יוסי הוא ממש כקושית הר"ן והתירוץ שתירץ רבי יוחנן כפי' דבריו בשינוייא דרבא. ואף שהתוס' שם בד"ה רישא כתבו ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה דאי בענין שודאי לא נאנסה משנשאת אע"ג שנכנסה לרשות הבעל איתרע לה חזקת רשות האב הואיל דודאי ברשות אביה נאנסה עכ"ל איכא למימר דלדעתו ז"ל לא ניחא לפרש כן דהא ר"ג מילתא פסיקתא קאמר דנאמנת ומשמע אפילו בענין שאי אפשר שנאנסה משנשאת כדלעיל. והכא אי אפשר לפרש דבניחותא קאמר ר' יוסי האי מן אילין בתולין (וכן פי' שדה יהושע ולא נחית לכוונת הסוגיא) ובתולין וכו' לומר דה"ט דלמדין מומין מבתולין דאדרבה הוא דאי מיירי בענין שע"כ בבית אביה נבעלה א"כ על כרחך לומר דלא דמיא מומין לבתולין. כדפרישית:

הלכה ז

היא אומרת מוכת עץ אני וכו' נאמנת. לענין כתובה ולענין איסורא תליא בפלוגתא דהפוסקים דלדעת הרמב"ם ז"ל אינה נאמנת כל היכא דליכא אלא חדא ספיקא כמו שאינה נאמנת בטענת משארסתני דאין הולכין לאיסור אחר מה שמתרצת עצמה בדיבורה בשום טענה ואפי' הוא ברי וטעמא הואיל ושוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא אבל לדעת רוב הפוסקים אפילו לענין איסורא נאמנת דאלים ברי שלה כמ"ש בהלכה דלעיל הכל באר היטב כל חד וחד לפי שיטתי ועיין שם במרא' ד"ה תמן. ודע דלדעת הרמב"ם שאמרנו דאינה נאמנת לענין איסור ומשום דאין כאן אלא ספק אחד כתב הה"מ ע"ז שם וכבר שאלו למה אמרו שאין כאן אלא ספק אחד והלא שמא מוכת עץ היא ויש כאן ב' ספיקות ותירצו דמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו עכ"ל ומשמע מדבריו שם דאפילו היא טוענת מוכת עץ אני אפ"ה אמרינן לגבי איסורא כן דכשאין אנו מאמינין לדבריה וחוששין שמא דרוסת איש היא תו לא מחשבינין לספק דמוכת עץ לספיקא ולומר באשת כהן ספק דרוסת איש ספק מוכת עץ ואת"ל אינה מ"ע ספק תחתיו ספק לא תחתיו א"נ באשת ישראל וקיבל אביה קידושין פחותה מבת ג' את"ל אינה מ"ע ספק באונס ספק ברצון וטעמא דמוכת עץ לא שכיחא ואינו נכנס בסוג הספיקות כלל ואפי' בטוענת וכן מוכרח מדבריו ז"ל שהרי מתחלה כתב לדעת המפרשים דאין מחלקין בין ממון לאיסור כשהיא מודה וטוענת שנאנסה וכו' או שטוענת מוכת עץ אני וכו' וע"ז כתב וזה נראה דעת רבינו וכו'. וכבר שאלו וכו' ע"ש והתוס' בסוף ד"ה

ואב"א תירצו על קושיא זו דאם איתא דמוכת עץ היא הויא טוענת דאין גנאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך ע"כ ולפי דבריהם יש חילוק בין טוענת מוכת עץ אני ובין אינה טוענת אלא דמוכרח שם דלא הוצרכו לדחוק בכך אלא אם אמרינן מוכת עץ שכיחא כדאמר באלו נערות דף ל"ו כולהו נמי מיחבט חביטן והיינו לסומכוס משום ר"מ דאמר התם סומא אין להטענת בתולים אבל לת"ק דאמר יש לה טענת בתולים ע"כ דס"ל דחבטה לא שכיחא כדמוכח התם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות אישות דיש לה טענת בתולים וע"כ מוכת עץ לא שכיחא כלל וא"כ לא הוי אלא חדא ספיקא (ועיין בתוס' סוף ד"ה אי למיתב שתירצו שם דהיינו דוקא לר"ג מוכת עץ שכיחא אבל לרבי יהושע שמעינן דלית ליה טעמא דחבטה וכו' ולפ"ז לא הוי שייך הכא לתרץ כן דהא אליבא דר"ג קיימינן הכא ולא היא דאיכא למימר בהא פסק כת"ק דר"מ דהתם ועיין לעיל הלכה ב' ד"ה שמא) ובהכי ניחא דברי הר"ב שכתב בפירושו בד"ה נאמנת ומ"מ אם אשת כהן היא וכו' מפקינן לה מיניה והתי"ט כתב שם עליו דדבריו בפסק זה דחין וכו' וע"ש ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך דלק"מ עליו ופסק זה שריר וקיים דדבריו בזה המה נמשכים אחר דברי הרמב"ם ז"ל בפסקו וכדעתו בחיבורו וכן בפירוש המשנה ול"ד אשת כהן והה"ד אשת ישראל במקום דליכא אלא חדא ספיקא ומהטעמים שנתבארו. ודע דאף שכתבנו שאין חילוק בין טוענת לשאינה טוענת להאי מ"ד דמ"ע לא שכיח' וכן אין חילוק לענין איסור בין טוענת משאירסתני ובין טוענת מ"ע אני ולדעת הרמב"ם ז"ל לעולם אסורה מ"מ מצינו חילוק לענין מיגו בזה לענין ממונא דבטוענת מוכת עץ אני מעיקראי וכתובתי מנה למאי דקי"ל כרבנן כמבואר לעיל דאז נאמנת במיגו אי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך וכתובתה מאתים דבהא לא שייך לומר לא שכיחא כיון דהשתא נמי טוענת מ"ע אני (וזה החילוק שיש בין האי מיגו ובין אם טוענת משארסתני כמבואר לעיל וכן בין מיגו ובין שתי ספיקות דבזה לעולם אמרינן מ"ע ל"ש אפילו כשהיא טוענת דהתם אם לא נאמין לדבריה אין חוששין כלל לספק דמ"ע דל"ש אבל הכא מחזיקין אנו לטענתה במיגו דאי בעיא וכו' באותה טענה גופה אבל במכחשת ואומרת בתולה הייתי אינה נאמנת דליכא מיגו דמ"ע לא שכיחא ועוד דלא אמרינן מיגו להוציא כדכתב הרא"ש ז"ל והמרדכי כתב משום דהוי מיגו במקום חזקה דאין אדם טורח וכו' ובריש ב"ב דף ה' בעיא דלא איפשיטא היא וצריך לחלק בין טענת שמא לטענת ברי כדלקמן וכן באומרת משארסתני ליכא מיגו דמ"ע דלא שכיח' ואינה נאמנת לענין ממון אלא משום טעמא דאיכא חזקה דגופה דמסייע לה ונ"מ במקום דליכא חזקה דגופה שמסייע לה כגון באשת ישראל וקיבל אביה קידושין פחותה וכו'

למאי שכתביו לעיל בשם הרא"ש ז"ל דאין כאן חזקה המסייע לטענתה ע"ש) ומצינו לפ"ז חומר באשת ישראל מבאשת כהן לענין כתובה ואם דלענין איסור שתיהן שוות במקום דליכא אלא חדא ספיקא מ"מ לענין כתובה באשת כהן נאמנת לומר משארסתני נאנסתי וגובה כתובתה דאלים ברי שלה נגד טענתו שמא עד וכו' דהא איכא חזקה דגופה דמסייע לה וכן נאמנת לומר מוכת עץ אני מעיקרא במיגו דתחתיך ובאשת ישראל במקום שהיא אסורה א"כ לענין כתובה נמי אינה נאמנת לומר נאנסתי דהא ליכא מיגו וליכא חזקה דגופה המסייע לה כמבואר וכן לא שייכא כאן להאמינה בטענת מוכת עץ במיגו ולדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל לא אלים ברי שלה אלא במקום דאיכא חזקה או בדאיכא מיגו כמ"ש לעיל צריך לחלק בין איסורא לממונא מדסתם בפי"א מהלכות אישות בזה ולא חילק בין אשת ישראל לאשת כהן. ועיין בהגה' מיימוני' פרק ט"ו מהלכות טוען שכתב במקום דאיכא טענת ברי אמרינן מיגו להוציא ועיין בב"ח חה"מ סימן פ"ב וכן צריך לחלק לענין מיגו במקום חזקה שכתבתי לעיל דבטענת ברי אמרינן מיגו במקום חזקה:

אלא היא אומרת מוכת עץ אני וכתובתה מאתים. כך היא הגירסא בדפוס ויניצא' ועיקר ובדפוס קראקא הגיר' וכתובתה מנה וזה טעות המגיה שרצה להשוות המחלוקת דהאי תלמודא עם מחלוקת אמוראי בבבלי דף י"ג בהאי אוקמתא דמתני' וכן פי' שדה יהושע ותפס לעיקר הגהה זו ונדחק שם בדברים הרבה ומחמת כן דילג מלפרש האי דרבי הונא בשם ר"ז דלקמן והמעיין יראה ויבין דע"כ אי אפשר להשוות שיטות הש"ס הכא ולא דמו להדדי כי אוכלא לדנא דהרי בבבלי עיקר פלוגתת האמוראים אי מוקמינן מתני' כרבי מאיר ובין הכיר בה ובין לא הכיר כתובתה מאתים ומכח זה ע"כ להאי מ"ד דס"ל לתנא דמתני' כנסה בחזקת וכו' יש לה מנה והילכך לא מוקי מתני' כרבנן כמבואר ולאידך מ"ד מוקי המתני' כרבנן ובין הכיר ובין לא הכיר כתובתה מנה אבל הכא ע"כ עיקר פלוגתייהו דאמוראי אליבא דר"מ אי מודה בלא הכיר או לא מודה וכולהו אוקמתא אליבא דר"מ ורבי ירמיה ורבי הונא פליגי בשם ר"ז בטענתייהו במילתא אחריתא כדפרישית. ולענין דינא ליכא פלוגתא בין האי תלמודא להבבלי דהא קי"ל כרבנן וכמבואר:

הלכה ח

מהו מדברת נבעלת. כרב אסי בבבלי שם ולפ"ז צריך לאוקמי סיפא דקתני היתה מעוברת דלהכשיר בתה קמ"ל ולהודיע כחו דרבן גמליאל דאל"כ תרתי למה לי כדקאמר התם. והרמב"ם ז"ל פרק י"ח מא"ב הלכה י"ג כתב וז"ל פנ י' שראוה שנבעל' לאחד והלך לו ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה הדם נשר הוא ה"ז נאמנ' ולא עוד אלא הפי' ראוה מעובר' ואמרו לה ממי נתעבר' ואמרה מאדם כשר ה"ז נאמנ' ותהיה מותר' לכהן עכ"ל

משמ' מדבריו ז"ל דאפי' לענין הכשר דידה איכא רבותא טפי במעובר' מנבעלת ואפשר דטעמו משום דאיכא למימר בראוה שנבעלה לזה היינו טעמא דנאמנת דמירתתא לשקר שמא יחזרו לחקור אחריו ויודע הדבר אם כשר הוא או לא אבל בסיפא ה"א דאינה נאמנת קמ"ל ואין להקשות דלפ"ז מנא לן למידק דאפי' להכשיר בתה נאמנת אל בא דר"ג (דעיקר הדיוק אליביה מדקתני תרתי כמבואר בבבלי ועיין בתוס' קידושי דף ע"ד ד"ה אי מהתם) וכמו שפסק הוא ז"ל בפט"ו שם דילמא סיפא דמתני' לא אתיא לאשמעינן רבותא אלא בדידה כדאמרן וקתני רישא להודיע כחו דרבי יהושע וסיפא להודיע כח דר"ג דבמתני' לא שייך לפרש כן דהא מאיש פלוני וכהן קאמרה והיינו דשינה הוא ז"ל בלשונו שכתב ולא עוד וכו' מאדם כשר סתם והרי אינו לפנינו ואין אנו יודעין מי הוא לחקור אחריו ואפ"ה נאמנת אבל במתני' דקאמרה מאיש פלוני ולפירושא דרב אסי ודהכא דמדברת היינו נבעלת ע"כ דסיפא קמ"ל דאפי' להכשיר בתה קאמר ר"ג דנאמנת אע"ג דלית לה חזקת כשרות והיינו דקתני במתני' מאיש פלוני כדי להשמיענו להאי בבא יתירא להכשיר נמי בתה. ועיין בהלכות דלקמן שם ביארתי כל הצורך מהשייך לחלוקת דינים אלו והמסתעפים מהם:

אפילו במקום שרוב כשירין היא המחלוקת. וכלומר דברוב פסולין נמי ר"ג מכשיר וכן הוא בבבלי לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין וכו' וכן היא מסקנת הפוסקים לענין דיעבד ועיין בדיבור דלקמן ובהלכה י' דבור המתחיל מודה רבי יהושע:

הלכה ט

נאמנת וכשרה לכהונה היא ובתה וכר' יוחנן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה וכן הוא מסקנת הבבלי דנאמנת בטוענת לכשר נבעלתי אפי' להכשיר הולד אע"ג דלית לה חזקה דכשרות דקי"ל כאבא שאול בעשרה יוחסין שהיה קורא לשתוקי בדוקי שבודקין את אמו אם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ואזלא שיטתא דידיה כר"ג דהכא כמבואר התם. ודע דבבתה מקילינן טפי מבה עצמה דבתה מכשרינן אפי' לכתחילה אפי' ברוב פסולין אבל היא עצמה לא תנשא לכתחילה לכהן עד דאיכא רוב כשרים אצלה לדעת רוב הפוסקים ולדעת הרמב"ם עד דאיכא תרי רובי אפילו בטוענת כאשר יתבאר לקמן. וטעמא דמילתא כדכתבו הר"ן וההמ"מ לפי שהדין כך שתהא נאמנת לא החמירו בולד כלל שאם היו מחמירין בו לא היה לו תקנה לבא בקהל ולפיכך אמרו בדין הולד לכתחילה כדין האשה בדיעבד שאם נשאת לא תצא אפי' ברוב פסולין בטוענת אבל לכתחילה לא תנשא היא לכהן כדמסיק בבלי דף י"ד ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשירין וכו' והרי יש לה תקנה שתנשא לישראל עכ"ד (ועיין לעיל הלכה ו' במראה

ד"ה תמן) ולפי דבריהם היה נראה לכאורה לומר לחלק בין אם העובר זכר או נקבה דבזכר לא שייכא ביה תקנה אחרת דמה לי אם נושא כהנת או ישראלית אבל נקבה יש לה תקנה להנשא לישראל ואפשר דמחמרינן בבת כמו באשה עצמה שלא תינשא לכהן לכתחילה וכן היה נראה לדקדק מדברי הרמב"ם ז"ל גבי דין העובר בפט"ו מא"ב הלכה י"א שכתב וז"ל פנויה שנתעברה מזנות אמרו לה מהו העובר הזה או הילוד הזה אם אמרה בן כשר הוא ולישראל נבעלתי ה"ז נאמנת והבן כשר ואע"פ שרוב העיר שזנתה בה פסולים ע"כ הרי שדיקדק בדבריו וכתב בן כשר והבן כשר ולא כדפתח בריש דבריו מהו העובר וכו' אלא שלא ראיתי לא' מ' המפרשים שדקדקו מדבריו כן וכן רש"י ז"ל פי' בהדיא מכשיר בבתה שאם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה ומדברי הטור באה"ע סימן ו' אינו מוכרח שמ"ש שם ודוקא בדיעבד וכו' י"ל דאאשה קאי וע"ש. והב"ח שם בסוף הסימן כתב וז"ל לפי זה אם רוב הפסולים אינם ממזרים אלא עכו"ם ועבדים דאיכא תקנה לעובר לבא בקהל כמו להאשה דין העובר כדין האשה שלא תנשא לכהן לכתחילה וק"ל עכ"ל וקשיא דמאי שנא אם רוב הפסולים הן ממזרים דאין לעובר עצמו תקנה אם באת להחמיר עליו. ומאי שנא אם הן עכו"ם או עבדים הרי נמי שייך לומר אין לו תקנה אם באת להחמיר עליו דאע"פ שיכול להתגייר מ"מ לאו בידו היא כדאמרי' בקדושין דף ס"ב גר לאו בידו להתגייר מי יימר וכו' ואפילו אם יאמר דעכ"פ שפיר יש לו תקנה מיקרי אם יזדקקו לו תלתא להתגייר בפניהם מ"מ בעבד קשה הא לאו בידו היא להשתחרר ועוד דהכא לא ידעינן רבו מנו. ועיין בפרק כירה דף מ"ו דמשמע מהתם דבמילתא דסגי בג' הדיוטות אמרינן דמזדקקו ליה ויש לחלק בין ענין מוקצה דלא הקצה מדעתו בשביל זה ובין ענין דבר המסור בידו דלעולם לאו בידו מיקרי ואין להאריך כאן:

מצינו שתוקי כהן גדול. והיינו שתוקי כשר דלקמן וכן מהדר ליה ר"י לרבי אלעזר בבבלי דכשר הוא לא דמשתקין אותו מדין כהונה מדכתיב והיתה לו וגו' זרעו המיוחס אחריו והיינו דוקא בזנות אבל בנשואין כגון אשת כהן שמת בעלה ולא שהתה שלשה חדשים ונשאת לכהן וילדה בן ספק אם מראשון או מאחרון כשר לכהונה ג"כ כמבואר בפ' נושאין דף ק' דקרא אסמכתא בעלמא ובנשואין לא גזור רבנן וכן בפרק החולץ גבי יבמה הראשון ראוי להיות כ"ג וכדאמרינן בהאי ש"ס ג"כ שם הלכה ב' מני מכשיר רבי מאיר וכו'. למאי דפרישית בפנים משמע מהכא דהפלוגתא בבת' היא אבל אלמנת עיסה עצמה כשירה לכ"ע ועיין בתוס' דף י"ד ד"ה ת"ר דהוכיחו שם מגירסא דהכא כפירוש ר"ח דכולה ברייתא בכשרות דבת מיירי. ולא באלמנה ולפ"ז ע"כ צריך לפרש כדאמר

התם דשתוקי חלל איכא בינייהו וע"ש דלא גרסי הכא כל שאין בה לא חלל אלא כמו שהעתקתי בפנים:

מעתה אין שתוקי כר"ג וכר"א. וכן משמע מדלעיל ביבמות פרק החולץ סוף הלכה ב' דקאמר התם ההיא דתנינן תמן עשרה יוחסין עלו מבבל על דעתיה דר"ג ור"א תשעה כדפרישית שם דלא קחשיב אלייהו שתוקי אבל קשה דהרי מסיק הכא דיש שתוקי גם לר"ג ור"א בשותק' או באיני יודע' ועיין לקמן בקידושין פ"ד הלכה ג' מ"ש שם בס"ד:

הלכה י

קרונה של ציפורין הוה עובדא. בבבלי הכריח כן משום דאלת"ה ריב"ן דאמר כמאן אי כר"ג אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פוסל והילכך מוקי לה רב יהודה כרבי יהושע ובקרונות של ציפורי היה המעשה ובזה מודה רבי יהושע משום דהוו תרי רובי כך היא שיטת רש"י ז"ל אבל התוס' פירשו בפי' הא' דככ"ע אתייא ומשום דהכא לא טענה ברי לכשר נבעלתי אפילו לר"ג בעינן תרי רובי ולפ"ז יש חילוק בין טוענת לשאינה טוענת דבטוענת ברי לר"ג מכשיר. אפילו ברוב פסולין ובשאינה טוענת אפילו לכתחילה תרי רובי בעינן ומיהו למסקנת הש"ס דהתם דלעיל דקאמר ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשירין אפי' בטוענת בעינן רובא לכתחילה ובדיעבד כשירה אפילו ברוב פסולין והיינו דאיכא בין טוענת לשאינה טוענת דבטוענת בחד רובא סגי לכתחילה ובשאינה טוענת לעולם בעינן תרי רובי בין לכתחילה ובין בדיעבד דאפי' נישאת תצא אם לא היו שם שני הרובין המצוי' אצלה כשירים וכל זה הוא לדעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל הביאם הה"מ בפי"ח מא"ב. אבל דעת הרמב"ם ז"ל שם דאפי' בטוענת לכשר נבעלתי לכתחילה בעינן תרי רובי ואין חילוק לדידיה בין טוענת לשאינה טוענת אלא בדיעבד דבטוענת אם נישאת לא תצא אפי' ליכא רובא דכשירים כלל כדכתב שם הלכה ט"ו ובשאינה טוענת לעולם בעינן תרי רובי אפילו בדיעבד וטעמו דמפרש להאי עובדא דתינוקת דריב"ן דבשטענה ברי לכשר נבעלתי מיירי וזהו כפי' השני של התוס' וכדפירשו התם דלמסקנא אפילו בטוענת בעינן תרי רובי לכתחילה ועיין בכ"מ שהליץ בעד הרמב"ם שהכריח לפרש כן דבטוענת מיירי דאל"כ מאי האי דקאמר ריב"ן כמאן וכו' מאי שיטתיה דר"ג ורבי יהושע הכא התם כשנבדקה הכא כשלא נבדקה הילכך ע"כ הא דריב"ן נמי כשנבדקה היא וכיון דאסיקנא בה דבעיא תרי רובא א"כ כי אמרי' בדר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה היינו עד דאיכא תרי רובי כדמפרשינן בדר"י בן נורי עכ"ל וזה אינו מוכרח כ"כ דנהי דלסברת המקשה ע"כ לפרש דבטוענת ברי מיירי וכדפירשו התו' מכח קושייתם

ע"ש מ"מ לשינוייא דהש"ס אין לנו הכרח לאוקמי בטוענת וכדפירשו התו' בתירוצא קמא ועוד דאדרבה דמוכרח מכח הסוגיא דהתם דבאינה טוענת מיירי דאלת"ה מאי הא דמקשי התם לקמן ומי בעיניו תרי רובי מברייתא דט' חניות טפי היה לו להקשות ממתני' דר"ג דקאמר לעיל דנאמנת ולא בעינן רובא ואפי' שמואל לא קאמר התם ואת לא תעביד וכו' אלא לומר דלכתחילה חד רוב' בעינן ולא שייכא הכא לשנויי מעלה עשו ביוחסין כדמשני התם ומהיכי תיתי לפרש הא דקאמר את לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשירים דבתרי רובי מיירי וע"כ לומר דאדרב חייא בר אשי סמיך לכתחילה בעינן תרי רובי כדמוכח מהמסקנא וכתירוצא בתרא דהתוס' אלא דאכתי נשאר לנו לבאר מנא לן לומר דבטוענת מיירי דילמא שינויי' דמשני בשאין כאן ברי הוא כתירוץ הא' דלשם ואפשר לומר לדעת הרמב"ם ז"ל דלמד מסוגיא דהכא דמשמע מאוקמתא דרבי יוחנן דבטוענת מיירי כדלקמן ובעיקר הדין פסק כמסקנת הבבלי וכרב חייא בר רב אשי דתרי רובי בעינן וכן יש לפרש מסקנא דהכא כמו שיתבאר:

מודה רבי יהושע באנוסה. לכאורה איכא למידק דאדרבה באנוסה ליכא למימר בודקת ומזנה דהא נאנסה כדכתבו התו' ע"ש ולרבי יהושע ליכא לאוקמי בלא ראינו שנאנסה ואיכא מיגו דא"כ היאך שייך לומר מודה באנוסה ועוד דלרבי יהושע לית ליה מיגו אבל זה אינו דה"ק לרבי יהושע בסתם זונה לא אמרינן דבודקת ומזנה דלא איכפת לה לבדוק ולפיכך לא מפיה אנו חיין אבל הכא שראינו שנאנסה מוקמינן לה בחזקת כשרות דלא אבדה לה חזקתה במה שנאנסה ומאמינין לדבריה באומרת לכשר נבעלתי ומזה יצא לנו הוכחה וראיה ברורה דבטוענת מיירי דאל"כ מאי אולמה דאנוסה לר"י. אלא דאנן חזינן דמשמע מסוגיא דהכא דרב כהן ורבי יוחנן פליגי באוקמתא דמתני' דרב כהן מוקי לה בשאינה טוענת וכר"ג והילכך קאמר קרונה של ציפורין הוה דבתרי רובי מכשירינן אפילו לכתחילה ורבי יוחנן מוקי לה בטוענת כדאמרן ואפילו רבי יהושע מודה בה וע"כ בחד רובא מוקי לה דאל"כ מאי איריא דקאמר מודה ר"י באנוסה תיפוק ליה דר"י לא פליג לעיל אלא בחד רובא והכא תרי רובי הוו ולמסקנ' דהכא דקאמר הלכה כר"י שאמר משום ריב"ן משמע דאאוקמתא דרב כהן קאי ומוכיח הוא מדבעי היך עבדין עובדא וכו' ואי בחד רובא וטעמא דטוענת אפילו רבי יהושע מודה הכא ומאי קא מיבעיא ליה ועוד דע"כ בשאינה טוענת קמיבעיא ליה דאל"כ הא כבר איפסיק לעיל הלכה ה' הילכתא כוותיה דר"ג דבטוענת כשרה אפילו ברוב פסולין ואפילו לכתחילה קאמר דנאמנת ומזה היה נראה לומר כדעת הפוסקים דבאינה טוענת דוקא הוא דבעינן תרי רובי ואפשר לומר לדעת הרמב"ם ז"ל דמפרשינן לסוגיא דהכא דלא פליגי רב כהן ורבי יוחנן אלא אי

תרי רובי בעינן או בחד רוב' סגי כדאמרן אבל לכ"ע בטוענת מיירי וכן משמע מדקאמר ר"י מודה רבי יהושע באנוסה דלא פליג אלא בהא דבעי לאוקמי ככ"ע ולא כדאוקי רב כהן בתרי רובי דוקא וע"ז קאמר דבכה"ג רבי יהושע נמי מודה וע"כ בטוענת היא (ואזדא לה הוכחת הר"ן ז"ל דבשאינה טוענת מיירי דסתמא דמילתא הכי איתא דתינוקת הוה ולא ידעה למיטען ואנוסה הות ולא ידעה מנו עכ"ל וכבר נתבאר דמהכא מוכח דבטוענת מיירי ולפיכך מודה רבי יהושע בהא ומעשה דהוה בתינוקת הוה ומ"מ היתה מכירו וטענה דכשר הוא) ולא קשיא הילכתא דהכא אהילכתא דלעיל דאיכא למימר שאני הכא דבאנוסה איירינן ולר"ג גרע טפי אנוסה מזינתה ברצון בהא דהא ע"כ לר"ג בראוה שנבעלה דליכא מיגו טעמא הוא משום דהאשה בודקת ומזנה ובאנוסה לא שייך למימר הכי ובהא פליגי ר"ג ורבי יהושע דלר"י אנוסה עדיפא טפי כדלעיל ולר"ג גריעה אנוסה לטעמא דידיה והילכך בעי הכא איך עבדין עובדא בכה"ג וקאמר דהלכה כריב"ן דבעינן תרי רובי אבל לשיטת הבבלי דלא מחלקינ' בהכי ובין אנוסה ובין נבעלה לדעת שוין דלכתחלה בעינן תרי רובי כדפסק רב חייא בר אשי ומסתיי' לן משיטתא דהכא דמוקי לה' בטוענת ואפ"ה בעינן תרי רובי לכתחילה להחמיר דמעלה עשו ביוחסין:

תוכה שבציפורין בעל. משיטתא דהכא משמע כפרש"י ז"ל דדוקא בתוכה של עיר ובשעת קרונות הבאים לתוכה אבל לא כשפירש מציפורי לחוץ לעיר ובעל אבל דעת הרמב"ם ז"ל דדוקא כשבעל בפרשת דרכים או בקרנות שבשדות דאז מסייע רוב סיעה לרוב כשירין שבעיר שפירשו אלו העוברים ממנה כמבואר מדבריו שם הלכה י"ד ולדעת רש"י ז"ל אם נודע שפירש מן העיר אע"ג דאיכא רוב סיעה אינה מסייעת דניהוי חרי רובי וכן דעת הריטב"א והרשב"א ז"ל הביאם הב"י שם וכן דעת הר"ן ז"ל שכתב בשעת קרונות שהשיירות באות לעיר והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים לכהונה עוברת שם וכתב עוד וז"ל ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא דבעינן תרי רובי משום דאע"ג דמדינא כל היכא דאזלי אינהו לגבה אית לן למישרי משום כל דפריש מרובא פריש אפ"ה לא שרינן לה כדי שלא יבא להתיר היכא דאזלה איהי לגבייהו דהוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וברוב סיעה נמי לא שריא אע"ג דליכא למיחש בה מידי דהא ליכא קבוע כדי שלא יבא הדבר להתיר ברוב העיר עכ"ל וזה דגריס נמי כגיר' רש"י והתוס' איכא דאזלא איהי לגבייהו או דילמא אזלא וכו' ע"ש ועיין לקמן. כלומר דגזרינן ברוב העיר גרידא אפילו אזיל איהו לגבה משום היכא דאזל' איהי לגביה דהוי ליה קבוע ובזה דעת הרמב"ם ג"כ שוה לדעת רש"י והתו' וכן הוא דעת רוב הפוסקים דגזרינן אטו קבוע אבל דעת הטור אינו כן שכתב שם וז"ל ונראה דאפילו נתעברה בעיר אם הלך

הבועל אליה תנשא לכתחילה כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו וסתמא נמי שאין ידוע מי הלך למי נראה דתנשא לכתחילה ע"כ וזהו דגרי' בגמרא על דמקשה רוב העיר אמאי לא אי דקאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש לא צריכא דקא אזלא איהי לגבייהו כדכתב הב"י שם לדבריו ז"ל ע"ש וכדמוכ' לקמן. ומתוך הדברים אלו יתבאר לך דג' שיטות הן בזה דלדעת הרמב"ם בעיקר הדין מחולק הוא עם רש"י דאליביה צריך שתהא נבעלת דוקא בפרשת דרכים אבל בתוך העיר אפי' איכא תרי רובא לא מכשרינן וטעמא איכא למימר דאפי' בתרי רובי גזרינן משום קבוע כי היכי דגזרינן ברוב סיעה גרידתא אליבא דכ"ע אע"ג דודאי ניידי וליכא למיחש בה מידי כמ"ש בשם הר"ן כן נמי גזרינן בתוך העיר אפי' בשני רובי כדי שלא יבא להתיר היכא דאזלא איהי לגביה וכולה חדא גזירה היא משום קבוע דמעלה עשו ביוחסין ומחמרינן אפי' בכה"ג (ועיין לקמן שכתבתי דמוכרח הוא מהסוגיא וא"צ נמה שנדחק הב"ח להליץ בעד הרמב"ם בזה). אבל דעת רש"י ז"ל בזה דהיכא דאיכא תרי רובי מכשרינן בתוך העיר דליכא למיגזר מידי וזהו דוקא בדחזינן דאזיל איהו לגבה דאז לא גזרינן בתרי רובי אבל בסתמא ואין ידוע מי הלך למי אפילו בתרי רובי איכא למיגזר ומדויק הוא לפי גירסתו ז"ל דגריס על הא דמקשי רוב העיר גרידא אמאי לא אי דקאזיל איהו לגבה כל דפריש וכו' ומשני איכא דאזלה וכו' כלומר דחוששין משום שיש שהולכת היא אצלם והוי ליה קבוע דאז ברובא גרידא לא הוי רובא כלל והילכך גזרינן אפי' אזיל איהו לגבה כי היכי שלא יבא הדבר להתיר בקבוע ומכ"ש בסתמא אבל אם יש כאן תרי רובי לא שייך למיגזר אלא בסתמא דאז חוששין שמא היא הלכה אצלם ולא מהני מידי כל הני רובי דאפילו בדליכא אלא חד פסול הוי ליה קבוע וכמחצה על מחצה דמי אבל כדחזינן דאזיל איהו לגבה בהא ודא ליכא למיגזר מידי בתרי רובי ולא חיישינן לדעתו ז"ל בזה שלא יבא הדבר להתיר בקבוע דהרי אתרי רובי קפדינן ולא דמיא לרוב סיעה גרידתא דגזרינן אטו קבוע אע"ג דכולהו ניידי דהתם ליכא אלא חד רובא ואיכא למיגזר בהא אטו רוב העיר גרידא וכולה חדא גזירה היא משום קבוע זהו העולה מדברי רש"י ז"ל לפי טעמו וגירסתו כאשר נתבאר. והיינו טעמא נמי לדעתו ז"ל דאם פירש מן העיר לא מהני רוב סיעה כשירין דהא רוב סיעה גרידא נמי כולהו ניידי ואפ"ה גזרינן אטו קבוע ואפילו אם נאמר דלא דמי כ"כ טעמיה משום דחזינן שפירש מן הבתים והוה ליה נולד הספק במקום הקביעות כדפרישית בפנים וכדכתבו התוס' שם. ולדעת הרמב"ם ז"ל איפכא הוא דדוקא חוץ לעיר מהני תרי רובי אבל בתוך העיר גזרינן אפילו בתרי רובי אטו קבוע ודמי ממש להא דגזרינן ברוב סיעה גרידא כדי שלא יבא הדבר להתיר בקבוע כמ"ש

לעיל אלא דבזה הם שוין דעת הרמב"ם עם דעת רש"י ז"ל דגזרינן רוב אטו קבוע והיינו כל אחד ואחד לפי שיטתו לדעת הרמב"ם אפילו בתרי רובי בתוך העיר ולדעת רש"י דוקא ברוב אחד אבל בתרי רובי ליכא למיגזר מידי והיינו בדאזיל איהו לגבה אבל בסתמא גזרינן אפי' בתרי רובי. ודעת הטור בזה הוא דעת שלישית דפליג על הרמב"ם והתיר בתוך העיר בתרי רובי בדאזיל איהו לגבה ולא גזרינן מידי ובזה הוא כדעת רש"י ז"ל אלא מה שהוסיף וכתב אפי' בסתמא לא חיישינן מידי פליג נמי על רש"י בהא וטעמו דגריס בשינוייא לא צריכא דקאזלה איהי לגבייהו וכלומר דידעינן שהיא הלכה אצלם דאז הוי ליה קבוע אבל בסתמא לא גזרינן מידי בתרי רובי ומכ"ש בדאזיל איהו לגבה. ובזה צדקו דברי הב"י שכתב דברי רבינו הם לפי הגירסא שכתבתי לא דקאזלה איהי לגבייהו אבל רש"י וכו' דלכאורה הוי משמע דדברי הטור הולכין בזה כדעת רש"י דבתרי רובי ליכא למיגזר מידי אבל לפי מ"ש עיקר דיוקו מדכתב הטור ובסתמא נמי וכו' ואין כן דעת רש"י ז"ל לפי גירסתו (וזה שלא כדברי התי"ט שכתב ואין חילוף גירסת לשון בין הטור ורש"י כמ"ש הב"י ורש"י והטור דעת אחת להם בזה והמעיין היטב יודה לדבריי וכן מ"ש שם לדעת הרמב"ם ורצה לתלות הדבר אם הרוב סיעה ממקום אחר או לא אינו מוכרח דודאי זה דבר פשוט דלדעת מי שסובר דבתוך העיר כשרה רוב סיעה הבאה ממקום אחר היא אבל לדעת הרמב"ם דלא הכשיר אלא בפרשת דרכים א"כ רוב הסיעה צריך שתהיה ג"כ מאותה העיר שבאה שיהיה בה רוב כשרים יהיה ממקום שיהיה מעיר הקרובה לה או ממקום אחר שבאה וכן הוא משמעות דבריו ז"ל והיו רוב העוברים שם כשירים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים וכו' והיינו תרי רובי לדעתו ז"ל ואין כא תימה על הב"י שלא העיר בזה דנלמד מכלל דבריו) ודע דאף למה שכתבנו לעיל דדעת רש"י והתוס' שוין הן היינו לענין דגזרינן אטו קבוע אבל מ"מ יש הפרש בפירוש כונתם לפי חילוף הגירסאות שביניהם דלרש"י דגרי' איכא דאזלה וכו' כונתו דאפילו אזיל איהו לגבה גזרינן ברובא חדא אטו היכא דהיא אזלה לגביה כמבואר אבל לגירסת התוס' דילמא אזלא וכו' היינו לומר דגזרינן דילמא לא הכי הוה דאזלי אינהו לגבה אלא דאזלה איהי לגביה וא"כ אפשר לומר לדבריהם דהיכא דידעינן וודאי דאזיל איהו לגבה כשר ולא גזרנן מידי אטו קבוע אבל קשה לפ"ז מאי הא דמקשי מברייתא דט' חנויות ובנמצא הלך אחר הרוב דילמא שאני התם דליכא לספוקי כלל אבל הכא חיישינן דילמא אזלה איהי לגביה ואין לומר דהתם נמי איכא למיחש שמא מן הלוקחין נפל ואפ"ה לא חיישינן דא"כ קשיא היא גופה מ"ט לא חיישינן לה דהא חדא ספיקא היא שמא מן הלוקחין או מן המוכרין וספיקא דאורייתא לחומרא אלא ודאי הא ליתא דאפילו נפל מן הלוקחין

מותר שלא אסרו אלא בלוקח עצמו שנולד לו הספק ואין יודע דאיזה מהן לקח דכיון שנולד הספק במקום הקביעות אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל בנמצא הספק נולד עכשיו אחר שפירש ואפי' אנו רואין שנפל מיד הלוקח השתא הוא דאתיליד לן ספיקא ועל שעה זו נידון הספק לא על מקום הקביעות ומותר דאמרינן כל דפריש מרובא פריש וליכא למיחש נמי שמא הלוקח לא ידע מאיזה מהן לקח דלא שכיחא הוא דמאן דזבין ידע ממאי זבין וכ"כ הרא"ה ז"ל ומטעם זה החליט דהנכון דפסלינן בחדא רובא אפי' היכא דקים לי' דאזל איהו לגבה גזירה משום דאיכא דאזלה איה לגביה והיינו דפריך מהא דשרי בנמצא לא גזרינן נמצא אטו לקח לפיכך הצריכו לשינויא דמעלה עשו ביוחסין וזה עולה כגירסת רש"י ז"ל למאי דפרישית ומזה נראה נמי ראיה חיזוק לברי הרמב"ם כמ"ש לעיל דאפילו בתרי רובי גזרינן בתוך העיר כדי שלא יבא הדבר להתיר בקבוע והיינו למסקנא דטעמא משום מעלה וכמו דיש הפרש בין יוחסין ובין רובא בעלמא דגזרינן הכא אף דקים לן שלא יהיה כאן קבוע וכפי העולה מפירוש זה שביארנו והיינו דוקא בתוך העיר דשייכא כאן מקום קבוע אבל בחוץ לעיר מכשרינן בתרי רובי לכתחילה דלא שייכא כאן מקום קביעות אלא דבחדא רובא גזרינן אטו רוב העיר גרידא וכולהו טעמא משום קבוע הות כמו שביארנו ועיין בקונטרס האחרון בחידושי כתובות מ"ש שם בכללי דיני דקבוע ומה שחידשתי שם בס"ד:

ופלטיא הולכין אחר הרוב. מאי דפרישית בפנים הוא לפי מסקנת הבבלי ביומא דף פ"ד דמחלק שם בין פרוש כולהו או מקצתייהו לחצר אחרת דבזה הולכין אחר הרוב בפיקוח נפש הואיל ולא נתחזק ישראל שם וכפי פירוש רש"י ז"ל שם ויש להרמב"ם ז"ל שיטה אחרת בההיא סוגיא דהתם ואין להאריך:

כשירים מזנין ופסולין משליכין. עיין בפ' עשרה יוחסין הלכה ב' במראה ד"ה תינוק כל זמן שהוא מושלך מ"ש שם בס"ד:

הדרן עלך בתולה נישאת

פרק ב

הלכה א

האשה. אם יש עדים וכו'. הקשו בתוס' וכי איכא עדים להימניה במיגו ' דאי בעי אמר פרעתי ותירצו משום דהוי מיגו במקום עדים והר"ן ז"ל תירץ משום דקי"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכ"כ הרא"ש ז"ל. ונ"מ בין אלו ב' התירוצים דלתירוץ התוס' איכא לאוקמי מתני אפילו במקום שכותבין כתובה ונאבדה מיירי אבל לתירוץ הר"ן ע"כ

במקום שאין כותבין מיירי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דסברי הא דקאמר רבי יוחנן בריש פ"ק דב"מ הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין נאמן לומר פרעתי עד שתוציא כתובתה (והר"ן פירש דאפי' לשיטת הרי"ף איכא לאוקמי בשהודה הבעל קודם מיתתו שלא פרע וכן בגרושה שתבעה מיד שגירשה אלא דמלישנא דמתני' משמע דבסתמא מיירי) אבל לדעת התוס' בסוף פ' הכותב אפי' במקום שכותבין כתובה ולא נקיטה כתובה אינו נאמן לומר פרעתי משום דקי"ל כותבין שובר וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל ועיין לקמן בד"ה כ"ע מודיי:

והלך אחר הרוב. בבבלי משני רוב הנישאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין ' לה קול איתרע לה רובא והיינו לרב דס"ל בריש המוכר פירות דהולכין בממון אחר הרוב כדפירשו התוס' דלרב פריך והכא משני לה למאי דקי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב ובעל המאור ז"ל פי' אפילו לשמואל פריך מטעמא דאיכא חזקה דגופא דמסייע לרובא וכבר דחה פי' זה הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דלא שייך לומר חזקה דגופה אלא גבי זנות דהעמידנה בחזקת כשרות וכהאי דאמרינן משאירסתני נאנסתי דנאמנת והולכין אחר חזקה דגופה אבל לא שייך לומר דאשה עומדת בחזקה שלא נשאת מעולם ואין לך בה אלא רוב וכן מוכח מהכא דקאמר זאת אומרת כו' ולא אזלינן בממון בתר רובא אלא בדבר אחד דאפרש מטעמא דאיכא חזקה כדאמר התם דף צ"ג גבי הא דרבי אחא גמל האוחר בין הגמלים דהוא גופיה מוחזק ואיכא אומדנא דמוכח וחזקה דכה"ג הוא דמסייע לרובא:

רבי חייא רבא וכו'. היינו דתני ר"ח קמייתא בבבלי ריש שנים אוחזין וכן מסקנת כל הפוסקים אע"ג דדחי לה התם כמו דדחי הכא היינו על הא דקאמר ותנא תונא דממתני' ליכא סייעתא אבל מכל מקום הילכתא כוותיה דר"ח בהא מטעמא שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו מעד אחד וכו' כדמפרש התם:

כל עמא מודיי שהוא חייב לה מנה. משמע מהכא דלא הוי ליה מודה במקצת ואינו חייב שבועה דאורייתא אי מטעמא משום דהוי שיעבוד קרקעות דכשיש לה שטר על אותו מנה דמי וכן דעת הראב"ד והרא"ש ז"ל והביא ראיה מסוגיא דהכא לפי פירושו בריש פירקין כדפרישית בפנים. או מטעמא דאין מודה מקצת חייב שבועה מן התורה אלא בדבר שאיפשר לכפור בו כדכתב הרמב"ם ז"ל בכ"ד מהלכות טוען הלכה ד' וכאן אינו יכול לכפור בכל שהרי עכ"פ מנה יש לה ונ"מ במקום שכותבין כתובה ונאבדה דלשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהבאתי לעול דבכה"ג נאמן לומר פרעתי ולא הוי טוען אחר מעשה ב"ד ולפ"ז חייב שבועה מן התורה כשהודה במנה אבל לטעם הראשון אכתי

הודאת שיעבוד קרקעות הוי דדמינא דגמרא אין הכתובה נגבית מן המטלטלין אבל במקום שאין כותבין דלכ"ע אינו נאמן לומר פרעתי בזה ודאי לאו מודה מקצת קרינן ליה דליחייב שבועה מן התורה. והרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהל' אישות הלכה כ"ה כתב היא אומרת בתולה נשאתני וכו' ואם אין לה עדים בזה ה"ז נוטלת מנה ואם היה הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה וכבר יישב הה"מ דבריו שם על מה שהשיג הראב"ד בזה דאין כאן אלא שבועת היסת שהרי כפירת שיעבוד קרקעות היא דלבתר דתיקנו הגאונים שתגבה הכתובה מן המטלטלין חזרה כתובה להיות כשאינה כפירת שיעבוד קרקעות בלבד אלא דאכתי הקשה עליו הוא ז"ל שהרי דבריו שם במקום שאין כותבין כתובה ובוה לכ"ע לא מיקרי מודה במקצת כיון שאינו יכול לכפור בכל וע"ש דלא תירץ כלום על זה ולענ"ד נראה דאינו מוכרח שם לפרש דברי הרמב"ם דבמקום שאין כותבין מיירי דמ"ש שם הלכה כ"ב במה דברים אמורים במקום שדרכן לכתוב כתובה כו' בא להשמיענו דהא דאמרינן אין האשה גובה עיקר כתובתה עד שתוציא שטר הכתובה דוקא במקום שכותבין אבל במקום שאין כותבין אינו נאמן לומר פרעתי על עיקר הכתובה דכטוען אחר מעשה ב"ד הוא כפי שיטתו ז"ל ומ"ש לקמן היא אומרת בתולה נשאתני וכו' לא קאי אהא דלעיל אלא דבא להשמיענו הדין כשאין שם כפירת הכל אלא דחולקין בטענת מנה ומאתים ובמקום שכותבין כתובה ונאבדה ואע"ג דסיים שם הוא ז"ל באותה הלכה וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו יש לומר דזה לא קאי אלא לענין שאינה גובה אלא בראיה כמ"ש לעיל ועל זה קאמר שם ונאמן הקטן וכו' ועיין בהה"מ שם בד"ה וכל הדברים וכו' דע"כ במקום שכותבין ונאבדה נמי צריך להשמיענו מהו הדין אם נפלה הטענה ביניהם דבהא ודאי חייב שבועה מן התורה כשהודה במנה אבל במקום שאין יכול לכפור בכל ואינו נאמן לומר פרעתי הכל ודאי אין כאן שבועת התורה וסמך עצמו על מ"ש בהל' טוען כמבואר וכן יש לפרש לדעתו ז"ל הסוגיא דהכא דה"ק כ"ע מודיי שהוא חייב לה מנה כלומר דאנן סהדי דמנה חייב לה ודאי וא"כ טענתייהו לאו בהאי מנה אלא באידך מנה בלחוד וכופר בכל מיקרי ולפיכך פטור משבועת התורה ומתני' נמי במקום שאין כותבין כתובה מיירי כדפרישית לעיל לשיטתו ועיין שם:

בגין אלו שיצאו ביום הכיפורים. כדפרישית בפנים הא דלא נקט אלא ביה"כ ובסוף תענית אמרי' לא היו י"ט לישראל כט"ו באב וכיה"כ שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים איכא למימר משום דיה"כ היה מנהג מקדם קודם שנהגו עדיין בט"ו באב לפי הטעמים דאמר שם בגמרא א"נ כדדריש התם צאינה וראינה וגו' ביום חתונתו זה מ"ת על

יה"כ שניתנו בו לוחות אחרונות ושייך שפיר המנהג שהיו נוהגין לעשות סימן אבילות ביום החתונה זכר לאבילות ירושלים שבטלה מהן שמחת חתנות מ"ת ביה"כ ושדה יהושע דחק עצמו בחנם בזה:

הלכה ב

ואין פליג בקדמיתא. מה דפרישית בפנים הוא לפי שיטת הבבלי דאפ"ק קאי אלא דאינו מתיישב שפיר על הלשון בקדמיתא לכך נראה כקדמיתא גרסינן וה"פ דקתני מודה ר' יהושע דמשמע דפליג אריש וע"כ בגוונא דקתני מתני' לא פליג כדפרישית אלא כגוונא דדמי לרישא דמתני' הוא דפליג וזהו כקדמיתא והיינו במה דפליגי רש"י ותוספות בפירושא דמתני' דלשיטת רש"י ז"ל בשאינו תובעו מיירי והילכך נאמן במיגו דאי בעי הוה שתיק אבל לשיטת התוס' אפילו בשתובעו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא היה של אביך מעולם והנ"מ בין אלו השיטות דלדעת רש"י ז"ל מצינו חילוק בין אומר שדה זו של אביך דהוי מיגו טוב שהרי אין אדם יודע כלום דמתני' בקטן איירי כדמוכח מסיפא דמתני' וכדמוקי בבבלי והילכך אינו חש ממנו שאין יודע בשל אביו כלום ואי בעי הוי שתיק אבל באומר שדה זו שלך וכו' דלא הוי מיגו טוב כ"כ לפי שהוא ירא שמא יתבענו לאחר זמן אבל לשיטת התו' דבתובעו מיירי מה לי של אביך או שלך דאם אין עדים נאמן במיגו דאי בעי אמר להד"ם והשתא מפרשי' להא דהכא דה"ק דר"י שמעי' לת"ק דלא מחלק בין אומר שדה זו של אביך לאומר שלך דבתרוויהו נאמן כדעת התו' וקאמר ר"י באומר שדה זו שלך פליגנא עלייכו דאינו נאמן אא"כ אין אדם תובעו ובמיגו דאי בעי הוי שתיק והילכך בשדה שלך אינו נאמן והיינו כקדמייתא ששניהן טוענין כגוונא דרישא היא אומרת בתולה וכו' דאז אינו נאמן בהאי דינא מטעמא דפרישית ואפי' בשל אביך כשתובעו אינו נאמן ואינו מודה אלא באומר שדה זו של אביך בשאינו תובעו דאז מיגו טוב איכא והיינו דמחלקינן בין שלך לשל אביך דמסתמא בשאינו תובעו הוא כדאמרן. ומה דהקשו התו' לפירש"י מדקתני סיפא אם יש עדים ולמה לא נקט אם תובעי אינו נאמן איכא למימר דמתני' כולה באין תובעו קמ"ל דאפילו באינו תובעו אם יש עדים אינו נאמן אפילו אכל שתים בחיי האב וכו' דאי לאו הכי פשיטא כדמוקי בבבלי ע"ש:

אבל אם אכלה שני חזקה נאמן. וקמ"ל דדוקא בשלא מת אביו מתוכה דאז לא מהני חזקתו של זה כמו שכתבתי הגי' בפנים וכן נראה מתשובות להרמב"ן סימן ה' הביאו הב"י ח"מ סימן קמ"ט ע"ש וכן מוכח מדלקמן דקאמר מפקין לה מראובן:

אנא אפיקתי' וכו'. כהאי דאמרי' בבבלי פ' חזקת הבתים דף ל"א גבי זה אומר של אבותי וכו' אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה ולזילות' דבי דינא לא חיישינן ומחזירין אותה

לראובן מכיון שהיתה בידו בתחילה וכן פי' שם ר"ח ז"ל הביאו הרמב"ן והר"ן ז"ל והביאו ראיה מההיא דהכא ומ"מ להלכה הכריעו כפי' הרשב"ם ז"ל שם דמהדרינן לה לדינא דכל אלים גבר וכ"פ הרמב"ם ז"ל בט"ו מהלכות טוען:

א"ר חזקיה רבנין דתמן כדעתין. כדפרישית ולא פליג ר' חזקיה כלו' אלא דמפר' הא דאמרי רבנן בגירושין תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת וכר' מנחם בר' יוסי בבבלי ד' כ"ב אלא דמחלקין בהא בין עדי מית' לעדי גירושין כר' חיי' בשם רבי יוחנן וכרבא שם דאמר ראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בר' יוסי בגירושין ולא ראה במיתה מטעמא דמפרש דמיתה אינה יכולה מכחשתו כדר' חייה הכא אבל מסקנת הפוסקים כרב אסי התם דמוקי כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירש וטעמא דמיתה ליכא לברורי וגירושין איכא לברורי דאמרינן לה אם איתא דהכי הוי אחזי לן גיטך ואם מעידין לאחר זמן אפי' בגירושין לא תצא דליכא לברורי די"ל אבד הגט ובנשאת לא' מעידי' כמבואר ועיין לעיל ביבמות פרק י' הלכה ג' במראה ד"ה מה את עבד מ"ש שם:

שנים אומרים נתקדשה וכו'. בבבלי דף כ"ג מוקי לה דבשנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה מיירי וכגון דדיירי בחצר אחת ואיפכא קאמר התם דבבתקדשה תצא ובנתגרשה לא תצא דעבידי אינשי דמקדשי ומגרשי בצינעא. ואיכא למימר דכגוונא דקאמר הכא דאותן השנים המעידין על הקידושין מעידין נמי על הגירושין אפי' לשיטת הבבלי נמי לא תצא מטעמא דלא הוחזק' א"א אלא על פיהם וכגון דאלו השנים האומרים לא נתגרשה שלא ראו בה מעולם ספק גירושין קאמרי ומטעמא דפרישית וכעין שכתב הטור סי' קנ"ב בדין עד אחד אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה ולא הוחזקה בא"א מעיקרא וע"ש דלמד מדברי התוס' דבכה"ג אפילו לכתחילה תנשא וכן בעד אומר נתקדשה וכו' בסימן מ"ז דביש הכחשה בעדותן אם היא א"א או לא מוקמינן לה אחזקה ובין בקידושין ובין בגירושין תנשא לכתחילה וע"ש:

הלכה ג

אנוסים היינו. בבבלי מפרש דוקא שאמרו אנוסים מחמת נפשות היינו שאמר זה להרגנו אבל אם אמרו אנוסין מחמת ממון היינו אינן נאמנין דאין אדם משים עצמו רשע וכן בפסולי עדות דוקא מחמת קורבה אבל פסולי עבירה אינן נאמנין כדפי' רש"י ז"ל בגמרא ולכאורה איכא למידק על מה דפירש הוא ז"ל במתני' פסולי עדות היינו קרובים או משחקים בקוביא והא משחקים בקוביא נמי פסולי עבירה נינהו וררא"ה ז"ל תירץ דכיון דפסול' דרבנן הוא דפסולי הו ליתא אלא לפי שאינן עסוקים בישובו של עולם הרי הוא כקטנים היינו ונאמנין אבל קשה דהרי אמנה היה דברינו גם כן מדרבנן הוא דאסור ואין

נאמנין ואפשר לחלק דהואיל ומדברי קבלה הוא כדיליף בגמרא אם און בידך וגו' ובבבלי יליף נמי מהכא דאסור לחתום אבל מסתימת הפוסים משמע דבכל פסולי עבירה אינן נאמנין וכן סתם הרמב"ם דבריו פ"ג מהלכות עדות הלכה ז':

ובלבד בשטר שנקרא עליו ערער ונתק ים בבית דין. לפי משמעות הלשון הוא כגי' רש"י והראב"ד ז"ל דגרסי בבבלי דף כ' א"ר אסי אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער ונתקיים בב"ד דמשמע דצריך שיקרא עליו ערער והוחזק בב"ד ע"י עדיו דאי לא קרא עליו ערער חיישינן דילמא הוא גופיה מזויף הוא ויש לפרש נמי כגי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל אין מקיימין משטר שקרא עליו ערער אא"כ הוחזק בב"ד כלומר אע"פ ששתק העירער וכדפרישית בפנים ולכ"ע משתי שטרות משתי שדות מקיימין אפי' לא הוחזקו בב"ד כדאמרי נהרדעי התם אם אכלו בעליהן ג' שנים בשופי או משתי כתובות ונהרדעי ורב אשי לא פליגי אהדדי וכדעת ר' יוסי בר בון לקמן אלא דגריס ג' וכו' ומשמע נמי הכא דלאו דוקא שתי שדות או שתי כתובות כדדייקי הפוסקים מדברי נהרדעי ולאפוקי שטרי הודאות והלואות דסתם שטרות של ג' בני אדם קאמר וכדאמר רב חנא דלמדין מספר מוגה וכן דעת הריב"ש הביאו הב"י סימן מ"ו והרמ"א שם:

אלא אסור לקיים. אבל בבבלי משמע דאסור נמי לחתום והילכך אין נאמנין לומר אמנה היה דאעולה לא חתמי כדפי' רש"י ז"ל אין נאמנין להרשיע את עצמן:

הלכה ד

ותייא דרב חונה כרבי. פלוגתא דרב הונא ורבי יוחנן מבואר בבבלי ד' כ' והתו' והרא"ש פירשו שם להההיא דהכא דתלי פלוגתייהו דרב הונא ור"י בפלוגתא דרבי ורבנן במתני' דמשמע דהא דקאמר כותב אדם עדותו כו' על עדות השטר קאי ע"ש (שכתבו התוס' דלישנא כותב אדם לא משמע הכי דעל עדות שבשטר קאי) ולמאי דפרישית בפנים כותב אדם על פנקסו וכו' הוא כפי' רש"י והרי"ף ז"ל ולכאורה הוא סותר למה דפרישית בהא דתלי בפלוגתא דר' ורבנן דעולה כפי' התוס' והרא"ש אבל נראה דה"ק דכמו דפליגי ר' ורבנן אם זכירת השער הוי זכירה לענין אם צריך לצרף עמהן אחר או לא כן נמי לענין אם כתב העדות על פנקסו אם יכול להעיד אחר זמן מתוך זכירת הכתב והיינו דרב הונא כרבי ור"י כרבנן וכן מצאתי להרא"ה ז"ל כחידושיו שפירש כעין מ"ש. והיינו מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות עדות הלכה ה' אחד הכותב עדותו על השטר או שנמצא כתוב בפנקסו בכתב ידו כו' אם זכר מעצמו או אם הזכירוהו אחרים ונזכר מעיד ואם לאו אסור להעיד וכו' דדינן שוה כמבואר ואם בעדות השטר אין נזכרין העדים כלל המלוה מתוך השטר אלא שמעידין על כתב ידן לחוד לד"ה אינו כלום וצריכין לצרף

עמהן אחרים אפילו לרבנן כדמסיק הכא ואז לא מעלה ולא מוריד מה שאומרין שאין זוכרין מהמלוה וכמבואר שם בדבריו ז"ל הלכה ד' שטר שיצא לב"ד וכו' אבל אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר או שהיה שם עדים שזה כתב ידן מקיימין את השטר ואין משגיחין על דבריהן שאומרין אין אנו זוכרין עדות זו:

חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק. יש לפרש דהבעיא היא אם היא יעשה כא' מן השוק להעיד לבדו על חתימ' חבירו הואיל דהכל מכירין חתימתו ואין צריכין לעדותו ואכתי לא פשיט ליה דצריך שנים מן השוק להעיד ופשיט ליה דאינו כלום ואפילו בכה"ג. ומשמע מהכא דאפי' היכא שאין צריכין לעדותו על חתימת עצמו אין מצטרף להעיד על חתימת חבירו אבל בבבלי מסיק דאי ליכא תרי אלא חד להעיד על אחר כותב תתימתו בפני ב"ד כדי שלא יצטרך להעיד על כתב ידו ומעיד גם אחר על כתב יד חבירו:

עד אחד בפה ועד אחד בשטר מהו שיצטרפו בבבלי פ' גט פשוט דף קס"ה מסיק דמצטרפין ורוב הפסקים הסכימו דאפי' לגבות ממשעבדי וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ד מה' עדות וכ' הרא"ש ז"ל דהירושל' פליג אבבלי ע"ש והרמב"ן ז"ל אחר שהביא גי' דהאי תלמודא כתב וז"ל ותמהני כיון שלא מצאו לקיים כתיבת יד השני הרי עד אחד הוא ולמה מועיל כלום ואע"פ שקיום שטרות דרבנן מ"מ כל זמן שלא נתקיימו כמי שלא נחתמו ולא מצאתי לגאונים ז"ל שכתבו דיבר זה שבירושלמי ושמא כך פירושו מהו שיצטרפו אם מעיד אני ראיתי אותה הלואה כיום פלוני כמו שכתוב בשטר מי אמרינן כמו שזה עושה מעשה שטר ומשעת חתימה הוי ביה שיעבוד קרקעות ועד על פיה לא עביד שיעבוד אין מצטרפין ולפיכך הקשו וכי כלום הוא לגבות ממשעבדי ולמה לא יצטרף ומפרק לכן צריכה לישאל כשהיו שנים חתומין שהיא שיעבוד קרקעות משעת חתימה וכן הבעיא השנית בדרך הזה ואמר עלה התם אתייא כהדא אין מקבלין וכו' כלומר או לעולם אימא לך דעד אחד חתום בלבד וקא מיבעיא לן אם מצטרפין אע"פ שלא ראו כאחד ולא העידו שניהם כאחד ואליבא דר"י בן קרחה כי הא דגמרא דילן וצ"ע עכ"ל והוא ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל עד אחד בע"פ עד אחד בשטר אין מצטרפין לגבות ממשעבדי:

הלכה ה

אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת. הטור בסימן קנ"ב הביא דעת הרמ"ה דדוקא בתוך כדי דיבור נאמנת לומר גרושה אני והכריע שם כדעת הסוברים דאפילו לאחר כדי דיבור דבכל מקום שאינה סותרת דברי' הראשונים כי הכא דאמרה אשת איש היתי ועכשיו גרושה אני לא בעינן תוך כדי דיבור וכן כתבו התוס' ד"ה מנין כמ"ש הב"י שם וכן כתב הה"מ בפי"ב מהלכות גירושין דהכי משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכן דעת הרמב"ן

והרשב"א ז"ל וכתב שם הה"מ דיש קצת סיוע לזה דאל"כ אדתני סיפא ואם יש עדים וכו' לאשמעינן רבות' דאפילו ליכא עדים לא שלאחר כדי דיבור אמרה גרושה אני אינה נאמנת וכתב תי"ט על זה דהאי סייעתא לא הוי תיובתא לדעת הסוברים דדוקא תוך כדי דיבור דלהכי איצטריך למיתני ואם יש עדים משום סיפא דסיפא ואם משנשאת באו עדים וכו' ע"כ ולענ"ד נראה דאלו הוי סייעתא ממש למר שפיר היי תיובתא למר דהא כל הפוסקים הסכימו כלישנא בתרא דף כ"ג דאם משנשאת באו עדים לא קאי אלא אסיפא מטעמא דבשבויה הקלו אבל אירשא לא דכל שלא בפניו מעיזה אינה נאמנת לומר גרושה אני בדאיכא עדים וכמו דמחמרינן בהא בא"א יותר מבשבוי' כן נמי לענין תוך כ"ד אלא דבלאו הרי יש לדחות הסייעתא דאשמעינן רבותא אפי' בתוך כ"ד אם יש עדים דלישנא דמתני' משמע דדיבור אחד הוא ובבת אחת קאמרה א"א הייתי וגרושה אני כדכתב שם הוא ז"ל לדחות הא דדייק דאם איתא לא הוי שתיק גמרא לפרושי והוא שאמרה תוך כ"ד וכן נדחה מש"ה הסיוע קמא ולפיכך כת' נמי קצת סיוע אבל עיקר הטעם הוא משום דאינה סותרת דבריה הראשונים וכן מוכח מההיא דאמר בבבלי האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני בשנתנה אמתלא לדבריה נאמנת דמשמע דטעמא משום שהיא סותרת דבריה והילכך בעינן אמתלא ונאמנת אפי' לאחר זמן כדמוכח מהתם הא אם אינה סותרת דבריה דאמרה א"א הייתי וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת אפילו בלא אמתלא וכן משמע מפי' הרא"ש ז"ל. אבל ממשמעות סוגיא דהכא לא משמע כן דקאמר בגמרא היום אמרה אשת איש הייתי ולמחר וכו' דאלמא אפי' אומרת הייתי בעינן אמתלא משום דלאו בתוך כ"ד אמרה אלא דרוב הפוסקים הסכימו דלא בעינן תוך כ"ד מהטעם שנתבאר והא דבעינן לעיל דוקא תוך כ"ד גבי עדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' כדפירש רש"י וכן התוס' שם ואף על גב דאינן סותרים דבריהם הראשונים שאני גבי עדים דכמגיד וחוזר ומגיד הוי:

תני אם משנשאת באו עדים וכו'. בבבלי איכא תרי לישני בהא איכא דמתני לה נמי אירשא ואיכא דמתני לה אסיפא דוקא וכבר נתבאר לעיל דדעת הפוסקים כלישנא בתרא:

כך אני אומר אפי' עדיה בקסוסנון תמתין. כדפרישית בלשון. בתמיה וכהאי דאמר בבבלי עדים בצד אסתן ותיאסר והמרדכי בפ"ב פירש להאי דהכא בניחותא דאמר ר"י להמתין עד שיבאו עדים ושאני התם דבשבויה הקלו אבל ממשמעות הסוגיא נראה כמ"ש דהא מייתי סייעתא להא דלעיל מדר"י דאחר שהתירוה לא חיישינן לעדים וכן

משמע מהכא דלא מחלק בין שבוי' לא"א דהא אפילו אירשא מתני להא דאם משנשאת באו עדים כדלעיל:

הלכה ז

בזמן שהן מעידין זה את זה. כתב התי"ט לא ידעתי למה דיקדק רש"י כאן לכתוב כל אחד אומר אני וחברי כהן ולעיל בשבויה לא דקדק לכתוב כל אחת אומרת אני וחברתי טהורה ולענ"ד נראה דה"ט דרש"י דדקדק לכתוב כן דבגמרא עביד צריכותא על כל הני מתני' דאשמעינן דינא דהכה שאסר דאי תנא מודה ר' יהושע וכו' ושתי נשים שנשבו לאשמעינן דלא חיישינן לגומלין וכן שני אנשים משום דקא בעי למיתני פלוגתא דר' יהודה ורבנן והיינו דדיקדק לפרש ברישא כל א' אומרת חבירתי טהורה לומר דאפילו בכי הא דאינה מעידה על עצמה כ"א על חבירתה ואיכא חששא דגומלין טפי קמ"ל דלא חיישינן ובסיפא אפי' אמר אני וחבירי דאין נראה לגומלין כ"כ ואפ"ה פליג ר' יהודה דחייש לגומלין:

מתניתא לענין קדשי הגבול. כרבנן בברייתא דהובא' בבבלי דף כ"ד אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומ' ואינו נאמן להשיאו אשה כלומר לענין יוחסין שיהא אצלנו בחזקת מיוחס להענות בנו לעבודה או להשיא בתו לכהן בלא בדיקה אלא יצטרך לבדוק אחריו כדתנן פ' עשרה יוחסין הנושא אשה כהנת וכו' כן פי' ר"ח בתוס' וכן משמע הכא דקאמר אבל לענין משפחה צריך ב' עדים והיינו לענין משפחת יוחסי כהונה דדומיא לקדשי המזבח קאמר. ומכאן נמי קצת ראי' לדברי הרמב"ם ז"ל פ' כ' מהלכות א"ב דמחלק בין תרומה דרבנן לתרומה דאורייתא דלהאכילו תרומה דאורייתא צריך שני עדים והילכך פסק שם דמתרומה של תורה מעלין ליוחסין ע"ש וכן משמע הכא דקאמר לקדשי המזבח צריך ב' עדים ותרומה דאורייתא וקדשי המקדש דין א' להם לענין זה להעלותו ליוחסין כדמשמע מבבלי בשינוייא ואב"א השתא נמי בדרבנן אכול כו' ע"ש וקדשי הגבול דקאמר הכא בתרומה דרבנן מיירי ועיין בקונטרס האחרון בחידושי כתובות שם הארכתי לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל מקושית המפרשים שהקשו עליו בזה:

אני אומר בן גרושה וחלוצה הוא. משמע דלרבי אינו נאמן אפילו להאכילו בתרומה מטעם זה דשמא חלל הוא אלא להחזיקו כבנו לענין ירושה קאמר ולר' חייא נאמן דהרי אם היה רוצה היה נעשה כהרחק עדות כדמפרש ר' אבין אליביה ובבבלי דף כ"ה מוחלפת השיטה דלר' נאמן הוא להאכילו בתרומה מטעמא שבידו להאכילו בתרומה והיינו כסברת ר' אבין אליבא דר"ח שאלו היה רוצה לא היה מודה שהוא בנו ומעיד עליו והילכך. השתא נמי מהימן במיגו אבל ליוחסין אינו נאמן משום דצריך ב' עדים

ואין בידו להשיאו אשה על פיו אפי' הוא רחוק בלא צירוף אחר וכיון שכן עדות גמור הוא ואין קרוב נאמן וכן פירש הרא"ה בשם מורו הרמב"ן ז"ל להאי שיש בידו להאכילו וכו' דקאמר התם לתרץ קושית התוס' שהקשו בד"ה שבידו וע"ש. ולמאי דמסיק הכא אליבא דרבי דאינו נאמן מטעמא דאימר קושטא בנו הוא אבל שמא חלל הוא ניחא הא דמחלק בין כהונה ללויה דקרוב נאמן דלא שייכא האי טעמא שמא חלל הוא וכיון שאתה מאמינו שהוא בנו האמינו שהוא לוי אבל בבבלי אליבא דר"ח דקאמר סתם קרוב אינו נאמן והילכך צריך לאוקמי הא דקאמר התם דללויה נאמן במסיח לפי תומו מיירי והרמב"ם ז"ל שם הלכה י' פסק כרבי בבבלי דאביו נאמן בתרומה וסתם דבריו ומשמע דאפילו מכירין בו שהוא אביו וליכא מיגו נאמן כדפי' הה"מ שם וכן נראה מדכתב שם וכן כל כהן שאמר בני זה כהן נאמן ולא נקט בני זה וכהן ועיין בתוס' שם ד"ה הרי ופשוט הוא דבתרומה דרבנן מיירי דלא עדיף מעד אחד דעלמא דדוקא בתרומה דרבנן הוא דנאמן וכ"כ הטור סימן ג' בהדיא בתרומה בזמן הזה:

הלכה ח

אפילו כמה לא יורידו אותו וזהו כאתקפתא דרב אשי בבבלי דלמאן דחייש לזילותא דבי דינא אפי' תרי ותרי נמי דלא מסקינן ליה בפעם שניה אחר שהורידו אותו ע"פ שנים והכא פריך איפכא דאין העירעור ע"פ שנים כלום אחר שהעלו אותו בשנים. וצ"ל הא דמוקי הכא שהעלו אותו ע"פ שנים לאו דצריך שנים דוקא דהרי אכתי לא היו עוררין עליו אלא דאיתרמי הכי שבאו שנים והעלוהו והיינו דפריך אם בשהעלו אותו בא' כלומר שלא היה עליו אלא קול בעלמא והילכך חד היה מהימן יורידו. אותו בא' ואם בשהעלו בשנים דאיתרמי שבאו שנים אפי' כמה לא יורידו אותו ומשני כרבנן דהכא דלא חיישי לזילותא דבי דינא והיינו דקאמר ר"א כשהורידו אותו ע"פ שנים העוררים שוב אין מעלין ע"פ עד אחד ולר"ג מעלין דעדי קמאי תרי ותרי נינהו והוי כנפק עליה קלא בעלמא מעיקרא וחד מהימן ובהא פליגי ר"א ור"ג אי מחשבינן להאי עד א' שבא באחרונה להכשירו כמו שבא מתחילה לאחר הקול או לא הואיל וכבר היו עליו עוררין בעדים אבל בבבלי דמוקי לה שהעלו אותו מתחילה ע"י עד אחד והילכך ע"כ מוקמינן לפלוגתייהו במצטרפין לעדות וכדפרישית במתני' על ידי נפשות אסורה לבעלה. דעת התו' והרא"ש ז"ל לפרש הסיפ' אפי' בבעלה ישראל מטעמא דפרישית בפנים והריש' ע"י ממון מותר' אפי' לכהן ודלא כפי' רש"י ז"ל דכולה מתני' בישראל מיירי (כן פי' רש"י בע"ז דף כ"ג) וע"ש דהוכיחו מדרמי לה בע"ז שם מתני' אהדדי דקתני התם לא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות והכא קתני מותר' לבעלה ורצ' לשנות התם דמתני' דהכא

בדיעבד מיירי והתם לכתחילה קאמר ואי כפי' רש"י דלבעלה ישראל מותר' אבל לכהן אסור' דחיישינן שמא נאנסה קשיא היכי מוכח מהכא דשרי' בדיעבד ולא חיישינן כלל לשנבעלה דילמא לעולם חיישינן שמא נבעלה באונס והילכך באש' ישראל מותר' דע"י ממון לא חיישינן שמא נתרצית והתם בדין קאמר דלא תתייחד עמהן שמא תאנס אלא ודאי דהכא אפי' לבעלה כהן מותרת והא דלא קאמר מותרת לכהונה אגב סיפא נקט לבעלה דע"י נפשות אפי' לבעלה ישראל אסורה שמא מחמת פחדה נתרצית ועוד דע"כ בסיפא אפי' לישראל אסורה דאל"כ קשיא דיוקי דמתני' אהדדי דקתני ברישא ע"י ממון מותרת דמשמע בסתמא שלא ע"י ממון ושלא ע"י נפשות אסור' ובסיפא קאמר ע"י נפשות דוקא אסורה אלא ע"כ דרישא מיירי לכהונה ואפי' בסתמא אסורה וסיפא בא להשמיענו באשת ישראל דע"י נפשות אסורה דשמא נתרצית זהו תוכן דבריהם בע"ז. אבל דעת הגאונים ז"ל לפרש כולה מתני' באשת כהן וכן דעת הרמב"ם ז"ל בסוף פי"ח מהלכות א"ב שכתב שם וז"ל האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת ע"י נפשות אסורה לכהונה ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו ע"כ והשתא לדבריו ז"ל קשיא דיוקא דמתני' והב"ח באה"ע סי' ז' תירץ לשיטת הרמב"ם דה"ק ע"י ממון מותרת לבעלה כהן ואפי' לכתחילה תינשא לכהן הא סתמא אסורה לינשא לכהן לכתחילה ובדיעבד מותרת לבעלה כהן ובסיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה כהן אפי' דיעבד עכ"ל ומלבד שנראה דוחק לפרש ולחלק אצל בעלה בין לכתחילה ודיעבד קשיא לי דהרי התם דחי לה הש"ס הא דרצה לחלק בין לכתחילה ודיעבד דקאמר דילמא לעולם אימא לך אפי' דיעבד נמי יחוד אסור דחיישינן שמא נבעל' ושאני הכא דמתיירא משום הפסד ממונו ואם איתא אכתי לידוק מדיוקא דמתני' גופה דשאני לן בין לכתחילה לדיעבד והנראה דלשיטת הרמב"ם ז"ל בלא"ה לק"מ דיוקא דמתני' דסיפא דקתני ע"י נפשות אסורה בא להשמיענו דאפי' ע"י נפשות דבעל כדאמר בגמרא הני נשי דגנבי וכגון אשתו של בן דינאי וע"כ צריך לפרש אליביה הכי דלא תיקשי עליו לשיטתו דמפרש כולה מתני' באשת כהן אמאי קתני לבעלה סתמא ולא קאמר מותרת לכהונה ואסורה לכהונה וכדדייקי התוס' שם אלא ודאי דלהכי קאמר לבעלה לאשמעינן דבאשה שיש לה בעל עסקינן ולא משום נפשות דידה אלא ע"י נפשות דבעל וכ"כ הר"ן ז"ל לפרש אליבא דהרמב"ם כן משום דיוקא דהתוס' דקתני לבעלה ולפ"ז לא קשה נמי דיוקי דמתני' אהדדי ועיין לקמן:

הלכה ט

שנייה היא בהירהון. ומסקנת הבבלי דל"ש הירהנה ול"ש נחבשה כשיד ישראל תקיפה מותרת וכשיד העכו"ם תקיפה אסורה אא"כ יש לה עדים ודוקא בכה"ג שהורהנה או

נחבשה שהיא מעושת בידיהם אבל נתיחדה מדעת ואינה מעושת בידיהם מותרת ואין אוסרין אותה משום יחוד בלבד וכן משמע ממסקנת הש"ס דע"ז וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שם כיון שנעשית ברשות העכו"ם נאסרה וכ"כ הה"מ בשם הרשב"א ז"ל ומשמע דאפילו לכהונה אינה נאסרת משום יחוד וע"ש בתוס' דע"ז שם ד"ה ותו לא מידי:

אשת ליסטים כליסטים. משמע דמפרש ע"י נפשות דמתני' שנתחייב' היא עצמה להריגה ור"י מוסיף דאף אשת ליסטים כליסטים וכן נראה מדברי רש"י ז"ל במתני' דמפרש ע"י נפשות שהיתה נידונה למות וכן פי' הוא ז"ל בע"ז על ידי נפשות שנתחייבה הריגה והא דפירש בגמרא על דברי רב דמפרש על ידי נפשות דמתני' כגון נשי גנבי ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהם דמשמע אפי' לא נתחייבו הן בעצמן אפשר לומר משום דפליגי עלה חזקיה ור' יוחנן אי בעינן דוקא נגמר דינן להריגה או לא ודעתו לחלק דאם נתחייב' היא עצמה אפילו לא נגמר דינה אסורה (ומחלוקת פוסקים אחרונים היא ועיין ברמ"א אה"ע סי' ז') אלא דמהכא משמע דפליגי חזקיה ור"י אפי' נתחייבה היא עצמה והרמב"ם ז"ל סתם דבריו בסוף פי"ח מהלכות א"ב. והה"מ ז"ל כתב דדעת רבינו מדלא הזכיר כלום שיש גם לנשים חשש מיתה שנתפשות מחמת בעליהן ועיין לעיל בד"ה ע"י נפשות שם הוכחתי דדעת הרמב"ם ז"ל דאפי' לא נתחייבה עצמה אלא ע"י נפשות דבעל אסורה ומשמע נמי דדעתו ז"ל כר"י דאפי' לא נגמר דינם להריגה מדסתם דבריו גם בזה וכ"כ שם הה"מ ז"ל:

היו שם מחבויים צריכה. בבבלי הבעיא אם אינה מחזקת אלא אחת מהן והסכימו כל הפוסקים לקולא דאמרי' אכל חדא וחדא היינו האי ומצלת על הכל:

ובלבד כרקום של אותה מלכות. וכן פירשו ר"ח ור"ת בתוס' ד"ה כאן דשל אותה מלכות חמירא טפי וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם והסכימו רוב המפרשים לזה מהאי דהכא:

אפילו קטן וקרוב. משמע דאפי' מתרוין להעיד קטן נאמן ואפי' הוא קרוב דהא אתון קאמר שבאו להעיד וכן דעת קצת המפרשים אבל דעת הרמב"ם ז"ל דקטן דוקא מסיח לפי תומו הוא דבאמן והר"ן ז"ל תמה עליו דהא בבבלי דף כ"ז קתני בברייתא זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה אבל לא בנה ובתה עבדה ושפחתה ומשמע אפי' מתכוין להעיד תינוק נאמן דאי במסל"ת אפי' שפחתה נאמנת כדמוקי התם רב פפא בברייתא בתרייתא דקתני הכל נאמנין להעיד וכנ' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בעצמו דשפחה שלה נאמנת במסל"ת והעלה הוא ז"ל דקטן אפי' מתכוין להעיד נאמן

אלא דבנה כו' לא מהימני אלא במסל"ת והיא ובעלה אפילו במסל"ת אינו נאמנין והא דמעלין לכהונה במסל"ת שאני התם דלית ליה חזקה דפסלות:

הלכה י

ובלבד דברים שהן רגילין בהן. על אנשים הרגיל בהן קאי כדפרישית כן פי' הרא"ש ז"ל וי"ל נמי דדברים שהוא רגיל בהן ג"כ בעינן ועל כל הא דחשיב במתני' קאי:

ובלבד שיצטרף עם אחרים. כדרב הונא בבבלי והוא שיש גדול עמו והתוס' כתבו דלא קאי אתרומה וכו' ע"ש משמע אבל אהינומא קאי וכן דעת הר"ן ז"ל וכן אחילק עמנו בגורן אבל הה"מ בפי"ו מהלכות אישות כתב לפרש לדעת הרמב"ם דלא קאי אלא אכתב ידו ודעת הריב"ש בתשו' סימן קפ"ג כדעת הר"ן ז"ל:

הדרן עלך האשה שנתאלמנה

פרק ג

הלכה א

ועל הנתינה. פי' רש"י ז"ל והיא אסורה לקהל דדוד גזר עליהם וכן משמע מהש"ס דהכא דקאמר לא חשו להן אלא משום פסול משפחה כלומר דלא ריחקן יהושע ודוד אלא לבא בקהל דגזירת יהושע ודוד אחת היא אלא דיהושע גזר בזמן המקדש ודוד גור עליהן לעולם כדאמר בפ' הערל אבל מן התורה מותרין הן לבא בקהל דלא תתחתן לא נאמר אלא בגיותן אבל דעת ר"ת ז"ל בתוס' הכא ובפ' הערל דמדאורייתא אסורים לבא בקהל וכרבא בתרייתא בפ' הערל דף ע"ו דבגיותן לית להו חתנות ולא נאמר לא תתחתן אלא בגירותן ויהושע ודוד לא הוסיפו בגזירתן אלא שיעבוד כדי שלא יטמעו בישראל. ודעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מא"ב הלכה כ"ב כדעת רש"י שכתב מי שנתגייר מז' עממין אינן אסורין מן התורה לבא בקהל והדבר ידוע שלא נתגייר מהן אלא הגבעונים ויהושע גזר עליהן שיהיו אסורין לבא בקהל ע"כ והקשו עליו המפרשים ז"ל דהא בפ' הערל שם אסיק רבא דקרא אגירותן קאי כדלעיל וצ"ל דסמיך אסתמא דהש"ס בע"ז דף ל"ו דקאמר בנותיהן דאורייתא דכתיב לא תתחתן בם אלמא קרא בגיותן משתעי ולא כדפי' התוס' שם דאסיפא דקרא סמיך ועי' לקמן בד"ה אין תימר ועיין ביבמות פ"ח ה"ב במראה ד"ה למה דאמר תמן מ"ש שם:

תלמוד לומר מאן ימאן מכל מקום ובבבלי מסיק לה דילפי' קנס לפסולות דשיתא קראי כתיב נערה נערה הנערה חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות כו' ולשיטתיה אזיל דדריש התם בפרקין דף ל"ט מאן ימאן לדרשה אחריתא דבין היא ובין אביה יכולין

לעכב. וצ"ל לדרשא דהאי תלמודא דיליף פסולות מקרא דכתיב גבי מפתה דסמיך אג"ש דיליף לקמן הלכה ד' אשר לא אורסה לג"ש כו' ומיגמר גמירין אונס ומפתה מהדדי וכעין שכתבו התו' בד"ה אייתרו דלא צריך קרא לאונס ולמפתה משום דגמרן מהדדי וא"ת לישתוק מולו תהיה לאשה ולא איצטריך לריבויא דמאן ימאן וי"ל דאיצטריך למעוטי שפחה ארמית כדאמר לקמן והיינו אפי' היא משומרת דאי לאו הכי תיפוק ליה דאינה בחזקת בתולה וכן הביאו התוס' בשם האי תלמודא ולא אשכחן דקאמר בהדיא הכי אלא מדאיצטריך קרא למעוטי ועיין בתוס' סוף ד"ה חד ועיין לקמן בד"ה וסבר:

שנייא היא שיש לה הוייה אצל אחר. ובבבלי קאמר על המתני' לאפוקי מהאי תנא והוא שמעון התימני דדריש אשה שיש בה הויה וחייבי כריתות לאו בני הויה נינהו ואיכא למידק מנא ליה להש"ס דהבבלי דר' שמעון התימני פליג אח"כ דלמא למעוטי שפחה משומרת קאמר וח"כ בני הויה אצל אחרים הן כדקאמר הכא ועוד דקאמר התם הכל מודים בבא על הנידה שהוא חייב והיינו ע"כ שמעון התימני מודי בה מדאיצטריך קרא למעוטי ח"כ ש"מ דלית ליה לדר' נחוניא בן הקנה דח"כ פטורין מהתשלומין כדכתבו התוס' שם ד"ה הכל מודים דלמא למעוטי שפחה משומרת אתא וצ"ל דש"ס הבבלי לשיטתיה אזיל דחשיב שפחה כזונה בכ"מ ועיין פרק קמא הלכה ד':

אין תימר משום פסולי עבדות מעתה כו'. התוס' בריש פרקין מביאין ראיה מכאן לפי' רש"י ז"ל דמדרבנן אסורין לבא בקהל כדפרישית לעיל והא דכתבו שם בתחילת הדיבור על פי' רש"י והיינו משום עבדות לאו דוקא דהרי הש"ס דהכא מקשי דאין תימר משום עבדות לא יהא לה קנס וכן רש"י בעצמו לא פי' הכא ולא בהערל דיהיו אסורין משום לאו דלא יהיה קדש וכן כתבו התוס' שם דף ע"ט ד"ה ונתונים על דברי רש"י ומצינו למימר דלא נאסרו בשום פעם משום לא יהיה קדש כו' ע"ש. ומיהו איכא למידק על פירושם דמאי מקשי הכא מעתה כו' הא אפילו אם אמרינן דריחקן משום פסולי עבדות אפ"ה יש להן קנס דהא דבתורת עבדים הן מדרבנן הוא ולא נכללו בלחו דלא יהיה קדש ולולי דבריהם היה אפשר לפרש הכא דה"ק לא חשו כו' הא דריחקן יהושע ודוד היינו משום פסולי קהל והלכך יש להן קנס דמדרבנן הן דהרי נתגיירו וליכא בהו משום לאו דלא תתחתן דאגיותן קאי דאין תימר משום פסולי עבדות כלומר וא"כ ע"כ לומר דמן התורה פסולין לקהל והיינו דלא תתחתן אגירותן קאי וע"ז הוסיפו עליהן לגזור עוד פסולי עבדות שיהו משועבדין כפי' ר"ת שהבאתי לעיל דאל"כ מאי הוסיפו לגזור א"כ קשה מעתה לא יהיה להן קנס כיון דמן התורה בלא תתחתן הם והרי הם כשאר אומות בגיותן ואין להן קנס. ומ"מ סייעתא הוא לפי' רש"י ולהרמב"ם ז"ל כמ"ש לעיל:

דאיתפלגון כותי כגוי. פלוגתא היא בגיטין בש"ס דהכא ובבבלי פ' עשרה יוחסין דף ע"ה אי כותים גירי אריות או גירי אמת. ורש"י ז"ל פי' במתני' כותית קסבר כותים גירי אריות הן והקשו בתוס' על זה ועיקר הקושיא דא"כ כגוי הן וגויה אין לה קנס ואכשר לומר לדעת רש"י ז"ל כדמתרץ הכא דאסרום משום נכרי ועבד הבא על בת ישראל וכמ"ד הולד ממזר וממזרא יש לה קנס ואע"ג דהכא מדחי לה דלקולא לא אמרינן הולד ממזר בהא יש לומר לדעת רש"י דלאו קולא היא וכהאי דאמרי' בבבלי פ' שור שנגח דף ל"ח על הא דמקשי התם לר"מ נקנום בממונם ולא יהיה להן קנס ומשני אבייי כדי שלא יהא חוטא נשכר וכן הכא למ"ד כותים כעכו"ם כדי שלא יהא חוטא נשכר לא אמרי' בזה דכעכו"ם ממש חשובים אלא כממזרת למ"ד דלעיל וכעין שכתבו התוס' שם אע"ג דלרבא פסלו כותים משום איסור שפחה מ"מ לענין קנס לא מחשבינן להו כשפחה שלא יהא חוטא נשכר ועיין בתוספת פ"ק דף י"א ד"ה אבייי מ"ש שם לרבא:

לא כיתומה היא. נראה דמה"ט חילקן במתני' בתרי בבי הבא על הגיורת כו' הבא על אחותו משום דבבא דגיורת ע"כ א"א לאוקמי במפותה כיון דכיתומה היא וקנסה לעצמה הרי מחלה ובבא דחייבי כריתות אפשר לאוקמי במפותה ומשום קושי' דמקשי בסנהדרין דף ע"ד דהרי ניתן להצילה בנפשו הוא ופטור מתשלומין וכדרב פפא דמוקי התם במפותה ודברי הכל ועיין בתוס' ד"ה הבא על הגיורת וד"ה על אשת אחיו ועי' לקמן במראה ד"ה ואירס אשה:

והתני תחת אשר עינה כו'. בבבלי פ' נערה דף מ"ד פריך כה"ג אדר' יוסי ב"ח אליבא דר"י הגלילי אלא דהתם אמוציא שם רע קאמר והכא אאונס ומפתה ועי' בתוס' שם:

לחידושו יצא המוציא שם רע. לטעמא דרבנן דהכא אפי' בממונא אין לוקה ומשלם דלא ילפינן ממוציא שם רע משום דחידוש הוא ובבבלי מכות דף ד' קאמר על הא דר"מ מה למוציא שם רע שכן קנס וקאמר קסבר כר"ע דעדים זוממין קנסא הוא ולפ"ז במקום קנס ילפינן ממוציא שם רע ועי' בתוס' שם שפירשו דאפי' להך טעמא בין ממון בין קנס לרבנן אין לוקה ומשלם:

מזיד בחלב ושוגג בקרבן כו' ו**מביא קרבן**. כמונבז בבבלי פ' כלל גדול דף ס"ט דאמר שגגת קרבן שמה שגגה אבל לרבנן דהתם לאו שמה שגגה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שגגות הלכה ב' שגגת קרבן אינה שגגה בעבירות שחייבין עליהם כרת. וסבר נתן בר' הושעיה במקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה בבבלי מוקי לה עולא כנתן בר הושעי' וקאמר עלה נמי הכי אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי והקשו בתוס' דמנא ליה להש"ס לומר כן דלמא שאני הכא דגלי

קרא דמשלם ממונא ואי דדייק מהא דלא מוקי עולא כר' יוחנן מתני' דמכות בשהתרו בו ומתני' דהכא בשלא התרו בו דלמא כר"ל ס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מהתשלומין ואי משום דהכא גלי קרא א"כ הה"ד התרו נמי ותירצו דדייק הכי מדמרבינן מחד קרא חייבי לאוין ומחד חייבי כריתות ואי בעלמא מילקא לקי דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין לגלות הכא דממונא משלם אע"ג דבעלמא לוקה וחייבי כריתות לא דלאו בני הויה נינהו אלא ע"כ דבעלמא נמי ממונא משלם ועיקר קרא לח"כ אתא ואי לא הוה כתב אלא חד קרא לא הוי מרבינן אלא חייבי עשה ע"כ. והשתא לסתמא דהאי תלמוד דמרבי לה לכולהו מקרא דמאן ימאן כדלעיל לא שייך לתרוצי הכי וצריך לומר דדייק הכי דאי ס"ד דס"ל בעלמא מילקא לקי ולא משלם או דס"ל כר"ל דלעולם פטור מתשלומין א"כ מנא לן לרבויי לכולהו מקרא דמאן ימאן דלמא לחייבי עשה לחוד הוא דאתא אבל ח"ל או ח"כ למ"ד לקמן יש מלקות אצל כרת אין בהן תשלומין לעולם אלא ע"כ בעלמא נמי ממונא משלם והכא איצטריך קרא משום דכתיב ולו תהיה לאשה ומתני' דמכות בבוגרת ומפותה:

טעמא דרבי נתן בר הושעיה כדי רשעתו דמעדים זוממין איכא למיפרך שכן אינן צריכין התראה כו' כדפריך בבבלי דף ל"ב ומסיק התם לעולא גמר תחת תחת כו' וכתבו התוס' שם ד"ה אלא מצינו למימר לפי המסקנא דלא קאמר עולא דממונא משלם ולא לקי אלא בהנהו תלת דגלי בהו קרא חובל בחבירו ועדים זוממין וקנס ע"ש. ולטעמא דהאי תלמודא בכל מקום ממונא משלם ולא לקי אליבא דהאי מ"ד והיינו דקאמר לקמיה על מתני' דתרומות ע"ד דנתן בר הושעיא דאמר משלם ניחא ולעולא ע"כ לומר לפי פי' התוספות דאוקי מתני' דתרומות כר"מ וכדר"ל:

מתניתא אמרה שהקרן קנס. הר"ש ז"ל בריש פ"ז דתרומות פי' דשינויא הוא דמשני שהקרן קנס והלכך לוקה ומשלם וקשה דלפ"ז מאי דוחקיה לעיל למוקמי מתני' דהכא כר"מ ועי' בתוס' מכות דף ד' שהעלו בין לר"מ ובין לרבנן אין חילוק בין ממון לקנס ועי' לעיל בד"ה לחידושו:

מודים חכמים לר"מ בגונב חלב חבירו. ודכוותה אמר בבבלי לר' נחוניא בן הקנה מודה הוא בגונב חלבו של חבירו ואכלו שחייב אע"ג דמיחייב בכרת שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב וכן הוא טעמא דחכמים דהכא כדמסיק לקמן מכיון שחסם כו' דקאי אכל הני כדפרישית:

דם יחשב לאיש ההוא ולא לשולחיו. וכן יליף לה בבבלי קידושין דף מ"ג למ"ד שני כתובים הבאים כא' מלמדין וה"א דנילף ממעילה וטביחה דבהוי יש שליח כדיליף התם

מקראי והילכך גלי רחמנא גבי שחוטי חוץ למילף בכל התורה דאין שליח לדבר עבירה ולמ"ד שני כתובים הבאים כא' אין מלמדין וליכא למילף מהני דיש שליח מפיק לה התם קרא דההוא לדרשא אחרינא דמסברא נפקא לן דאין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ונראה דנ"מ בהא דפליגי רבינא ורב סמא בפרק שנים אוחזין דף י' דרבינא קאמר התם היכא אמרי' דאין שליח לדבר עבירה היכא דהשליח בר חיובא הוא אבל אם השליח לאו בר חיובא הוא חייב המשלח ולרב סמא היכא דאי בעי עבד אי בעי לא עבד פטור המשלח אע"ג דהשליח לאו בר חיובא הוא כגון אשה בהקפת קטן או כהן ששילח לישראל לקדש לו גרושה וכדאמר התם מאי בינייהו כו'. וגם יש נ"מ לענין הקידושין גופייהו אם חלו. דלרב סמא אין שליחות ולא חלין הקידושין ולרבינא יש שליחות וחלין הקידושין כדכתבו התוס' שם והשתא איכא למימר דבהא פליגי דרבינא סבר כמאן דמפיק מסברא דאין שליח לדבר עבירה והיכא דהשליח לאו בר חיובא הוא ליכא למימר דברי הרב כו' כדפי' רש"י התם וכן מודה הוא לרב סמא היכא דבע"כ הוא דעביד אבל רב סמא ס"ל כמ"ד דיליף משחוטי חוץ ודוקא אי בעי עביד כו' בעינן כגוונא דשחוטי חוץ אבל שליח בר חיובא לא בעינן דקרא סתמא כתיב וגזירת הכתוב הוא דלא מחייב שולחיו אפילו היכא דלאו בר חיובא הוא כגון שצוה לקטן לשחוט בחוץ והרמב"ם ז"ל סתם דבריו בפ"ז מהלכות מעילה וכתב בכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה חוץ מן המעילה כו' והד"מ בח"מ סי' קפ"ב הביא בשם הגהת מיימוני כרבינא אבל הנ"י ז"ל בפ' שנים אוחזין הביא בשם הרמ"ה ז"ל להלכה כרב סמא וכן הביא הרא"ש ו"ל שם:

צריכה לרבנן. ובבבלי ריש אלו הן הלוקין פלוגתא דתנאי היא לרבי יצחק אין חייבי כריתות בכלל מלקות ארבעים דיצאה כרת באחותו ולדונו בכרת ולא במלקות ולרבי ישמעאל התם אפילו חייבי מיתות ב"ד בכלל מלקות מ' ולר"ע חייבי מיתות אינן בכלל מלקות ארבעים אבל ח"כ ישנן במלקות ארבעים ורשב"י הכא דפשיטא ליה בהא כר"ע דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו הלכך ח"כ נמי ילפינן בג"ש וכרת דאחותו ס"ל דלא איצטריך להא אלא לחלק יצאת או לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו לחייב על כל אחת כדאמר התם לרבנן:

השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז אם שחט הראשון לשם ע"ז ושני לשלחנו כ"ע ל"פ דחייב ולא פליגי אלא כששחט השני לע"ו והתרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום ע"ז וכן פליגי בבבלי פ' אותו ואת בנו דף פ"א וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות שחיטה הלכה ז' כרבי יוחנן דאם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום ע"ז

לוקה. ואע"ג דהתם בחולין קאמר ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר רבי יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור והרי הכא בבבלי פירקין דף ל"ה אידחא לה להא דרב דימי אלא כי הא דרבין דחייבי מיתות שוגגין כ"ע לא פליגי דפטור וכי פליגי בחייבי מלקיות שוגגין היינו דוקא חייבי מיתות שוגגין וממון משום דאיתקש מכה אדם למכה בהמה כדתני דבי חזקיה וכדהכא לעיל וכדפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות נערה אבל חייבי מיתות שוגגין מלקות אפי' לרבין אליבא דר' יוחנן חייב דלא איתקש אלא לענין פטור ממון והא דעביד צריכותא בחולין שם אליבא דרב דימי היא דס"ל אליבא דר"י חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר בין בממון בין במלקות חייב ולא קיימא המסקנא הכי ועיין בתוס' שם:

ואירס אשה ומת. וכתבו התוס' דהה"ד דהוי מצי לאוקמי שגירשה וכדפי' רש"י במתני' ולהני אוקמתא לא מצינו למוקי מתני' במפותה למאי דקי"ל כר"ע דמתני' דלקמן דנערה שנתארסה ונתגרשה או נתאלמנה קנסה לעצמה ומפותה דמדעתה עבדה הרי מחלה למ"ד הכא לקמן דהכל יכולה למחול בין בושת ופגם בין קנס ועיין לעיל ד"ה ולא כיתומה ועיין לקמן הלכה ז' בד"ה ויש אדם מ"ש שם בס"ד:

הלכה ב

תני רבי חייה אף לכתובת מנה מאתים. תוספתא היא בפ"ג דמכלתין רבי יהודה אומר קטנה בת ישראל שנשבי' אפילו היא בת עשר שנים הרי היא בקדושתה וכתובתה קיימת ולענין כתובת מאתים קאמר דכתובתה קיימת כשאר בתולה וכדקאמר בבבלי בהדיא דאי לענין כתובת מנה פשיטא וביושב' תחת הבעל נמי פשיטא הוא ובתנאי כתובה תנן לקמן פ"ד אם תשתבאי אפרקינך ואהדרך לאינתו והתי"ט כתב ובתוספתא לא נשנה לא לעיל ולא הכא ואשתמיטתא מיניה התוספתא דהכא:

הלכה כרבי דוסא. ובבבלי לא איתמר הלכה כוותיה והלכה כחכמים דאמרי התם דאינה אוכלה בתרומה אא"כ דאין עדים שנשבית שנאמנת לומר נשביתי וטהורה אני וכן פסק הרמב"ם ז"ב פ"ו מהלכות תרומות הלכה י"א:

הלכה ג

לרבות את המזיד בהתרייה. כדפרישית דרבי ירמיה סבר לה כהאי דרב דימי בשם רבי יוחנן בבבלי דף ל"ד דחייבי מיתות שוגגין חייבין בתשלומין ומפרש לקרא בדין אטון ורבי יוסי פליג עליה וס"ל כרבין בשם רבי יוחנן התם דחייבי מיתות שוגגין לכ"ע פטורין ומוקי למתני' נמי הכי מכח האי קושיא דפרישית בלשון הב' דהא מכדי רשעתו נפקא ואע"ג דבבבלי דף ל"ז עביד לה התם צריכותא ומוקי לקרא דכדי רשעתו במלקות וממון

וקרא דלא יהיה אסון במיתה וממון היינו למ"ד דחייבי מיתות שוגגין חייבין בתשלומין ולא מיתוקם קרא דלא יהיה אסון אלא במזיד ובדק אסון והילכך ע"כ דמוקמי' קרא דכדי רשעתו במלקות וממון אבל למ"ד חייבי מיתות שוגגין פטורין מעיקרא ל"ק מידי דמכדי רשעתו לא נפקא לן אלא במזיד והכל בכלל בין מיתה וממון בין מלקות וממון לעולם אין מחייבין אותו אלא משום רשעה אחת ולא יהיה אסון בא ללמדינו דאפילו בשוגג פטור מתשלומין וראיה לזה כדפריך ריש פרק החובל על דרשת ולא תקחו כופר לנפש רוצח וכו' האי מיבעיא ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי לא תשקול ממונא ותיקטליה ומשני האי מכדי רשעתו נפקא וכו' אלמא מיתה וממון נפקא לן נמי מכדי רשעתו. וא"צ למה שנדחקו התוס' שם התם טעי כי היכי דטעי הכא וכו' ע"ש אלא דהתם קאי אליבא דהמסקנא דחייבי מיתות שוגגים פטורין והכא קעביד צריכותא אפי' אליבא דמ"ד חייבין. ועיין בתוס' דף ל"ה ד"ה אף מכה אדם דפירשו שם דלא תיקשי ל"ל הקישא דתנא דבי חזקיה על חייבי מיתות שוגגים הא מלא יהיה אסון נפקא וכן הרמב"ם ז"ל בפ"א מנערה הביא לדרשת שתיהן דצריכי וע"ש:

הלכה ד

בתולה ולא מוכת עץ. והטור סימן קע"ו כתב בשם הרמ"ה דמוכת עץ יש לה קנס. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל דלא מני לה בהלכות נערה בהדי בנות שאין להן קנס ומכאן נמי ראיה למה שכתבתי לעיל פ"א דהרמב"ם לית ליה האי כללא כל שאין לה טענת בתולים אין לה קנס דהרי מוכת עץ יש לה קנס ואין לה טענת בתולים:

ממה דתימר תחת בעלה וכו'. בבבלי דף ל"ט קא פשיט לה בנתארסה דנותן לאביה ובנשאת לעצמה מטעמא דנשואין מוציאין מרשות האב לגמרי ואירוסין אין מוציאין מרשות האב לגמרי דנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה ומיהו התם הבעיא אליבא דר"ע מיתפרשא אם נימא עד שלא נישאת וניס' דמיא לנתארסה וכדפי' התוס' שם והכא הבעיא שניה נמי אליבא דר"י הגלילי כמו הבעיא הראשונה דס"ד הואיל ועכשיו ניסת אין לה קנס ופשיט לה דקנס לאביה הואיל וכבר נראה ליתן לאביה:

הלכה ה

מה מקיים ר"ש תחת אשר עינה. דעיקר טעמייהו דרבנן דאמרי אונס נותן את הצער מדכתיב ביה תחת אשר עינה וכדכתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ב מהלכות נערה שהנבעלת ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער וכן הוא אומר באנוסה תחת אשר ענה. כלומר דמזה סמכו חכמים לומר דמפותה אינו נותן צער מדלא זכר עינוי במפותה אלא

שמוסיפין טעם דמפותה אין לה צער כדאמר בבבלי פיקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער:

כסף ישקול כמוהר הבתולות. האי קרא במפותה כתיב ויש לה כתובה אם כונסה ואינו נותן קנס כדפרישית במתני' אבל אנוסה אין לה כתובה לרבנן דפליגי על ר' יוסי בר"י לקמן וכדאמר בבבלי מת יצא כסף קנסה בכתובתה:

במפותה דאית לה בנן נוקבן. כדפרישית בפנים וזו הגי' עיקר דכל שיש לה כתובה יש לה תנאי כתובה ולא מיבעיא ליה אלא בבנות אנוסה לרבנן וכן גרסינן בבבלי פ' נערה דף נ"ד בעי רב פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אליבא דרבי יוסי בר"י לא תיבעי לך דאמר יש לה כתובה מנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה מאי כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דילמא כתובה טעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ולא איפשיטא נמי התם והילכך פסק הרמב"ם ז"ל פרק י"ט מהלכות אישות דאין להן מזונות דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע:

הלכה ו

מה לו תהיה לאשה שנאמר להלן אשה שראויה לו. וא"ת תיפוק ליה מלו תהיה האמור באונס עצמו דהא לענין קנס נמי ה"א אשה הראויה לו דוקא אי לאו דרבתה התורה ממאן ימאן כדאמרינן ריש פירקין וי"ל דהוי אמינא אחר שרבה הכתוב אפילו מיאנו השמים לענין קנס הה"ד הענין שתהיה לו לאשה הילכך איצטריך הג"ש והא דמקשי אי מה להלן אשה הראויה לו ומשלם קנס וכו' הא רבה הכתוב כאן אפי' שאינה ראויה לקנס יש לומר דה"פ מנא לן דמרבינן כל הפסולות מקרא כדאמרינן לעיל דילמא אהני מקרא ואהני הג"ש ומקרא דמאן ימאן מרבינן חייבי עשה ותו לא ואהני ג"ש לח"ל ולח"כ דפטורין מקנס א"נ דילמא אתי ג"ש ומפקא להאי דרשה דמאן ימאן ולדרשא אחריתא איצטריך למידרש דבין היא בין אביה יכולין לעכב כדיליף בבבלי ובבבלי פריך ניתי עשה ונידחי ל"ת ומשני דהכא לא איתיה לעשה כלל דהא מציא אמרה לא בעינה ליה ולא נחית לג"ש דהכא דלא איצטריך דהא ליתיה לעשה ועיין בתוס' דף מ' ד"ה ניתי ואין להאריך. ולר"ו דהכא ניחא האי קושיא דקנס דלא ילפינן הג"ש אלא לענין שאם גירש אינו לוקה אלא יחזיר ולא על אשה הראויה דכבר איתרבו פסולות לקנס:

מה לו תהיה שנאמר להלן גירש אומר לו שיחזיר. וכן יליף עולא בבבלי פרק אלו הן הלוקין דף ט"ו דלו תהיה דמוציא שם רע מיותר ואם אינו ענין לפניו תנהו לאחריו וילפינן אונס מיניה בג"ש ור' חייא דקאמר הכא א' האונס וכו' וס"ל נמי דאין לוקין ולא יליף

אונס בג"ש ממוציא שם רע משום דאיכא למיפרך מה למוציא שם רע שכן עשה מעשה כדפריך התם אלא מגופיה דקרא שמעינן דכתיב כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזר קאי כדרבא התם:

אפילו תימא מכדרכה ל"ל בעלה אפי' כהאי דתנינן וכו'. בבבלי קידושין דף ט' פלוגתא דרבי ורבנן היא אם אחר עושה אייתה בעולה בשלא כדרכה אבל בעל לכ"ע עושה אותה בעולה שלא כדרכה דתני' באו עליה עשרה אנשים ועדיין היא בתולה כולן בסקילה רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק. ומשמע מהכא דמוקי למתני' דפ' ד' מיתות כרבנן ומיירי בכדרכה וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אבל רש"י ז"ל פירש שם בשלא כדרכה וסתמא כרבי ומה שהקשה התי"ט על פי' הרמב"ם מאי קמ"ל פשיטא בתולה תנן י"ל דאתא לאשמעינן דאפילו אחר עושה אותה בעולה בכדרכה כשהיא ארוסה כי היכי דנידוק השתא דקרא אפילו לשלא כדרכה אתי דנקראת בעולה מבעלה כדקאמר הכא:

ואחד כדרכה כולן בסקילה. והה"ד האחרון נמי שלא כדרכה אלא משום סיפא דאיירי בקנס נקט לה והתם איצטריך לאשמעינן דכולן שוין לענין שחל עליו החיוב לישאנה כשתברור לאחד מהן ואפילו היה זה שבא עליה שלא כדרכה ויש אחר שבעלה כדרכה:

כולן בסקילה. כן דעת ר"ת והריב"א בתוס' פ' הבא על יבמתו דף נ"ט דשלא כדרכה חייב בקנס וכן בהעראה וכן כתבו התו' פ' בן סורר ומורה דף ע"ג ושם גרסי להאי דהכא בהעראה כמו בשלא כדרכה דסיימו שם ומיהו בירושלמי משמע דאהעראה משלם קנס דאמרינן הערו בה עשרה ועדיין היא בתולה כולם בקנס אבל הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נערה הלכה ח' כתב אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה. ובהעראה סתם דבריו ומהכא משמע דדין העראה ושלא כדרכה שוין הן וכן נראה מדברי התוס' ביבמות וע"ש דמשמע מדבריהם לחלק למ"ד העראה זו נשיקה אין משלם קנס בהעראה ולמ"ד זו הכנסת עטרה חייב בקנס ונראה למאי דקי"ל העראה זו הכנסת עטרה כדכתב הוא ז"ל בפ"א מא"ב אפילו הרמב"ם יודה בזה דמשלם קנם דאפנומה קפיד קרא ובהכנסת העטרה אשיר בתולים הוא כדכתבו התוס' שם וכן משמע מהש"ס בסנהדרין שם מהא דפריך למ"ד העראה זו הכנס' עטרה היכי מתוקמי מתניתין דאלו נערות שיש להן קנס בהעראה הא ניתן להצילה בנפשו ומיתה וממון באין כא' הן דבהעראה נפגמה וחייב בקנס ובמיתה. ולפיכך סתם דבריו הוא ז"ל לענין העראה משום דבכל דוכתי אמרינן העראה כגמר ביאה לענין קניי' ולענין חיובי מיתה ומלקות וכן הוא לענין קנס אלא מה דפוטר בקנס בשלא כדרכה אפשר לומר דלמד ממה דמשני רב חסדא שם על

הקושיא דהא ניתן להצילה בנפשו כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה ואי שלא כדרכה נמי משלם קנס היה לו לומר וחזר ובא עליה שלא כדרכה. ודעת הרא"ש והר"ן ז"ל כדעת ר"ת אבל בבשת ופגם חייב לכ"ע וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מנערה הלכה ח':

הלכה ז

ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו. מדמקשי הכא בפשיטות שמעינן דבנערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לבד הוא לעצמה אבל בושתה ופגמ' של אביה והילכך אינה יכולה למחול ולא מיתוקמא מתני' אלא ביתומה ממש וכדמסיק וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נערה דנתארסה ונתגרשה קנס לבד לעצמה וטעמא דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין כדמסיק בבבלי דף מ' והילכך בושת ופגם לעולם של אב הן ומ"ש שם הלכה י"ד הרי הן של אב שכל שבח נעורים לו לאו דדעתו ז"ל דמקרא בנעוריה נפקא כדס"ד דהש"ס התם מעיקרא דהא במסקנא אידחי לה ועיקר טעמא דאי בעי מסר לה וכו' אלא לסימנא בעלמא קאמר וכעין שכתבו התוס' בפרק החובל דף פ"ז דבכל דוכתא דקאמר הש"ס שבח נעורים לסימנא בעלמא נקטה ולא משום דמפיק מבנעוריה והרא"ש ז"ל דיקדק עליו ומהכא נראה כדעת הרמב"ם וכן מוכח מדלקמן למ"ד קנס אינה יכולה למחול ומוקי למתני' נמי ביתומה ממש ובבשת ופגם הוא דפטור ואלו בנתארסה ונתגרשה לא אפשר לאוקמי דהא קנס אינו ברשותה עדיין למחול ובשתה ופגמה של אביה. ולענין הך פלוגתא אם יכולה למחול קנס פסק הרמב"ם ז"ל כר' מנא דיכולה למחול וכן דעת הר"ן ז"ל ואע"ג דהכא מקשי עלה ממתני' דפרקין דלקמן כבר נתן טעם הר"ן ז"ל דהא למה זה דומה לכותב לארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותיך דקי"ל יכול להתנות דנחלה הבאה לאדם לאחר מכאן מתנה עליה שלא יירשנה כלומר שעכשיו אינו ראוי לה כגון ארוסתו ולאפוקי ירושת אביו שהיא ראויה לו והא נמי לכותב לארוסתו דמיא ועוד שכיון שנתרצית בשעת ביאה היאך יתחייב והרי הוא כאומר קרע שיראין שלי והפטר אע"פ שאינה זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב הילכך קי"ל כרבי מנא דיכולה למחלו עכ"ל. ועיין בפרקין דלקמן הלכה א' ד"ה רבי יונה:

הלכה ח

לא דומה המבייש את הגדול וכו'. רש"י ז"ל פירש במתני' אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב ובפרק החובל פירש אדם קל בשתו מרובה וכתב הר"ן ז"ל דבודאי דבמילי אחריני אדם בינוני בשתו קשה וכו' אבל באונס ומפתה נראין הדברים

שכל שהוא זולל יותר בשתו מרובה ע"כ וכן נראה מהכא וכן יש לפרש הא דקאמר הכא נזק הגדול ממועט על חבלה קאי דשם בשת מהגדול אינו כ"כ כפי' הר"ן ז"ל:

הלכה ט

נער חסר כתיב בפרשה. משמע מהכא דבהא פליגי ר"מ ורבנן לר"מ נער חסר משמע למעט קטנה והיינו נמי טעמיה דר"מ גבי קנס דכתיב ביה נער חסר ולרבנן נערה מלא דוקא גדולה היא אבל נער חסר אפילו קטנה במשמע אבל בבבלי דף מ' קאמר דטעמיה דר"מ גבי קנס דכתיב ולו תהיה לאשה במהוה עצמה הכתוב מדבר וש"מ דגם לר"מ נער חסר אפילו קטנה היא וצ"ל לשיטת הבבלי דטעמיה דר"מ גבי נערה המאורסה דילפינן ממוציא שם רע דכתיב ביה חד נער חסר והתם דוקא גדולה דהא אין הקטנה נסקלת כדמקשי לה הכא ר"מ לרבנן ועיין בתוס' דף מ"ד ד"ה הא כ"מ שתירצו שם תירוץ אחר:
שבא עליה דרך זכרות. לשיטתיה אזיל דקאמר בפירקין דלקמן הלכה ד' דהא דמוציא שם רע אינו חייב עד שבעל אפילו בא עליה ביאה אחרת והיינו שלא כדרכה אבל בבבלי דף מ"ו מסיק דאינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע על הבעילה:
שמע לה מן הדא. ובסנהדרין גריס ולמה לא פתר לה מן הדא וכו' כלומר דרבי אבין היה מתמה על שאמר רב הלכה וכו' שכך הוא מקובל ולמה לא הביא לו ראיה מן המקרא וכעין דגריס בבבלי שם דף ס"ו מ"ט שתיק רב ונימא ליה אשר שכב עמה לבדו אלא דשם הבעיא בדרך אחרת ולר"מ היא דממעט הבא על הקטנה או מסקילה ממעט ליה או לגמרי ממעט לה:

הלכה י

ואין כמ"ד ונתן פדיון נפשו של מזיק כולו קנס. וזה קס"ד בגמ' דבבלי פ' שור שנגח ד' וה' דף מ' דפליגי בהא למ"ד נפשו של ניזק ס"ל כופרא ממונא הוא ולמ"ד של מזיק ס"ל כפרה ומסיק התם דכ"ע כופרא כפרה הוא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מנזקי ממון הלכה ד' דכופר משום כפרה הוא ובפרק ה' מהלכות סנהדרין הלכה י"ד פסק דכופר משלם על פי עצמו וצ"ע דהא משמע למאן דאמר משום כפרה כקנס הוא ואינו משלם על פי עצמו וכן כי' רש"י ז"ל במתני':
הדרן עלך ואלו נערות

פרק ד

הלכה א

נערה שנתפתתה. והצער בתפוסה. וכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דבפרק החובל אמרי' דצערא דגופה לא זכי ליה רחמנא שאני האי צער שבידו לצערה כה"ג דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין שנבעלת לו בע"כ ומצטערת. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מנערה הל' י"ד שכתב שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים לו ע"כ ומה"ט פסק נמי שם לקמן דבושת ופגם של אביה היא לעולם אפי' בנערה שנתארסה ונתגרשה ועי' בפרקין דלעיל הלכה ז' בד"ה ויש אדם מ"ש שם:

מנן אילין מילייא. ואע"ג דכבר נפקא לן מדכתיב לאבי הנערה י"ל דה"ק מנא לן לחלק בין עמדה בדין עד שלא מת אביה דלמא לחלק עד שלא בגרה או משבגר' לחוד קאתי א"נ לאבי הנער' איצטרי' לכדדריש בבבלי בא עליה ומת' פטור לאבי הנערה כתיב:

רבי יונה אמר משעה ראשונה. נראה דנ"מ מפלוגתייהו לענין מפותה ומת אביה קודם העמדה בדין דלמ"ד משעה ראשונה חיוב הקנס כבר נראה לאביה ואינה יכולה למחול כדאמר בריש פירקין דלעיל ולמ"ד בסוף הא השתא שלה הוי ותליא נמי בפלוגתא דרבי מנא ורבי אבין בפרקין דלעיל הלכה ז' וע"ש מ"ש בשם הר"ן ז"ל. ועוד איכא נ"מ להא דאמר אביי בבבלי דף ל"ח בא עליה ומתה פטור שנאמר לאבי הנערה ולא לאבי מתה ולמ"ד משעה הראשונה חייב ועיין פירוש רש"י שם ולמ"ד משעת העמדה בדין קאי שם וכן המסקנא דאי לענין ירושת האחין כ"ע מודים בה דנפקא לן מקראי כדמסיק לקמיה:

גנב משל אביו כו'. בבבלי פ' מרובה דף ע"א שקיל וטרי התם כעין האי דהכא דמעיקרא ס"ד לחלק הא דתני ברישא טבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם ד' וה' דוקא שעמד אביו בדין אבל לא עמד בדין לא ופריך נמי אי הכי אדתני סיפא מת אביו ואח"כ טבח ומכר אינו משלם ליפלוג בדידה בד"א כשעמד בדין אבל לא עמד בדין אינו משלם ד' וה' ומסיק התם נמי דאין חילוק בין עמד בדין או לא וסיפא ה"ט דפטור דלא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא ופירשו התוס' שם ד"ה סיפא טעמא דסוגיא דהתם דס"ל דיכול להוריש בשאר קנסות אע"ג שלא עמד בדין דנהי דקנס של אונס ופיתוי אינו יכול להוריש בשום ענין היינו משום דאותו דבר שהקנס יוצא ממנו דהיינו הבת אינו יכול להוריש לבניו דאותם לבניכם כו' אבל ממון דהכא שהכפל ד' וה' יוצאין ממנו דהיינו בהמה הוא מוריש לבניו לפיכך זה הקנס מוריש לבניו ע"כ ומתוך זה יתבאר לך היטב מה שפירשתי בפנים:

הלכה ב

על דעתיה דר"ש אין השביעית משמטתה. בפרק י' דשביעית תנן האונס והמפתה והמוציא שם רע וכל מעשה ב"ד אין משמטין ובבבלי גיטין דף י"ח קאמר עלה ואם זקפן במלוה ה"ז משמט ומאימתי נזקפין משעת העמדה בדין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות שמיטה והשתא צ"ל הא דקאמר הכא לרבנן משמטין אחר העמדה בדין קאמר דאז הוו כמלוה ולר"ש כמעשה ב"ד הן ואפי' משעמדה בדין אינו משמט אע"ג דלענין זכיה אין האב זוכה בהן עד שעת הנתינה. והיינו דקאמר עלה בהאי תלמודא שם על המתני' דר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי כלומר הא דקאמר אין משמט בשלא זקפן במלוה אבל אם זקפן במלוה משמט וכר"מ והיינו רבנן דפליגי על ר"ש הכא ומשעת העמדה בדין משמטין דס"ל כמלוה הן:

הלכה ג

השיאה וגירשה השיאה ונתאלמנה. בבבלי דף מ"ג קאמר טעמא דהשיאה וגרשה השיאה ונתארמלה אבל נתארמלה תרי זימני תו לא חזי לאנסובי ואגב אורחיה סתם לן תנא כרבי דאמר בתרי זימני הויא חזקה. ופירש רש"י ז"ל ודייק התנא במילתיה דלא לנקוט בדרך פורענות. והא דלא נקט תרווייהו בגירושין אע"ג דלא מיתסרא לינשא משום דלא הוי מצינן למידק דסתם לן כרבי מדלא נקט תרווייהו באלמנות דחד מתרי גווני קאמר. וכתב הרא"ש ז"ל בשם י"מ דלהכי לא תני נתארמלה תרי זימני משום דאין לה כתובה מן השני דאיגלאי מילתא למפרע דקטלני' היא ודחה הוא ז"ל דבריהם דודאי מן השני יש לה כתובה כגוונא דאמר פרק הבא על יבמתו דף ס"ה נישאת לראשון ולא היו לו בנים וכן לשני לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת תצא שלא בכתובה משמע הא משני יש לה כתובה ואע"ג דהך תנא נמי כרבי סבר דבתרי זימני הוי חזקה וטעמא משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זימני לכ"ע עד דאתחזק בתלתא כדאשכחן בשור המועד עכ"ל וכן כתבו התוס' ביבמות שם ועיין בפ"ו דיבמות דף ט"ו במראה ד"ה לשלישי שהקשיתי שם על טעם הזה ושם כתבתי בשם הרשב"א ז"ל טעם אחר משום דאפי' לרבי הא להשני בהיתר נשאת ושם ביארתי הנ"מ מבין ב' הטעמים וכן י"ל הכא מהאי טעמא יש לה כתובה מן השני דאכתי לא נולד בה הספק כ"א משני ואילך וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל. ולכ"ע מן השלישי אין לה כתובה אם לא הכיר בה וכן פסק בטור אה"ע סי' ט' ולפי הטעם שכתבתי ניחא נמי הא דהקשה שם הב"ח אמאי אזלינן בממונא אחר הרוב ולא אחר החזקה ובאיסורא לא סמכינן ארובא הא

בעלמא אמרינן באסור הולכין אחר הרוב ולא בממון ולמה שכתבתי לק"מ דלא מטעמא דאזלינן בתר רובא נגעו בה אלא שהוא ז"ל הקשה למאי דכתב הרא"ש וע"ש:

הלכה ד

מנין אפילו בא עליה ביאה אחרת. וכן הוא בברייתא דספרי פ' תצא. ובפירקין דלעיל הלכה ט' נפקא ליה מדכתיב נער חסר שבא עליה דרך זכרות וכדפרישית שם ואפשר דהכא אליבא דר"מ קאמר דלא ס"ל התם להך דרשה והלכך איצטריך ליה למילף מהכא ובבבלי מסיק דאינו חייב עד שיבא עליה כדרכה ויוציא עליה שם רע כדרכה:

פרט לשומרת יבם. יש לפרש הכא בשומרת יבם מן האירוסין והוציא שם רע על נשואי עצמו אחר שכנסה דאי על קידושי אחיו תיפוק ליה דארוסה היא ולקמן ממעט לה מדכתיב ואקרב וכדאמר לעיל אינו חייב עד שיכנוס ויבעול כו'. ובבבלי דף מ"ו קא ממעט ליה אם הוציא שם רע על נשואי אחיו מדכתיב הוה ולא ליבם ולפ"ז אם הוציא שם רע על נשואי עצמו אחר שכנסה מן האירוסין לא ידעינן אלא מהאי דרשה דלקחתי כדדריש הכא והרמב"ם ז"ל בפ"ג מנערה לא כתב כלום מזה כ"א על קידושי אחיו כתב שפטור כסתמא דהבבלי. וכן ארוסה לא ממעט לה בהש"ס דבבלי וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שלא כתב שם בהלכה י' אלא אינו חייב עד שיבעול כו' וכן לעיל קידש נערה כו' תחת קידושי אחיו כו' וע"ש:

הפרשה הזו יש בה עדים וזוממיהן וזוממי זוממיהן. נראה לפרש דהאי מ"ד עם התנא דברייתא דלקמיה דמפרש הקרא דלא מיירי בזוממי זוממין אלא בשלא מצא האב עדים להזים עידי הבעל פליגי בפלוגתא דראב"י ורבנן לקמן דראב"י מפרש הדברים ככתבן ובשבעל מיירי ופרשו השמלה ממש הוא ואלה בתולי בתי לאו בעדים משתעי אלא הדברים כהווייתן וא"כ הא דכתיב בתריה ואם אמת היה הדבר לא צריך לאוקמי בזוממי זוממין אלא בשלא מצא האב עדים כו' ובעידי הבעל כ"ע מודים דצריך דאינו חייב עד שיביא עדים וכן היא אינה נסקלת אלא בעדים והתראה אבל למאן דמוקי הפרשה בזוממי זוממין ס"ל כרבנן דלא בעינן עד שיבעול ואלה בתולי בתי מפרש אלה כשרי בתולי בתי דכל הפרשה כולה בעדים משתעי וכדמפרש בבבלי וא"כ ואם אמת היה הדבר דבתרי' על זוממי זוממין מיתפרשא. ולכאורה איכא למידק על מה דכתב הרמב"ם ז"ל שם הלכה ו' כיצד הוצאת שם רע כו' מפי השמועה למדו שפרשה זו יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין והיינו כת"ק דהכא והא הוא ז"ל פסק שם כראב"י דאינו חייב עד שיבעול ולדידיה הדברים ככתבן והכ"מ ז"ל דיקדק על מה שכתב זה שנא' בתורה ופרשו השמלה לשון כבוד כו' ויותר ראוי לדקדק במה שפירש הפרשה בזוממי זוממין ואפשר

דס"ל לדעתו ז"ל דת"ק דהכא נמי מפרש הפרשה בשבעל אייריי ואפ"ה צריך עדים להאב ג"כ במה שאמר ואלה בתולי בתי משום חשש הערמה כדקאמר וחש לומר כו' ואם אמת הדבר דבתריה בזוממי הוא ולפ"ז הני תנאי דהכא לא פליגי אלא דלתנא בתרא ואם אמת היה הדבר אמעיקרא קאי ואחר שהביא הבעל עדים הוא. וניחא נמי הא דכתב הרמב"ם ופרשו השמלה כו' שנושאין ונותנין בסתרי הדבר והיינו כדקאמר הכא לקמן לא סוף דבר ופרשו השמלה כו' וזהו אפילו לראב"י כדפרישית בפנים:

מפני שלא אמר כו'. וכן מסיק בבבלי דאינו צריך עד שישכור עדים ורבי יוסי בר בון ס"ל כרבי יהודה התם דיליף האי ג"ש שימה שימה:

אלא לוקין משום לא תענה. בבבלי ריש מכות קאמר רמז לעדים זוממין דלוקין דכתיב והצדיקו את הצדיק כו' ותיפוק ליה מלא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו. וצ"ל דבהא נמי ר' יוסי בר בון כרבי יהודה ס"ל דלוקין על לאו שאין בו מעשה ועיין בתוס' סנהדרין דף י' ד"ה וכל. א"נ דשאני עדים זוממין דבדיבורן איתעביד מעשה וכן משמע משיטתא דהאי תלמודא דמס' מכות ועיין בתוספות שם דף ד' ד"ה אלא:

הוזמו עידי האב לוקה ונותן מאה סלע בשלשה והעדים נסקלין כו'. מלישנא דהכא משמע דהאב הוא שלוקה ונותן מאה סלע והעדים נסקלין הן ובבבלי לא מצינו ליה אלא עידי האב נהרגין ומשלמין כדאמר רב יוסף בסנהדרין דף ט' וטעמא משום דהוי ממון לזה ונפשות לזה ממון לבעל ונפשות בשביל העדים ואע"ג דבפרק בן סורר ומורה דף ע"ד קאמר רודף שרדף אחר חבירו להרגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור והא הוי מיתה לנרדף וממון לבעל הכלים שאני רודף דניתן להציל בנפשו לכל אדם וחייב מיתה לכל העולם ולהכי חשיב מיתה ותשלומין לאחד כן תירצו התוס' בפרק אלו נערות דף ל"א ד"ה רב אשי לדעת הריב"א דס"ל דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב אבל דעת ר"ח שם דבכל מקום אפילו נפשות לזה ותשלומין לזה פטור ובעדים זוממין דוקא הוא דחייבים משום דבעינן שתתקיים הזמה כלפי כל אחד ודעת הרמב"ם ז"ל נראה שהוא כדעת ר"ת דלא מצינו לדעתו ז"ל שפסק כן אלא בעדים זוממין בפרק כ"א מה' עדות שפסק כרב יוסף דעידי האב נהרגין ומשלמין דהוי נפשות לזה וממון לזה והכ"מ הביא שם לשני התירוצים של התוס' ולא הכריעו דעת הרמב"ם בזה ולענ"ד מוכרח הוא מדסתם דבריו בפ"א מהל' נערה הלכה י' וכן בפ"ג מהל' גניבה וע"ש:

בנערה מאורסה פליגין. ובחוששין ללעז הקול כדפרישית וזהו כפירוש רש"י ז"ל בסנהדרין דף ח' ופליגי לענין כתובה ור"ת מפרש שם לענין דינו של בעל כר' יוסי ברבי בון הכא ועיין שם בתוס' ועיין לקמן:

עד שיסקלו העדים. ופליגי ר' יונה ור' יוסה בפירושא דעד שנסקלו כדפרשית בפנים אבל לכ"ע צריך שיוזמו העדים בעמנו הייתם וזה עולה כפי שיטת רש"י ז"ל דלא רצה לפרש בסנהדרין שם במה שהבאתי לעיל דאדין הבעל קאי פלוגתייהו דר"מ ורבנן מהאי טעמא כדפירש שם ד"ה ובמקום ואית דמפרשי כל תביעת ממון דהא שמעתא אמאה כסף דאב תבע לבעל ואי אפשר לומר כן דהא לא מיחייב בעל מאה סלעים אא"כ הביא עדים והוזמו ואי בשהוזמו עדיו מיירי מתני' תו ליכא למימר חוששין ללעז עכ"ל משמע מדבריו ז"ל שאם הוכחשו עידי הבעל ולא הוזמו אינו משלם קנס אבל לדעת ר"ת שם אפי' אם הוכחשו משלם קנס. ודעת הרמב"ם ז"ל בזה הוא כפי שיטת רש"י שכתב בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ג' המוציא שם רע אין דנין אותו תחילה אלא בב"ד של כ"ג מפני שיש בדינו צד דיני נפשות שמא יהיה הדבר אמת ותסקל הבת לא נאמנו דברי הבעל ובא האב לתובעו בקנס דינו בשלשה ע"כ הרי שפסק כחכמים וכפי' פירש רש"י דעל דין התחילה קאי אבל דין הבעל בשלש' והיינו נמי טעמיה שפסק בפ"ג מנערה הלכה ו' כיצד הוצאת שם רע כו' ואם הביא האב עדים והוזמו העדים שהביא הבעל ונמצאו שהעידו שקר יסקלו וילקה הוא ונותן מאה סלעים ע"כ הרי שהצריך הוזמו דוקא ומשמע נמי שפסק כרבי יונה דהכא שכתב יסקלו וילקה הוא ואע"ג דהקשה לו ר' יוסי מהאי ברייתא ס"ל דלאו דוקא מתחילה קאמר דלוקה ונותן קנס בשלשה אלא לאשמעינן דדין הבעל בשלשה אחר שהוזמו עדיו כדעת רש"י ז"ל:

רבי יונה אמר בסוף. לעיל בהל' א' לענין קנס אונס ומפתה איפכא פליגי והתם טעמא אחרינא הוא ופליגי לענין זכיית האב כדפרישית שם:

מתניתא אמרה כן אין לה כו'. בפרקין דלעיל הלכה א' קאמר נמי הא דר"י ברבי חנינא כו' והתם מוקי למתני' דאלו נערות כרבי עקיבא דיש לה קנס וכדפרישית שם אבל הכא ר"ע נמי מודה דאין לה קנס ושאני הכא דגלי רחמנא בתולת ישראל דוקא ולא מטעמא דיתומה דהא יתומה בת ישראל יש לה קנס וכדמסיק בבבלי דף מ"ד מדאיצטריך קרא למעוטי גרים:

המוציא שם רע על הקטנה פטור. בבבלי שם אמר ר"ל המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב מתקיף לה רב אדא טעמא דכתב נערה הא לאו הכי ה"א אפילו קטנה הא כתיב ואם אמת היה הדבר הזה וגומר וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נערה אפי' קטנה במשמע. ומשמע דלפי המסקנא עיקר הלימוד דבקטנה פטור מקנס משום דילפינן קנס ממיתה וקרא בבת עונשין איירי וכן משמע מפי' רש"י שם ונ"מ בגדולה שלא התרו בה כדקאמר

הכא אבל התוס' פירשו בד"ה הא לאו הכי דאפילו לרב אדא לא ילפינן קנס ממיתה אלא הכי פריך טעמא דכתב רחמנא נערה בה"א הא לאו הכי הוי אמינא אפילו קטנה במשמע והיינו משום דכיון דלא כתביה ביטל משמעות נערה דמשמע דוקא גדולה והא כתיב ואם אמת וכו' וקטנה לאו בת עונשין היא ואפילו הכי כתיב נער חסר אלמא משום חסרון ה"א אינו מבוטל משמעות נערה דהוי גדולה עכ"ד והרמב"ם ז"ל בפ"ג מנערה הלכה ב' כתב והמוציא שם רע על הקטנה פטור וכו' ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה נערה מלא דבר הכתוב. וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שכתב דברי ר"ל כהווייתן דפטורא דקטנה משום דנערה מלא דבר הכתוב ולא היה לו לתת טעם אלא משום דכתיב וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא וי"ל שלהיות ראיה זו יותר פשוטה וקצרה נקטה עכ"ל וי"ל דמעיקרא לק"מ דהרמב"ם מפרש כפירוש התוס' ואפי' לרב אדא לא נפקא ליה מוסקלוה דלא ילפינן קנס ממיתה אלא הא דקאמר כאן נערה כו' לומר אע"ג דלגופה איצטריך עכ"פ נשמע מדגלי רחמנא הכא נערה ללמד על הגדולה ש"מ בעלמא נער חסר אפילו קטנה ומה שיש עוד לדקדק בזה עיין בקונטרס האחרון בחידושי כתובות מ"ש שם בס"ד:

עד שתהא נערה בשעת הוצאה. והיינו כדתני שילא בבבלי דף מ"ה סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק ובמסקנא דחי לה דאמר ר"י לתנא תני תידון בסקילה דאמר קרא הנערה הנערה שהיתה כבר וכדתני ר"ח הכא וכדפרישית טעמא לעיל:

שנייא היא הוא שער כו' כדפרישית דגלי רחמנא הכא שעריך וכן תירצו התוס' בריש נגמר הדין דמקשו התם וכן הכא קושית האי תלמודא וע"ש:

הלכה ו

שהוא אוכל פירות. פי' רש"י ז"ל שנפלו לה בירושה משנשאת לו וה"ד אם היו לה מקודם לכן ולא שמאתן לו בנדוניית כתובתה כ"כ הר"ן ז"ל אלא דמסתמא מקבל עליו בשומא הנכסים שיש לה לפיכך נקט רש"י משנשאת לו דהן מסתמא נכסי מלוג:

וחייב במזונותיה. דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות אישות דמזונות מן התורה הן כמ"ד בבבלי שארה אלו מוונותיה אבל דעת הרמב"ן ו"ל בפי' החומש דמזונותיה מדבריכם ותיקנו תחת מעשה ידיה וכן דעת הרא"ש ז"ל בפ' שני דייני גזירות בשמעתתא דחנן ונ"מ אם פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדה"י וע"ש מה שכתבתי מזה בס"ד:

תקנה תיקנו שיהא מפקח כו'. בבבלי קאמר דתיקנו פירות תחת פירקונה כי היכי דלא לימנע ולא פריק לה וקאמר נמי טעמא דלאב לא תיקנו דבלאו הכי פריק לה ואפשר דהאי תלמודא נקיט טעמא אפילו למאי דקאמר ר' יוסי ברבי יהודה התם אב נמי מימנע

ולא פריק סבר כיסא נקיטא עילוה תיזיל ותיפרוק נפשה והילכך קאמר הכא טעמא שיהא מפקח ובזה מסתמא לא מימנע האב:

רבי יוסי אומר בין אב ובין אחר גובה. הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהלכות אישות הלכה כ"ד פסק כר' יוסי שכתב לא רצה לקבור את אשתו ועמד אחר מדעת עצמו וקברה מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה כדי שלא תהיה זו מושלכת לכלבים. ואע"ג דפלוגתא היא ובספיקא דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה וכדכתב הרשב"א ז"ל הביאו הה"מ שם וכן דעת הר"ן ז"ל כבר נתן טעם הה"מ דכיון דבמזונות קי"ל כרבי יוסי דבין אב ובין אחר אינו גובה וכן לקבורה קי"ל כוותיה ועוד דבדין הוא שלא תתבזה אשתו ותהא מוטלת מתה עד שיזדקקו ב"ד לדבר:

כל מקום שנהגו להספיד מספידין. כדפרישית וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שם הלכה כ"ג מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה ואפילו עני שבישראל כו' והה"מ פירש שם כדרך כל המדינה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד וכן מבואר בירושלמי עכ"ל יראה מדבריו דמפרש מקום שנהגו להספיד הוא דמספידין קאמר:

הלכה ז

מודה שאינו מיפר לה עד שתיכנס לחופה. כדפרישית בפנים דלהפר נדריה דקאמר שאין האב יכול להפר נדרה שכבר יצאת מרשותו כדקאמר בבבלי דף מ"ט הרי שמסר האב כו' שוב אינו יכול להפר וכן הבעל אינו יכול להפר נדריה שנדרה קודם לכן כדאמר בנדרים דף פ"ט לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שאינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין. ובנדרים שנדרה באותו זמן משנמסרה לשלוחי הבעל פלוגתת הפוסקים היא דמדעת הר"ן ז"ל בנדרים שם משמע דהבעל מפר שכתב דכיון שמסרה להם שוב אין לאביה רשות בה דהוי לה הך מסירה כנשואין שהבעל מפר נדרים שתדור מנשואין ואילך אבל נדרים שנדרה כבר לא עכ"ל וכן היה נראה לכאורה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפי"א מנדרים הל' כ"ב מסר האב כו' אין האב יכול להפר שהרי יוצאת מרשותו ולא הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין דמשמע דלא איירי אלא בנדרים שנדרה מקודם וכן פירש הב"י סי' רל"ד אבל דעת הטור שם אפי' נדרים שנדרה באותו זמן שכתב ומיהו אין הבעל מפר לה עד שתכנס לחופה ועי' בב"י ואפשר לומר דדעת הרמב"ם ג"כ אפילו בנדרים שנדרה באותו זמן ולא כתב כאן אלא מהנדרים שנדרה מקודם לומר שיצאת מרשות האב ובהפרת הבעל סמך עצמו

על מה שכתב שם הלכה י' שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופה כדקאמר הכא בהדיא:

הלכה ח

מתניתא אמרה כן דתנינן כו'. בבבלי סוף פ' אע"פ למד מהכא לקטני קטנים והן עד בני שש ולחיובא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' אישות הלכה י"ד והכא משמע דאדלעיל קמהדר ואתקנת חכמים ואפשר דר' עולא נמי לחיובא קאמר ואקטני קטנים:

הוא ואשתו ניזונין מהן. ובבבלי מסיק דלית הלכתא כוותיה:

במקפיד את הזקן והכהו. ובהחובל לא גריס והכהו והכי איתא התם חד אמר בשם ר"ל המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו משלם חד בר נש איקפיד לרבי יודא בר חנינה אתא עובדא קומי ריש לקיש וקנסיה ליטרא דדהב וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות חובל הלכה ה':

הלכה ט

למי נצרכה לרבי מאיר. ובבבלי דף נ"א דחי לה דהא אשכחן לברייתא חמשה גובין מן המחוררין כו' ולא שאני ליה לר"מ בין שטרי לכתובה ומפרש התם לר"מ מאי חייב דקתני מתני' מן המחוררין ולהאי תלמודא לא ניחא ליה לפרש הכי משום דחייב באחריות משמע אפילו מן המשועבדים ולרבי יהודה דס"ל אחריות טעות סופר לא איצטריך סיפא:

הלכה י

לא סוף דבר שנשבית בחיי בעלה. ובתוספתא גריס איפכא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היבמין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ולאח"כ מת בעלה אין היבמין חייבין לפדותה וכלומר דלא תימא שכבר נתחייב בפירקונה בחייו וכן הוא בבבלי דף נ"ב ולפי גירסת הרי"ף ז"ל דגריס אין היבמין חייבין לפדותה דאפילו זקוקה ליבם היא אין חייבין וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ח מהלכות אישות הלכה ה':

ליישוב. והרמב"ם ז"ל בפי"ד מהל' אישות הלכה י"ח כתב נשבית חייב לפדותה ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה אפי' היה בעיר אחרת מיטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה ע"כ וכן כתב הטור סימן ע"ח חייב לפדותה ומחזירה לבית אביה ומהכא משמע דאין צריך להחזירה למדינתה ולא ראיתי לא' מן המפרשים שכתבו מזה:

קצץ הוא אביד. ובפרק מי שמת הלכה ו' מייתי לה להך עובדא הכי קריבתיה דר"ש בר וא הוות חששה עינה אתת גבי רבי יוחנן אמר לה קצץ הוא אהין אסייד אין קציץ מן פורניך אין לא קציץ בעליך יהיב ליך. ולמדו מזה הפוסקים לומר דאפילו באשת

איש הדין כן דיש חילוק בין רפואה שיש לה קצבה דנתרפא' מכתובת' וכן דעת בעל העיטור הביאו הטור סימן ע"ט אבל הרא"ש והר"ן ז"ל דחו לה דהא דקאמר בעליך יהיב ליך מנכסי בעליך קאמר ודוקא באלמנה הדין כן כדמחלק בבבלי ומייתי עובדא התם באלמנה אבל בא"א אין חילוק ובין יש לה קצבה ובין אין לה לעולם מתרפאת מנכסי בעלה וכן נראה מדעת הרמב"ם ז"ל שם הלכה י"ז שסתם וכתב האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא ובפי"ח בדין אלמנה חילק בה בין יש לה קצבה או לא:

הלכה יא

וכאן למי שאינו בעולם. וכן הוא מדחי לה בבבלי פ' י"נ דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא תנאי ב"ד שאני ואפי' כרבנן דר"י בן ברוקה אתייא מתני' דהכא:

הלכה יב

איבדו מזונותן ולא איבדו פרנסתן. וכן הוא פלוגתא בבבלי פ"ו דף ס"ח ומסיק התם לר' דסבר לה כר"ח דהכא דלא אבדו פרנסתן היינו בשמיחתה בשעת נשואים על מותר עישור נכסיה וממתני' דיתומה שהשיאה כו' דדייקינן הא גדולה ויתרה בשלא מיחתה ואם ניזונית מן האחין אפילו לא מיתתה לא אבדה פרנסתה וכן הסכימו הפוסקים ומה שסתם הרמב"ם ז"ל בזה בפרק כ' מהלכות אישות ולא חילק בנישאת בין ניזונה או לא כבר יישב הכ"מ שם דסמך עצמו על מ"ש גבי בגרה וע"ש:

בכור שנטל חלק פשוט חזקה ויתר. וכדמסיק בבבלי יש נוחלין דף קכ"ו דאפי' נטל חלק פשוט במקצת הנכסים ויתר בכל הנכסים:

בא עליה עודה בבית אביה. בבבלי דף נ"ד בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה ומשמע מדלא מיבעיא ליה בארוסה עצמה ש"מ דאית לה כשבא עליה אבל מדברי הרא"ש ז"ל נראה דלארוסה עצמה נמי אין לה אפילו כשבא עליה והה"ד דמצי למיבעיא בארוסה עצמה כמ"ש שם לבעיא דבת אנוסה וכן לבת ארוסה לית לה כיון דסלקא בתיקו והיינו לאחר מיתה אבל בחיי האב חייב לזונן בתקנת אושא עד שש שנים כ"כ הוא ז"ל שם:

מחלה לו על כתובתה מהו. בבבלי דף נ"ג פשיט ליה דמוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין וכן לעצמה אין לה מזונות ופלוגתת הפוסקים היא לדעת הרמב"ם ז"ל אפי' בחייו אין לה מזונות עליו כדכתב בסוף פי"ז מהל' אישות אבל דעת הרא"ש ז"ל דוקא לאחר מיתה אין לה הא בחייו יש לה מזונות דמזונות האשה אינם כתנאי כתובה אלא למ"ד דאורייתא או למ"ד תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות ואם נוטל מעשה ידיה

צריך לזונה ע"כ והרמב"ם לשיטתיה אזיל דס"ל מזונות דאורייתא ובשאינו נוטל מעשה ידיה נמי צריך לזונה ובהכי מיירי וכשמחלה כתובתה איבדה הכל וכן הסכים הר"ן ז"ל וכן משמע קצת מהכא דקאמר זכותה אבדה דאפי' זכות מזונות בחייו במשמע:

הלכה יג

היורשין שוכרין לה בית. וכן קאמר בבבלי תני רב יוסף בביתי ולא בביקתי וכדפירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל הביאם הה"מ בפי"ח מהלכות אישות דאם המקום צר שאינם יכולים לדור ביחד אינה יכולה לכוף את היורשים לדור עמה אבל חייבין לשכור לה בית אחר לפי כבודה וכן כתב שם הרמב"ם ז"ל:

כמאן דלית לה פורנא אלא עשר. כן הוא גירסת הרא"ש ז"ל ופירושו שם ולפ"ז לרבי מנא דאמר שכיון שאין הבית שוה אלא י' דינרין הרי הוא כאלו לא נתחייב לה אלא י' דינרין ויכולין הם לסלקה בדמי הקרקע לבד ואע"פ שהיא רוצה לקחת הקרקע בכדי כל כתובתה והר"ן ז"ל כתב על זה ואם כך פירושו תימה הוא היאך העלו הדין ולמה לא תוכל היא להעלותו עד כדי סך כתובתה אחר שהיא רוצה לקחתו בכולה והרמב"ן ז"ל פי' בענין אחר מכאן והילך היא אומרת קרקע כלומר שכרו לי קרקע שאיני רוצה לטרוח בשכירותו אין שומעין לה כהדא דההיא איתתא הות פורנה כ' כלומר שכתב לה הבעל שישכרו לה מדור לפי כבודה עד עשרים דינרין והיה בית א' נשכר לה לפי כבודה בי' דינרין ואמרה להם או תנו לי כ' או טרחו אתם ושכרו לי ודן רבי מנא שאין להן לטרוח אלא נותנין לה י' דינרין שבית ראוי לה נשכר בכך והיא תשכור לעצמה עכ"ל ודברי הרא"ה ז"ל עולים כפי' הרא"ש ז"ל ונתן טעם דמאחר שאין לשיעבוד כתובתה אלא בכדי עשרה דינרין הרי הוא כאלו אין כתובת' אלא י' דינרין וכיון שהדין עם היתומי' לסלקה במעות אע"פ שהיא רוצה בקרקע נותנין לה מעות ומסלקין אותה:

הדרן עלך פרק נערה

פרק ה

הלכה א

אף על פי. שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. פי' רש"י ז"ל שלא כתב לה תוספת ומשמע אבל כתובה יש לה אע"פ שלא כתב לה ולשיטתי' אזיל דס"ל דארוסה יש לה כתובה אפילו בדלא כתב לה וכן מוכח מדבריו בריש סנהדרין דף י' אמר רבא פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון ופי' הוא ז"ל אין משלמין טובת הנאת כתובתה שרצו להפסידה שהרי לא הזכירו שם האשה ולמא מפסדי. בא על בתו

של פלוני נהרגין ומשלמין ממון שבאו להפסיד כתובתה מן האירוסין ע"כ והאי בדלא כתב לה מיירי דהא ברישא לא הזכירו שם האשה והיכי ידעי אם כתב לה כתובה וכן דעת התוספות והרא"ש דארוסה יש לה כתובה ואפי' ממשעבדי טרפא מנה ומאתים כדכתב הטור סי' נ"ה אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות הלכה י"א דאין לארוסה כתובה אלא בדכתב לה ולדידיה מפרשינן הכא שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה וכן פירש הרא"ש ז"ל לדעת הרמב"ם. ובההיא דסנהדרין דפסק כן בפכ"א מהלכות עדות הלכה י' לא פירש דפי' רש"י ז"ל דממון דקאמר על כתובה קאי אלא על הקנס שרצו להפסיד לאביה מהבעל כדפירש הכ"מ שם. ועי' בפרקין דלעיל מ"ש בדין ממון לזה ונפשות לזה:

ונמצא שאינו חייב לו אינו חייב ליתן לו. וכתב הרי"ף ז"ל ריש פרק הנושא על הא דאמרינן שם האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור והא דאמרינן בגמרא דבני מערבא אהא מתני' במה הוא מתחייב לא כן אמר ר"י ור"ל הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שחייב לו ונמצא שאינו חייב לו אינו חייב ליתן לו כלום דאלמא ר"י ור"ל לא איפליגו בהא מילתא כל עיקר אלא תרווייהו סבירא להו דאינו חייב לא חיישינן לה אלא אגמ' דילן סמכינן דסבר בהא מילתא פלוגתא דר"י ור"ל וקי"ל דהלכה כר' יוחנן עכ"ל:

רוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור בה. ממסקנא דהכא משמע שהמוסיף לאשתו אפילו לאחר שכנסה באמירה בעלמא סגי ולא צריך למיקנא מיניה דומיא דהאי דרב גידל דהן הן הדברים הנקנים באמירה ולא משמע כן משיטת הבבלי כ"כ הר"ן ז"ל וראייתו מדמסיק בבבלי ריש פרקין אמר לעדים כתבו וחתמו ויהבו ליה צריך לאמלוכי ביה ואם איתא דתוספת יהא נקנה אפילו אחר נשואין באמירה בעלמא אמאי צריך לאמלוכי ביה וזה עולה כפי' הראב"ד ז"ל בריש פי"א מהל' מלוה שהשיג על מה שפסק שם הרמב"ם דאפילו בהודאות והלואות צריך להמלך בו כל זמן שלא קנו מידו וכתב עליו אני קבלתי שלא נאמר בגמרא אלא בכותב כתובה לאשתו ומוסיף לה אבל בהודאות והלואות לא צריך לאמלוכי ביה ע"כ וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל שפי' אמר לעדים כתבו וחתמו כגון במתנת קרקע משמע דוקא על מתנה קאי ודומיא דתוספת כתובה ומדברי הרמב"ם ז"ל שפירש דקאי נמי אהודאות והלואות אין לנו הכרע משיטת הבבלי אם פליג בזה אשיטתא דהכא דבאמירה בעלמא סגי וע"ש:

ובלבד מן הנשואים הראשונים. וכן פסק הרמב"ם בפ' כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ד ובין קטנה ובין גדולה ודוקא אב אבל לא אח ושאר קרובי' ומשמע דכ"ש אחר לא

כדמסיק הכא וכמו שהגהתי בפנים כ"ש אחר וכן הוא במרדכי ריש פרק הנושא וע"ש דמחלק דוקא בעשיר אז האב יכול לפסוק ולא אחר אבל בעני נעשה נדר:

המשיא את בנו בבית זוכה בבית כו'. וכן אמרינן בבבלי פ' מי שמת דף קמ"ד והתם הצריכו נמי שיהא נישואים ראשונים לזה הבן ולא השיא האב בן אחר קודם לו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט"ו ומסיק נמי התם דאם שייר לעצמו במה שמשתמש בו לא זכה הבית ולאו דוקא אוצרו וכדמסיק הכא:

אלא בשביל חיבת לילה הראשון שבעל. משמע מהכא דחיבת ביאה הוא דקונה ובבבלי דף נ"ו בעיא היא נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה והרמב"ם בפ"י שם הלכה י"א כתב ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה ס"ל דחיבת חופה קונה והיינו משום דהתם לקמיה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירס' נדה מהו את"ל חיבת חופה קונה חופה דחזייה לביאה אבל חופה דלא חזייה לביאה לא או דלמא ל"ש תיקו ודרכו ז"ל לפסוק תמיד כאת"ל דמיפשט פשיט ליה הא דחופה קונה. ובענין חופת נידה פלוגתת הרמב"ם ושאר פוסקים היא אי הוי כחופה לכל הדברים ולדעת הרמב"ם ז"ל שם הל' ב' הרי היא כארוסה לכל דברים ולענין תוספת כתובה כ"ע מודים דכארוסה היא דחופה דלא חזיא לביאה היא ועיין בפ"ו דיבמות דף ט"ו הלכה ג' במראה ד"ה לא סוף דבר שהקשיתי שם לדעת הרמב"ם שפסק בפ"ו מהלכות תרומות הלכה כ"א דיש חופה לפסולות ואמאי פסק כאן דאין חופת נדה קונה וכן הקשה הר"ן ז"ל בפרקין שכתב והדבר תימא כיון דקי"ל ביבמות דיש חופה לפסולות חופת נדה למה לא תקנה לפיכך נראה כדברי האומר דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה עכ"ל וכן דעת הרא"ש ז"ל. ויש ליישב לדעת הרמב"ם דהיינו טעמיה דס"ל חופת הפסולות ארוסה עושה ולא נשואה משום דלא חזיא לביאה כדכתב בהלכות אישות שם ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין והרי היא כארוסה עדיין ע"כ וטעמו דמפרש דהבעיא דרב אשי אשאר דברים נמי קאי והואיל ולא איפשיטא אינה קונה דלא הויא כנשואה אבל לענין תרומה לא תהא אלא כארוסה פסולה נמי מן התרומה דהרי פסק בתרומות שם כת"ק דמתניתין ביבמות אלמנה לכ"ג כו' מן האירוסין לא יאכלו בתרימה דמשתמרת לביאה פסולה היא ולפיכך בחופה נמי פסלה כדכתב שם. כהנת אלמנה שנתארסה כו' וכן אם נכנסו לחופה בלא אירוסין אינן אוכלת שהחופה פוסלתן מלאכול ע"כ והתם ע"כ אפי' בלא אירוסין דאי אחר הארוסין כבר נפסלה משעה שארסה אבל בעלמא אפי' חופה שאחר הארוסין אינה קונה לדעתו ז"ל אא"כ ראויה

לביאה היא. דאלו חופה בלא ארוסין לעולם אינה קונה דלא קי"ל כרב הונא בקידושין דאמר חופה קונה מקל וחומר ועיין בפ"ק דקידושין מה שאכתוב מזה בס"ד:

הלכה ב

לא אמר רבי יודה אלא בסוף אבל בתחילה אף ר"י מודה. בבבלי דף נ"ו גרסינן תניא ר"מ אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים כו' ה"ז בעילת זנות רבי יוסי אומר רשאי ר' יהודה אומר רצה כותב לבתולה שטר על מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה כו' ופירש רש"י ז"ל דר' יוסי ור' יודה פליגי אי בתנאי בעל פה מהני או לא דר' יוסי סבר רשאי ואפי' על פה נמי תנאו קיים ואתא ר' יודה נמי למימר רשאי כר' יוסי מיהו על פה תנאו בטל כדאמר לעיל חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל אם באת למחול תכתוב שובר ע"כ ולפיכך פירש הוא ז"ל במאי דאמרי' התם לקמי' כי אתא רב דימי אמר ר' שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא מחלוקת בתחילה אבל לבסוף ד"ה אינה מוחלת דעל מחלוקת ר' יוסי ור' יודה קאי דהא דאמר ר' יהודה בע"פ לאו תנאה הוא ור' יוסי סבר תנאה קיים בתחילה משום דאכתי לא זכתה בכתובתה וכיון שכן יכולה להפקיע זכותה באמירה בעלמא אבל לבסוף שכבר זכתה בכתובתה ד"ה אינה מוחלת באמירה בעלמא אא"כ כתבה שובר התקבלתי. ובאידך כי אתא רבין אמר מחלוקת לבסוף אבל בתחילה ד"ה מוחלת באמירה בעלמא וכדמפרש התם ר' אבהו מאי סוף סוף חופה כו' ולא פליג עם ר' יוחנן דאמר התם בין בזו בין בזו מחלוקת כו' ע"כ לפי גי' רש"י ז"ל ופירושו. והרא"ה ז"ל בחידושיו תמה על פירושו דלא אשכחן בשום דוכתא דשני לן בין דברים שבעל פה לדברים שבכתב ופלוגתא דר' יוסי ור' יהודה ודאי לאו בהכי הוא ותו קשיא לן בהא דרבין היכי קאמר דלכתחילה ד"ה מוחלת והא אמרי' לעיל דלר' יהודה בתנאה לא דקסבר חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ואע"פ שהמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים הכא בדרבנן תנאו בטל אלמא דלכ"ע בתחילה חמיר לן מבסוף ומינה נמי לענין מחילה דאית לן למימר דכל לכתחילה חמיר מבסוף והיכי לימא הכא דלכתחילה דברי הכל כו'. ולפיכך פירש הוא ז"ל פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי ורבי יהודה בברייתא הכי דלא שאני לן בין אמירה לכתיבה אלא דפליגי בתנאי ומחילה דרבי יודה סבר בתנאי ודאי לא והיינו מתחילה להתנות עמה לפחות מכתובתה תנאו בטל אבל במחילה והיינו אחר שזכתה בכתובתה מציא מחלה ולא הוי בעילתה בעילת זנות ורבי יוסי סבר רשאי דאפילו בתנאה מתחילה יכולה למחול ור"מ סבר בין בתנאי מתחילה בין במחילה אח"כ לא והא דקאמר התם לעיל אליבא דר"מ כל הפוחת כו' ואפילו בתנאה כלומר דרבותא קמ"ל בהא דקאמר כל הפוחת ולא קאמר

כל העושה כן בעילתו בעילת זנות אלא לאשמעינן אפילו היכא דודאי אית לה כתובה הראויה לה לבתולה ר' ולאלמנה מנה אלא דטועה איהי וסברה דלית לה הוי בעילתו בעילת זנות דלא סמכה דעתה והא היכי דמי דאית לה ותיטעי איהי וסברה דלית לה ודאי בתנאה הוא כגון שכנסה מתחילה על מנת שלא תהא כתובתה כראוי והוי תנאו בטל דהא ר"מ אפילו בעלמא אית ליה המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכ"ש הכא דאפילו רבי יהודה מודה כדלעיל ובודאי אית לה מדינא אלא דאיהי טועה וסברה דלית לה ולא סמכה דעתה ואפילו בכה"ג הוי בעילתו בעילת זנות ומכ"ש בפוחת ממש. והשתא מפרשינן להא דרב דימי ורבין הכי וגרסי' בדרבין מחלוקת לבסוף אבל לכתחילה ד"ה אינה מוחל' וכן נראה מתוך הירושלמי ומתוך תשובה לרב האיי גאון ז"ל נראה נמי שאין גיר' הספרים נכונה וה"פ דרב דימי ה"ק מחלוקת לכתחילה כלומר בתחילת חופה וכדפריש התם ר' אבהו ועל מחלוקת דר"מ ור' יודה במתניתין קאי דר"מ סבר לעולם הוי בעילתו בעילת זנות אפילו בתנאה דאית לה אלא דלא סמכא דעתה וכ"ש בפוחת ממש ור' יהודה סבר דיכולה למחול ולאו בתנאה דאלו בתנאה אפילו רבי יודה מודה דתנאו בטל ואית לה אלא שכבר כתב לה כתובה של מאתים זוז וזכתה בה ואח"כ מחלה לו בתחילת חופה ובהא הוא דקאמר ר' יהודה דיכולה למחול ולא הוי בעילתו בעילת זנות ור"מ נמי לא פליג דיכולה היא למחול אלא דסבר דבעילתו בעילת זנות היא אבל בסוף ד"ה אינה מוחלת כלומר בסוף אחר שבעל כדפריש ר' אבהו דמודה בה ר' יהודה לר"מ דאילו מחלה הוי בעילתו בעילת זנות מה שביעל מכאן ואילך וטעמא דבשלמא קודם בעילה אם בא לפחות לה סמכה דעתה במה שיש לה מן הכתובה ומדעתה מחלה אבל אחר הבעילה חוששת שמא אין המקח ערב עליו דסברה מאי האי דקמאי דהשתא בא לפחות מכתובתי ולא אמר מעיקרא מידי ושמא נתן עיניו בגירושין ולא סמכה דעתה על מה שיש לה מן כתובתה ובהא מודה ר"י דבעילתו מכאן ואילך בעילת זנות ור' יוחנן דקאמר בין בזו בין בזו מחלוקת היינו בין בתחילת חופה וסוף חופה כדפריש ר' אבהו ופליגי ר"מ ור"י במחילה אם הוי בעילת זנות אבל לא בתנאה כדלעיל אבל מודה רבי יוחנן לריב"ל אחר שבעל דמודה רבי יהודה דאינה יכולה למחול ואם מחלה בעילתו בעילת זנות מכאן ולהבא ורבין אמר מחלוקת לבסוף אחר חופה דבהא פליגי ר"מ ור' יהודה דר"מ סבר אם מחלה בעילתו בעילת זנות ור"י סבר יכולה למחול שכבר זכתה ולא הוי בעילתו בעילת זנות אבל בתחילה ד"ה אינה מוחלת כלומר בתחילת חופה דעדיין לא זכתה בכתובה עד אחר החופה וכיון שכן אלו מוחלת קודם החופה אע"פ שכתב לה כתובה חשיב להו כתנאה ובתנאה כ"ע אית להו תנאו בטל ורבי יוחנן אמר בין בזו בין

בזו מחלוקת כלומר תחילת ביאה וסוף ביאה דבהא פליגי דר"מ סבר אלו מחלה בעילתו בעילת זנות ור' יהודה סבר דמחלה ולא הויא בעילתו בעילת זנות ודכ"ע ודאי יכולה היא למחול בין בתחילת ביאה בין בסוף ביאה כיון דכבר זכתה אחר החופה בכתובתה ומודה רבי יוחנן לריב"ל דבתחילת חופה אינה יכולה למחול דאז לא הוי אלא תנאה כיון דעדיין לא זכתה כדלעיל והכי איתא בירושלמי בהדיא אמתני' דליכא פלוגתא אלא דר"מ ור' יהודה בלחוד ע"כ מדברי הרא"ה ז"ל שהאריך הדבר והעתקתי תוכן דבריו להבין שיטת הבבלי ושיטתא דהכא כפי מה שפירשתי בפנים דאתייא כדברי רבין כמבואר. והרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות אישות הלכה ה' סתם דבריו וכתב התנה עמה לפחות מעיקר כתובה או שכתב לה כתובה מאתים כו' וכתבה לו שנתקבלה ממנו כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפוחת כו' הרי בעילתו בעילת זנות ע"כ ומדלא חילק כלום בין בתחלה ובין בסוף נראה דגריס נמי כגי' הרא"ה ז"ל אליבא דרבין דבתרא הוא ופסק כמותו בכ"מ ומתחילה ד"ה אינה מוחלת כהאי דאמר הכא ומטעמא דפרישית וכיון דפסק כר"מ תו ליכא לחלק מידי ולעולם אינה מוחלת והילכך כתב התנה עמה כו' והיינו בתחילה או שכתב לה כו' והיינו בסוף ואע"ג דמציא מחלה לד"ה כדלעיל בעילתו בעילת זנות מיהת הויא. ובהא דפסק כר"מ כתב הה"מ ז"ל דכיון דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו אע"ג דר"מ אמר דטעמא דתנאו בטל משום דכתובה דאורייתא כדאיתא בגמרא ואנן קי"ל כתובה דרבנן מ"מ הלכתא כוותיה ולא מטעמיה אלא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה עכ"ל ואפילו הוי קי"ל כתובה דאורייתא מ"מ לאו מטעמיה דר"מ הוי דהא אנן קי"ל אפילו במתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים בדבר שבממון כדכתב הרמב"ם פ"ו מהלכות אישות הלכה ט' אלא דהאמת כתב וכולה טעמא דמילתא משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה:

אשה יש לה כתובה ופילגש אין לה כתובה. ולא קידושין וכדאמרי' בבבלי פ"ב דסנהדרין דף כ"א נשים בכתובה וקידושין פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות מלכים ולא כדכתב הה"מ ז"ל בפ"א מהלכות אישות וכבר השיג עליו הכ"מ שם ובעיקר הקושיא שהקש' הראב"ד ז"ל על מ"ש הרמב"ם שם דלוקה על המיוחדת לו בלא קידושי' משום לאו דלא תהיה קדשה עיין מה שאכתוב מזה בסוף פ"ג דקידושין בס"ד:

הלכה ג

הבגר בשעה. כדפרישית וכן הוא מסקנת הבבלי וכדעת הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות אישות הלכה י"ז:

חיבתו עלי מן הראשון. דהא דתנן לאלמנה שלשים יום לאלמנה מן הנשואין דוקא אבל נתאלמנה מן האירוסין נותנין לה י"ב חדש דהא בתולה היא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שם וכן המארס את הבעולה נותנין לה שלשים יום מיום התביעה ע"כ ולמעט אלמנה מן האירוסין כדכתב הה"מ שם:

הוא אלמון והיא בתולה כו' בחור והיא אלמנה כו' הרא"ש ז"ל הביא האי דהכא וכן פסק הטור סי' נ"ו ארוסה שתבעה הבעל נותנין לה י"ב חדש אפילו אם ניסת לאלמון וכשם שנותנין לה זמן כך נותרין לבחור י"ב חדש אפי' נושא אלמנה. אבל הרמב"ם ז"ל שם הלכה י"ח כתב וכמה נותנים לו כמה שנותנים לה אם י"ב חדש י"ב חדש ואם ל' יום ל' יום ע"כ וכתב הר"ן ז"ל וז"ל ודאמרינן כך נותנין לאיש היינו לומר דלבחור י"ב חדש אפי' נישא אלמנה ולאלמון שלשים יום אפי' נשא בתולה כל זמן שהיא מוכנת וכן נראה מן הירושלמי אבל הרמב"ם כתב כו' וכדבריו נ"ל דאפי' הוא בחור אם נושא אלמנה אין נותנין לו אלא שלשים יום מדאקשינן רגמרא דף נ"ז לרב הונא דאמר בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה והתנן בוגרת ששהתה י"ב חדש הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר ואם איתא דלבחור אפילו נשא אלמנה נותנין לו י"ב חדש אם נשא בוגרת נמי הכי דיניה ואי הכי מאי קושיא לישני ליה דכי בעי י"ב חדש משום דידיה אלא ודאי משמע דאיהו בתרה גריר ועוד מדתניא לקמן המארס את הבתול' בין שתבעה הבעל והיא מעכבת ובין שתבעה היא והבעל מעכב נותנין לה י"ב חדש ומדלא מפליג בין תבעה היא והבעל מעכב בין בחור לאלמון ש"מ דאפי' אלמון שנשא בתולה נותנין לה י"ב חדש עכ"ל ואיכא למידק בדבריו מ"ש דבאלמון שנשא בתולה נראה מן הירושלמי דאין נותנין אלא שלשים יום והא לא משמע הכא כן דקאמר יכולה היא לומר כו' ונותנין י"ב חדש וכן מוכח מהבבלי וכדהביא הוא ז"ל ראיה מהברייתא ובזה כ"ע מודים בה ומ"ש להביא ראיה לדברי הרמב"ם בבחור שנשא אלמנה מדמקשי ממתניתין דנדרים לפענ"ד אינה ראיה מוכרחת כ"כ דלא מצי למשני דכי קתני התם י"ב חדש משום דידיה הוא דהא קתני נמי התם ואלמנה שלשים יום ואם בשהוא בחור מיירי לאלמנה נמי נותנין י"ב חדש דהא ודאי ליכא לאוקמי בוגרת שנשאת לבחור ואלמנה לאלמון דמאי פסיקא ליה אלא ע"כ דה"ק יש בוגרת שזמנה י"ב חדש כגון שנשאת לבחור וא"כ אפילו אלמנה נמי משכחת לה ומשום הכי לא מצי למשני כן. והנראה לע"ר דה"ט דהרמב"ם ז"ל דבגמרא משני אהא דמקשי לרב הונא מבוגרת ששהתה י"ב חדש אימא בוגרת וששהתה שנים עשר חדש ולבתר הכי מסיק להא דרב הונא בתיובתא מהא דקתני בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש כו' וכתבו התוס' תימא דהכא קאי בתיובתא ובפרק נערה

המאורסה אתיא סוגיא סתמא דהש"ס כוותיה דקאמר התם בוגרת בשלשים יום סגי אימא בוגרת וששהתה והיינו כרב הונא ונראה לפרש דה"ק בוגרת בשלשים יום סגי והיכי קתני במתני' בוגרת ששהתה י"ב חדש דמשמע דבוגרת לא סגי לה בשום ענין בלא י"ב חדש והא בשלשים יום סגי וכגון שקדשה לאחר ששהתה י"ב חדש בבגרות ומשני תני בוגרת וששהתה והשתא קתני סתם בוגרת בהדי נערה ששהתה י"ב חדש ובהדי אלמנה ששהתה שלשים יום משום דיש בוגרת דדינה כנערה בי"ב חדש כגון בגרה יום אחד ונתקדשה ויש בוגרת שדינה כאלמנה כגון עמדה י"ב חדש בימי בגרותה ונתקדשה והשתא אתיא דלא כרב הונא עכ"ל כוונת דבריהם משום דקשיא להו למאי דמשני תני בוגרת כו' למה ליה למיתני בוגרת כלל ליתני בתולה ששהתה כו' אלא ודאי לאשמעינן דבוגרת חלוקה בדינה היא וכמסקנא דהכא והשתא מוכרח הוא דאלמנה לעולם אין זמנה יותר משלשים יום דאם איתא דאם נשאת לבחור נותנין לה י"ב חדש אמאי פסיקא ליה טפי בבוגרת דחלוקה בדינה היא ומש"ה קחשיב לה נמי בהדי אלמנה לאשמעינן דלפעמים דינה כאלמנה והא' אלמנה גופה ומנין דמשכחת לה דנותנין לה י"ב חדש (וע"כ עיקר הרבותא דתנא לאשמעינן דיש בוגרת דדינה כאלמנה דאלת"ה אכתי קשה ליתני בתולה ובוגרת נמי בכלל היא כדקתני בתולה נשאת ליום הד' ובוגרת בכלל לשיטת הבבלי דיש לה טענת דמים ועי' בהגהת אשר"י ריש פ"ב דמכלתין בשם המרדכי והתם לשיטתא דהאי תלמודא הוא דאין לבוגרת שום טענת בתולים כמו שביארתי הכל בפ"ק ועיין מ"ש שם הלכה ו' במראה ד"ה תמן שניהן מודים) אלא ע"כ אפילו באלמנה שנשאת לבחור אין נותנין לה אלא שלשים יום:

הגיע זמן כו'. מה שהגהתי בפנים הוא כפשטא דמתני' וגי' התוס' בדף נ"ח ד"ה הגיע הזמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלת משלו ואוכלות בתרומה כלומר שהיבם מאכילן בתרומה בלא ביאה דומיא דהגעת הזמן וע"ש שהוכיחו דהא דאמרינן אין היבם מאכיל בתרומה דוקא בשלא אכלה בחיי הבעל אבל היכא דאכלה בחיי הבעל אוכלת נמי בזיקת היבם לפי משנה הראשונה דהך דרשה דדריש בגמרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין אחיו אסמכתא בעלמא הוא ומדאורייתא מיכל אכלה אלא דלמשנה אחרונה אין הארוסה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה ולא היבמה עד שתיבעל כדתני בתוספתא ועיין ביבמות דף י"ח ע"א במראה ד"ה וישלמו מה שכתבתי שם וכן מפורש בהדיא בהאי תלמודא בפרק אף על פי והיינו לפי גירסת התוספות כאן ועיין שם:

אם היתה עיכובה מחמתו ניזונת משלו. משמע מהכא דמחלקינן באונס בין אם הוא מחמתו כגון שחלה או אירע לו איזה אונס ניזונת משלו וברישא דהעיכוב מכח תקנת

חכמים הוא אינה ניזונת משלו. אבל בבבלי ריש מכלתין מדמי להו להדדי דקאמר הגיע הזמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא כו' אינו מעלה לה מזונות וכדקאי מסקנא התם דבכל אונסא לא אכלה וכתבו התוס' שם ד"ה לפיכך דדוקא כשחלה קודם שהגיע הזמן אבל חלה לאחר שהגיע הזמן מעלה לה מזונות וכן כתב המרדכי וכן הוא בהגהת אשר"י שם וראייתם מדאמרינן הכא לקמן ביבם אם חלה אחר שעמד בדין מעלה לה מזונות. ומדברי הרמב"ם ז"ל שם הלכה י"ט אינו נראה כן שכתב וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות ומשמע דכשהגיע הזמן אכולהו קאי כדמסיק שם הטעם שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא וצ"ע דהא בפי"ח מהלכות אישות הלכה ט"ז פסק ביבם כההיא דהכא שאם חלה אחר שתבעתו היבמה ועמד בב"ד ניזונת משל יבם ושמא דהוא ז"ל מחלק בין אם חלה מיד כשהגיע הזמן ובין יבם שחלה אחר שעמד בדין דהיה לו לכנסה לאלתר קודם שאירע לו אונס וכ"כ התו' ביבמות פ' החולץ דף מ"א ד"ה עמד בדין וברח וצ"ל דהא דכתבו בריש כתובות קודם הגעת הזמן לאו דוקא אלא מיד כשהגיע הזמן:

נותנין לה כפליים בחולין. בבבלי דף נ"ח מפרש דטירחא איכא בינייהו דרשב"ג סבר לא מטרחינן לה למכור בשווייה אלא נותנין לה תרומה הרבה כדי שתתננה בזול ותמצא לוקחין הרבה:

הלכה ד

האומר איני חולץ כאומר איני מגרש. כדפרישית בפנים דלענין מזונות קאי והיינו דנקט לה הכא וכ"כ התוס' פרק החולץ שם דדוקא בנתרצה לייבם וברח תיקנו חכמים מזונות משל יבם ולא בנתרצה לחלוץ אבל הרמב"ם ז"ל פי"ח שם סתם דבריו ולא חילק כלום ומשמע דלעולם ניזונית משל יבם אם ברח או חלה אחר שעמד בדין:

ולא סוף דבר ששה חדשים לפני היבם כו'. כמו שהגהתי בפנים כן נראה מדברי התו' שם ד"ה השתא דלנכחת המשנה דהכא מפרשינן בלא זו אף זו וכן גרסינן התם בבבלי וע"ש דלפי דבריהם לא גרסינן במתני' או כולן בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל אלא כדהכא והרא"ה ז"ל מקיים גירסת הספר ומפרש דלשיטתא דהאי תלמודא לא חשיב לה למילתא פשיטא אלא לרבותא דעדיפ' ליה כי הוו להו כולהו בפני היבם דחשיב' ליה כארוסתו כאלו זכה בה מעצמו ולא מחמת אחיו:

וסמכו להן מקרא. וכן דריש בספרי פרשת קרח ואסמכתא בעלמא הוא דעיקר טעמא משום דעולא שמא ימזגו או משום סימפון כדפרישית וכן קאמר בבבלי קידושין דף י':

הלכה ה

במותר מה' סלעין פליגין. בבבלי דף נ"ח. מותר אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרווייהו מותר לאחר מיתה קדוש ורב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש ומוקי לה התם אליביה דבשמעלה לה מזונות ואינו מעלה לה כסף מיירי מתני' ובהא פליגי רב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר והא דקתני לקמן ואם אין נותן לה מעה כסף מעשה ידיה שלה מותר מעשה ידיה קאמר וכיון דלא קא יהיב לה מעה כסף מותר דידה הוי ואינו יכול להקדיש מחיים ורב אדא סבר תיקנו מזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה וכיון דיהיב לה מזוני מותר דידיה הוי. והשתא פליגי הכא ר"ל ור"י בפלוגתא דרב ושמואל ורב אדא רבי יוחנן כרב ושמואל ור"ל כרב אדא אלא דהתם לא פליגי אלא אליבא דר"מ דלר"י הסנדלר ס"ל כ"ע אליביה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם והכא ע"כ הוא אליבא דר"ל דלא מוקי לפלוגתייהו בהכי אלא דפליגי אם המזונות תחת מעשה ידיה כו' או איפכא כדפרישית בפנים והיינו דקאמר במותר מה' סלעין פליגין דבמותר גופי' פליגי כנגד מה תיקנו ובהא תליא פלוגתייהו ומחיים כדאמרן וכן לא נוכל לפרש הכא לר"ל אליבא דר"מ דמודה הוא דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא דטעמיה מתוך שהוא יכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם וכדמוקי בבבלי דא"כ מ"ט דר"י הסנדלר ולא שייכא האי טעמא כלל להאי אוקמתא דהכא. ואי קשיא למאי דקיימינן השתא אליבא דר"ל דכ"ע סברי אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ולא פליגי אלא בתקנת מעשה ידיה והמותר כנגד מה הם א"כ מ"ט דר"י הסנדלר הא דקתני עושה ואוכלת ומשמע דלא פליג ר"י הסנדלר ברישא ואמאי והא מעלה לה מזונות הא ליתא דטעמא דרישא משום דקי"ל כרב הונא דיכולה אשה לומר איני ניזונית ואיני עושה דעיקר תקנה היתה במזוני לטובתה אלא שתיקנו תחתיהן מעשה ידיה לבעל וכיון שאינו יכול לכופה למעשה ידיה אינו יכול להקדישן אפי' הוא רוצה לזונה וכדבעי למימר בבבלי לטעמא דמתני' אליבא דרב הונא ולא דחי לה התם אלא דלא תסייע לרב הונא ממתני'. ולפ"ז אתיא הא דר"ל כרב הונא אבל בבבלי קאמר דפליג רב הונא אדר"ל וע"ש:

בשאינו מעלה לה מזונות. וכן לא מעה כסף דאין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות וכ"כ התוס' סברא זו בד"ה במעלה לתרץ הקושיא לוקמה מחיים ודמעלה לה מעה כסף פו' וע"ש ועיין לקמן ריש פ"ו ד"ה מעשה ידיה. ונ"ל לר' יוחנן דעיקרא דמתני' משום סיפא איצטריך לאשמעינן פלוגתייהו דר"מ ור"י הסנדלר דאי משום רישא פשיטא דעושה ואוכלת כיון שאינו מעלה לה כלום כדקאמר בבבלי דהא אין יכול לומר

לעבדו העברי עשה עמי ואיני זנך כ"ש לאשתו. ואין להקשות לר' יוחנן אמאי נקט תנא פלוגתייהו במותר ולא נקט במעשה ידיה עצמן ולאחר מיתה משום דאיכא למימר דקמ"ל לר"מ רבותא בכל חדא וחדא וה"ק מחיים דידה לא מצי מקדיש מעשה ידיה ואע"ג דשכיחי יותר ואע"פ שהוא רוצה להעלות לה מזונות כל שהיא אינה רוצה לפי שיכולה היא לומר איני ניזונת ואיני עושה ולאחר מיתה קמ"ל רבותא דאפי' מותר דלא שכיח כ"כ דלא עביד ואתי אע"פ שאינו מעלה לה המעה כסף שהוא כנגדו קדוש דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכ"ש מעשה ידיה עצמן וכן תירץ הר"ן ז"ל אליבא דרב ושמואל בבבלי דמוקמי למתניתין כרבי יוחנן דהכא וע"ש:

אבל אם היה מעלה לה מזונות ד"ה קדשו. וא"ת הא ע"כ דר"י ס"ל אליבא דר"י הסנדלר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מדמוקי פלוגתייהו במותר ולאחר מיתה וא"כ אמאי קאמר ד"ה קדשו וי"ל דשאני ליה לר"י הסנדלר בין מחיים לבין אחר מיתה וטעמא דמילתא דכיון שהוא מעלה לה מזונות ומעה כסף יכול לכופה למעשה ידיה ונעשה כמי שאמר יקדשו ידיך לעושיהם וידים איתנהו בעולם והיינו דר"י הסנדלר ס"ל דאין האשה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ואינה יכולה להפקיע עצמה משיעבודה (וכגוונא דאמר ר"ל בבבלי אליבא דר"מ דמוקי ליה דלא כדרב הונא) ולפ"ז ר"י הסנדלר פליג נמי בהא אדר' מאיר דאליבא דרבי מאיר ע"כ דסבירא ליה כרב הונא דיכולה אשה לומר איני ניזונית כדמוכח לעיל לשיטת רבי יוחנן דהכא. ולדידן דקי"ל כר"י הסנדלר בהא דאין אדם מקדיש דבר שלב"ל כדמסיק בבבלי וקי"ל כרב הונא דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה כדפסק הרמב"ם בפי"ב מהל' אישות והילכך לא אמרינן נעשה כמי שאמר יקדשו ידיך לעושיהן דהא אינו יכול לכופה אלא דוקא אם אמר בפירוש יקדשו ידיך לעושיהן אז מהני דהידים איתנהו בעולם והן משועבדים לו כל זמן שלא אמרה איני ניזונית ואיני עושה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' ערכין הל' כ"ח וע"ש ועיין בהר"ן שדקדק על דבריו ובמ"ש ניחא דהא דקאמר והן משועבדין כל זמן שלא אמרה איני ניזונית כו' קאמר ואנן לא קי"ל נמי כר"מ בהא דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה והילכך צריך שיאמר בפירוש יקדשו ידיך לעושיהן:

והוא שתהא מצודה פרושה בפניו. ובבבלי שם קאמר משום כדי חייו ובצייד עני שאין לו מה יאכל היום וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' מכירה הל' ו':

שנייא היא הקדש. אפילו אמר היום לאו כלום הוא וכן סתם הרמב"ם ז"ל דבריו בפ"ו מהלכות ערכין הלכה כ"ו אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כיצד מה שתעלה מצודתי מן הים קדש כו' לא אמר כלום:

המקדיש את עבדו הוא קודש. בבבלי פ' השולח דף ל"ח פלוגתא היא דאיכא למ"ד התם דיצא לחירות מאי טעמא גופא לא קדיש לדמי לא קאמר דליהוי עם קדוש קאמר והרמב"ם ז"ל בערכין שם הלכה י"ז פסק דגופו קדוש וכסתמא דברייתא דהכא ועיין בכסף משנה שם:

ומעשה ידיו הקדש. כדמסיק דעל השאר קאמר אבל יוציא מהן לפרנסתו דבשאין הרב מעלה לו מזונות מיירי וכדמסיק בבבלי גיטין פ"ק דף י"ב מההיא דר' יוחנן לקמן הקוטע יד עבדו כו' דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והתם מפרש להא דקאמר דמתפרנס העבד ממעשה ידיו היינו שהוא לוה ואוכל ועושה פחות פחות משוה פרוטה ופורע דאי לאו הכי הקדש חל על מעשה ידיו ופרוטה קמייתא קדשה לה וכן פ' הרמב"ם בהל' ערכין שם. אבל במאי דקאמר הכא לקמן המקדיש עצמו כולו קדש (כדאיתא פ' החובל) לא פסק כן אלא כהאי דאמר בבבלי פ' השולח שם המקדיש את עצמו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו וכן הוא בתוספתא דערכין שם:

הלכה ו

לא אמר אלא בנה אבל תאומים לא. וגירסת הרי"ף ז"ל לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא והיינו הך כפי הגירסא שלפנינו וכדפרישית והוא מפי' הר"ן ז"ל ואינה חייבת להניק לא תאומים ולא בן חבירתה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' אישות הל' י"ב. אבל הרא"ש ז"ל כתב על דברי הרי"ף וז"ל ואין הגירסא כך כמו שהביאה רב אלפס אלא ה"ג א"ר חגי לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה וה"פ הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם אלא ודאי חייבת להניק שניהם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חבירתה ואפי' הוא בן בעל עכ"ל ורוב המפרשים הסכימו לדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכן הב"י והב"ח באה"ע סי' פ':

במה דברים אמורים בזמן שפירש מתוך בוריו. חילוק זה אינו מבואר בבבלי והרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מ"א הלכה ה' הביא רישא דהכא ולא הביא הא דמחלק בין יש סכנה לאין בו ואפשר משום דדבר פשוט הוא דאפילו איסור דאורייתא שרי משום סכנה וכ"כ הב"י בי"ד סימן פ"א:

אשתו עולה כו'. משמע מהכא דוקא בחייו עולה ואינה יורדת. ובבבלי. דף ס"א קאמר עולה עמו ואינה יורדת. אמר רב הונא מאי קרא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל ר' אלעזר אמר מהכא כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה ונראה דנ"מ בין אלו הלימודים דמקרא דרב הונא איכא למימר דוקא בחייו דשייכא לומר בעלייתו של בעל ומקרא דר"א אפי' לאחר מיתה דלחיים נבראה ולא

לצער. ובפרקין דלעיל מסיק בבבלי דאפי' לאחר מיתה עולה ואינה יורדת ועי' שם הל' ד' מ"ש שם:

הלכה ז

חיבב הקב"ה פ"ו יותר מבנין ב"ה. בבבלי דף ס"ב פליגי רבי יוחנן ורב ר"י. יליף מבנין ב"ה ורב יליף כדהכא דשאני בנין בה"מ דאפשר ע"י אחרים וה"נ אפשר לפרש דרבי אבין פליג אדרשב"ן דשאני בה"מ שמצינו שחיבב הקב"ה פ"ו יותר ולא ילפינן מינה תלמוד תורה שמצינו שגדול הוא מבנין בה"מ כדיליף בסוף פ"ק דמגילה ורב מיתורא דקרא קדריש ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר הכא אפי' כמה בניחותא הוא וכמה דבעי קאמר ורשב"ן אמתני' קאי לפרש טעם דיוצא שלא ברשות כו' שכן מצינו יוצא שלשים יום וכן רב ועיין בתוס' ד"ה אלא שפירשו דאפועלים קאי שם:

אית תניי תני שאר זה דרך ארץ. פלוגתא דתנאי היא ג"כ בבבלי פ"ד דף מ"ז ומשמע מהכא דאפי' לר"א ב"י מזונות דאורייתא כדמסיק מנא ליה כו' וכן פירשו התוס' שם בשם רשב"ם וכתבו ולפ"ז תימה ברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע מזונות דרבנן כמאן אתייא ולולי דבריהם אין הכרח לפרש לראב"י לפי שיטת הבבלי דמזונות דאורייתא ומש"ה לא מסיק התם לק"ו כדקאמר הכא וכן הביא הה"מ בפי"ב מהלכות אישות בשם הרמב"ן ז"ל דמפרש להא דראב"י כמ"ד מזונות דרבנן ועיין לעיל פ"ד הלכה י"ג:

אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת. כרב אשי בבבלי ס"פ דאוכלת לשון תשמיש הוא ואע"ג דהתם מיירי בכל אדם מ"מ הואיל דסתם התנא חיוב עונה בלילי שבת ילפינן מינה דמדת ת"ח היא הואיל ולכל אינך חשיב להו במתני' עונתן אלא דהתם הואיל ומשרה אותה ע"י שליש חיוב הוא לכל אדם אפי' לגמל וספן כדכתבו התוס' שם:

הלכה ח

היא ע"י שהיא חייבת לו שבע. רבי יוסי בר חנינא לטעמיה דאמר בבבלי דף ס"ג דאף ממלאכה מורדת הויא. והתו' כתבו שם בד"ה פוחתין בירושלמי מפרש כנגד ז' מלאכות שהאשה עושה לבעלה וגם המורד דמוסיפין שלשה דינרין מפרש כנגד שארה כסותה ועונתה והש"ס שלנו אין סובר כן דהא בעי בגמרא מה בין מורד למורדת ומפרש טעמא אחרינא עכ"ל ולפי מה שפירשתי בפנים אינו חולק על תלמוד שלנו אלא מעיקרא מפרש לר"י ב"ח דסבר אף ממלאכה הויא מורדת ולבתר דמקשי עלה מפרש ר"י דדוקא מורדת מתשמיש קריא מורדת וטעמא דמחלקינן בין מורד למורדת מפני שצערו של איש כו' כדאמר בבבלי צא ולמד משוק של זונות מי שוכר מי כו' והיינו נמי למ"ד מורדת

מתשמיש וכן נראה מפי' הר"ן בשם הראב"ד ז"ל וע"ש ועיין בהרי"ף ז"ל סוף הלכה ד"ה ר"י אמר שבעה טרפעיקין כו' ואין להאריך. שהתנה עמה לא שאר ולא כסות ולא עונה כו'. בבבלי דף נ"ו קאמר דלד"ה בעונה תנאו בטל ועיין לקמן פ"ק דקידושין הלכה ב' ד"ה והא תני:

וכרבי אליעזר עד כמה הוא פוחת. כגוונא דפריך בבבלי דף ס"ב על מתני' דהמדיר כו' שבת אחת איכפל תנא לאשמעינן טייל ופועל וכדפרש"י שם וכן הכא אפי' על חמר שייך להקשות כן דבשביל עונה אחת לא נידון בה דינא דמורדת והתם נמי מפרק לה כדהכא וכדפרישית:

מהו מוכחת מפרא פרנון דידה. הר"ן ז"ל פי' בשם י"מ דפרא פרנון היינו נכסי מלוג שנפלו לה כבר ודייק מלישנא דר' יוסי דקאמר לעולם כו' שמא תפול לה ירושה ולא קאמר לעולם הוא פוחת והולך ואפי' נפלה לה ירושה ממקום אחר ומדלא קאמר הכי ש"מ דבנכסי מלוג שנפלו לה כבר אפי ת"ק מודה אלא שרבי יוסי מוסיף שלעולם הוא פוחת והולך ואותו פחת נעשה חוב עליה שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה ממנה וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכתב עוד אבל אחרים פירשו פרא פרנון היינו נדוניא אבל מנכסי מלוג אינו פוחת כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהלכות אישות כו' עכ"ל ולמאי דפרישית בפנים בשם הערוך עולה כדעת הרמב"ם ז"ל בהא דנכסי מלוג אינו פוחת כלל אפילו אותן שיש לה כבר דבכלל ירושה הן ודבר שאינו מצוי מיקרי שאין לרוב נשים נכסי מלוג כדכתב הר"ן שם:

אפילו תימר כן כמשנה אחרונה ובבבלי דף ס"ד מסיק לה כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה ומה"ט פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל דכותבין אגרת מרד על שומרת יבם משום דאמרינן בהחולץ חזרו לומר מצות יבום קודמת כמשנה ראשונה כדכתב הרי"ף ז"ל הכא וכן ביבמות וכדפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' יבום דמצות יבום קודמת והתוס' הכא לשיטתייהו אזלי דפסקו מצות חליצה קודמת יעיין בריש יבמות:

אין לה בליות. בבלאות הקיימין מירי דומיא דמורדת יכמ"ד בבבלי סוף פרק אלמנה דף ק"א זינתה הפסידה בלאותיה הקיימין ולא קיימא המסקנא הכי אלא כל מה שהוא קיים נוטלת ויוצאת וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהל' אישות ובמורדת פסק בפרק י"ד כדאמר בבבלי פרקין תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה:

הלכה י

ואם אין לו מטה מפץ ומחצלת. ובנוסחת הבבלי ונותן לה מטה מפץ ומחצלת וי"ס דגרסי ואם אין לו מפץ ומחצלת וכן נראה מדברי הרמב"ם פי"ג הלכה ג' שכתב ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת:

בין שהותירה מזונות כו'. כן היא גי' הראב"ד ז"ל כמו שהוא לפנינו וגי' הר"ן ז"ל של יורשין כמו שפירשתי וכן גירסת הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ח מהלכות אישות הלכה ד' ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשין והראב"ד השיג שם עליו ממימרא דהאי תלמודא ריש פ' אלמנה ועיין מ"ש שם בס"ד:

הלכה יא

מעשה ידיה שלה. למ"ד מעה כסף תחת מעשה ידיה ולמ"ד מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר כדפליגי לעיל הלכה ה' מפרש הכא מותר מעשה ידיה שלה ומה היא עושה לו ה"ק מעשה ידיה כמה הוי דלידע מותר דידה כמה כדמפ' בבלי דף נ"ט:

על דעתיה דרב אוכלת משלו. א"א להחליף הגי' דא"כ מאי קמ"ל לר"י ועוד מאי משלה הא בשבת נמי חייב במזונותיה והעיקר כדפרישית בפנים. והטור בסי' ע' כתב ובירושלמי משמע שאין יכול לפרנסה ע"י פרנס והיא תאכל לבדה אא"כ שיהא מרצונה וכן מסקנ' א"א הרא"ש ז"ל ע"כ והיינו כדמוקי לה האי תלמודא בריש המדיר דמתני' דהמשרה ע"י שליש בשקיבלה עליה מיירי. והרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' אישות הלכה י"ב כתב בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת ומבואר הוא דתליא בפלוגתא דרב ור"י הכא ופסק הרמב"ם ז"ל כר"י דברצונו תליא וההיא דהמדיר אתיא אליבא דרב ועי' מה שאכתוב שם בס"ד:

הדרן עלך פרק אף על פי

פרק ו

הלכה א

מציאת האשה. מעשה ידים שהן כמציאה. א"א לפרש על מעשה ידים ממש דמאי שייכות אית להו למציאה אלא על מותר קאי כדפרישית וכגוונא דאמר בבבלי ריש פירקין מציאה כהעדפה דמיא. וה"ט דמוקי לה במחלוקת וכר"מ ולא כר"י הסנדלר כדפרישית דאי לר' יוחנן הסנדלר דאמר מעשה ידיה תחת מזונות והמותר תחת מעה כסף מתני' במאי מוקי לה אי במעלה לה מזונות לבד א"כ מציאתה שהוא כמותר

אמאי לבעלה הוי ואי במעלה לה הכל הא מציאתה ומעשה ידיה קאמר דמשמע במקום שמעשה ידיה לבעלה מציאתה נמי לבעלה והרי מעשה ידיה שלו אפילו אין מעלה לה מעה כסף ומציאתה דדמיא למותר לא הוי שלו וכן נמי לא נוכל לפרש אליבא דר"י הסנדלר מותר מעשה ידיה קאמר שהן כמציאה ובמעלה לה מעה כסף בלבד מיתוקמ' דהא אין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות כדפרישית בפרקין דלעיל שם ד"ה בשאינו וע"ש. והילכך ע"כ לא מיתוקמא מתניתין להאי מ"ד אלא כר"מ:

שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד. אפילו נפלו לה אחר שניסת וכן אם נתן לה אחר מתנה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות זכייה הלכה י"ב:

שלא תהא מברחת משל בעלה. וכן הביא המרדכי בפרקין. ונראה דנ"מ בין ב' הטעמים דלטעם הראשון דוקא בניזונת מציאתה שלו דאז הוי ליה איבה וכן משמע מהתוס' ריש פירקין ד"ה מציאתה וע"ש ולטעם הב' אפילו בשאינה ניזונת:

דמשבק אינתתי' כו'. וכן קאמר בשנים אוחזין בהאי תלמודא אדם שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה וקאמר התם מתניתא אמרה כן מציאת אשתו שגרשה אמר רבי הושעיא שלא תאמר הואיל והוא חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה תהא מציאתה שלו לפום כן צריך מתניתא ע"כ כלומר הא דאיצטריך במתני' התם למיתני מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה הרי אלו שלה משום דלא תימא הואיל דחייב במזונותיה תהא שלו קמ"ל דשלה ובבבלי מוקי לה התם במגורשת ואינה מגורשת וכתב שם הרי"ף ז"ל ומסתברא לן דגמרא דילן ליתליה האי סברא מדצריך. לאוקמי מתני' במגורשת ואינה מגורשת וכן כתב בפ' שני דייני גזירות מדאמר התם בגמרא דף ק"ז האשה שאמרה גירשני בעלי ניזונת והולכת עד כדי כתובתה ודייקינן מינה עד כדי כתובתה אין יתר מכדי כתובתה לא והרא"ש ז"ל פרק שניה אוחזין דחה ראיותיו וע"ש דהעלה כיון שאין ראיה דגמרא דידן פליג אירושלמי עבדינן כגמרת הירושלמי ודעת הרמב"ם נראה כדעת הרי"ף ז"ל ועיין בב"י אה"ע סימן צ"ג:

הלכה ב

פוסק לשם כתובה ע"מ לכנוס. כן פירש רב אלפס ז"ל בפרקין ולא כמו י"מ דדוקא במתנה בפירוש ע"מ לכנוס אלא אפילו מן הסת' אמרינן דדעתו לא היה אלא על מנת לכנוס וכן דעת הרמב"ם ז"ל פכ"ג מהל' אישות הלכ' ט"ו:

הפוסק מעות לבתו קטנה. ומיירי שהתנה במעמדה כדמוקי בהאי תלמודא למתני דהפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל בפ' שני דייני גזירות והיינו דקא מתמה הא

לגדולה לא אדרבה איפכא מיבעי ליה למימר דהואיל ופסק במעמדה הוי תנאי גדולה תנאי ותנאי קטנה לאו כלום הוא ומשני כופין אותו ליתן גט הואיל וקטנה היא ולאו תנאה הוא אבל גדולה הואיל ובמעמדה התנה הרי הוא כמו שהיא עצמה התנה וכן פירשו התוס' בדף ק"ח להא דקאמר התם בד"א בגדולה כו' ע"ש אבל בתוספתא שם מסיים כופין אותו ליתן שזכין לקטן ואין חבין לו:

הלכה ג

הכניסה לו זהב בשוייו. וכן הוא בבבלי דף ס"ז וכדפיר' ר"ח ז"ל בתוספות שם וכדמוכח מדהכא:

הלכה ו

כיני מתניתא אם השיא את הבת הראשונה. בבבלי דף ס"ה אמר שמואל לפרנסה שמין באב ומסיק הוא דאמר כרבי יהודה ונימא הלכה כר"י אי אמר הלכה כר"י ה"א דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר"י דאזלינן בתר אומדנא ול"ש השיאה ול"ש לא השיאה והא דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא' וגלי דעתי' לא אזלינו בתר אומדנא. והכא משמע דמפרש לר"י דוקא אם השיא. ומסיק שם כשמואל אליבא דר"י ואם לא ידעינן אומדן דעתא דאב נוטלת עישור נכסים כרבי כדפרישי' במתני' וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"כ מהלכות אישות הלכה ג':

מאן תנא עישור נכסים. משמע דג' מחלוקת בדבר ות"ק דמתניתין ה"ק מה שראוי להנתן לה והיינו לרבי יהודה אזלינן בתר אומדנ' ולחכמים שמין את הנכסים כלומר רואין שכנגדן היאך מתפרנסות מנכסים כאלו ולרבי נוטלות עישור נכסים וכן פירש הר"ו ז"ל והכי איתא בתוספתא ריש פ"ו:

הלכה ז

כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת. פלוגתא היא ג"כ בבבלי פ' יש נוחלין דף קכ"ט לרב נחמן לא מהני ולרב ששת מהני ומייתי רב ששת נמי סייעתא מהאי ברייתא מתו יירשו אחרים תחתיהן כדדייק הכא והא דמפרק לה התם בראוין ליורשו איתותב לה במסקנא וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ו' וכר"א דהכא:

הדרן עלך פרק מציאת האשה

פרק ז

הלכה א

המדיר. כמ"ד אין מזונות האשה מדבר תורה. פלוגתא היא לעיל פ"ה הלכה ז' ע"ש ומשמע מהכא דלמ"ד מזונות האשה דאורייתא אין הנדר חל ושמעינן מיניה דאין אדם יכול להפקיע ממונו מבעל חובו ע"י נדר דהא קי"ל כמ"ד בשלהי בבא בתרא דשיעבודא דאורייתא וא"כ אין הלוה יכול לאסור למלוה נכסיו המשועבדין לחובו ועיין בתוספות פרק אע"פ דף נ"ט ד"ה קונמות שהקשו א"כ כל אדם יפקיע כל ממונו מב"ח ע"י קונם ותירצו דאלמוה רבנן לשיעבודא דב"ח כו' וכן נמי אלמוה רבנן לשיעבודא דאשה כמו לשיעבודא דבעל וע"ש ודבריהם אזלי אפי' למ"ד מזונות האשה דרבנן אפ"ה אלמוה רבנן לשיעבודה וכמו דפירשי הכא בריש פרקין ועיין בד"ה שהגיע זמן ולא נישאו דמפרשי לכולא סוגיא למ"ד מזונות דרבנן ולא כשיטת רש"י ז"ל ואפ"ה צריכין לאוקמי מתני' באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך ובמספקת לדברים גדולים ולא לקטנים כדמוקי לה בבבלי א"נ בהדירה כשהיא ארוסה כו' משום דאלמוה רבנן לשיעבודא דאשה אחר שנשאת ועיין שם בסוגיא. והרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' אישות הלכה כ"ג כתב המדיר את אשתו מליהנות לו כו' ממתינין לו שלשים יום כו' ע"ש דלא הצריך שיאמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך כאוקמתא דהבבלי וכטעמא הכא נמי לא מצינן למימר דהרי הוא ז"ל פוסק בפרק עשירי כמ"ד מזונות האשה מד"ת ועיין בהר"ן ז"ל שנתן טעם לדבריו משום דקיי"ל הלכה כרבי יוחנן בן נורי בפי"א דנדרים דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד וכל הסוגיא דבבלי ריש פירקין לא אזלא אלא אליבא דת"ק דהתם דס"ל קונם שאיני עושה לפיך א"צ להפר דס"ל קונמות אין מפקיעין מידי שיעבוד אבל לריב"ן לא קשה מידי ולא צריכא לכל הני אוקמתא והא דקאמר בפרק אע"פ לריב"ן אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל דוקא לשיעבודא דבעל הוא דאלמוה רבנן משום דאל"כ יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אבל שיעבודא דאשה לא אלמוה רבנן דאמאי צריכי לאלומי הא ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה ע"כ תוכן דברי הר"ן ולדבריו מצינו לומר לדעת הרמב"ם דיכול הלוה לאסור נכסיו על המלוה בקונם דלא אלמוה רבנן אלא לשיעבודא דבעל ולא לשיעבודא דאשה אע"פ שהיא מדאורייתא לדעתו ז"ל וכן בשיעבודא דמלוה ועיין בהר"ן פרק אע"פ דכתב שם נמי על היש שרצו ללמוד מההיא דהכא דאין הלוה יכול לאסור נכסיו על המלוה וכתב ומיהו אפשר דבירושלמי לא ס"ל דקונמות כקדושת הגוף דמיין להפקיע מידי שיעבוד אבל למסקנת הבבלי כו'

כדלעיל מצי ליה לוה למיסרינהו לנכסיו עליה דמלוה וסיים שם ומיהו נראין הדברים דמשמתינן ליה עד דמתשיל אנדרא ועיין בפ"ד דנדרים מ"ש מזה:
בשקיבלה עליה עיין לעיל פ"ה הלכה י"א שכתבתי שאין דעת הרמב"ם ז"ל כן אלא ברצון הבעל תלוי להשרות לה ע"י שליש ושאני הכא בהדירה דמצי אמרה זילא בי מילתא אבל שלא על ידי נדר לא:

הלכה ב

בשנדרה אשתו כו'. וכן מוקי לה בבבלי לשמואל דהלכתא כוותיה בהא דקאמר התם במתני' דלעיל דאפי' בסתם תמתין שלשים יום והילכך מתני' דהכא ע"כ בנדרה היא וקיים לה הוא מירי אבל היכא שהוא המדיר ממתינין לו שלשים יום וכדפסק הרמב"ם ז"ל שם וכתב שם הה"מ ודע שבכל מקום שתראה המדיר את אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר לה הריני אוסר עליך שלא תעשי כך אין בדבריו כלום וזה פשוט עכ"ל ומסוגיא דהכא למדנו כן דקאמר אם תאכלי כו' תהא אסורה מנכסיו ודוקא בכה"ג:

הלכה ד

הדירה שלא תרחץ. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות אישות הלכה ט':

הלכה ה

הדירה שלא להשאיל כו' יוציא ויתן כתובה. היינו אם לא התיר נדרו וממתינין לו שלשים יום וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה בדפי' הה"מ וא"א לפרש בנדרה היא וקיים להוא ומש"ה יוציא מיד דהא קתני סיפא וכן היא שנדרה ועיין בתוספות דף ע"ב ובהר"ן ז"ל. וכולהון בעדים. הרא"ש ז"ל הביא לזה וכתב משמע דאין המתקן נאמן לומר לא תקנתי לה אם היא מכחישתו ומילתא דמסתבר הוא דהיאך יפקיע ממון בעד אחד אלא עדים צריך כגון שאמרה פלוני תיקן באותו שעה והעידו עדים שבאותו שעה לא היה פלוני בעיר או אם הבעל אומר היא אמרה לי שפלוני תיקן לה והיא אומרת לא אמרתי לו אין הבעל נאמן אם לא שיביא עדים שאמרה לו עכ"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל הביאו הר"ן וכן פסק הטור אה"ע סימן קט"ו וסיים שם אבל מדברי הרמב"ן ז"ל נראה שהכהן והחכם נאמן וכן הדין בכל עד מפי עד אם בא האחד וכפר אין השני האומר משמו נאמן וכך קבלתי דין זה עד כאן. ואפשר דמאי דאמרינן בירושלמי וכולהון בעדים לא קאי אמאי דאמר כהן עכ"ל כלומר דלא קאי אלא על מה שאמרה לו פלוני כהן תיקן לי כו' דזה ודאי צריך להיות בעדים שאמרה לו כן דאל"כ יכולה להכחישתו שלא אמרה לו מעולם ובזה כ"ע מודים בה אבל אם היא מכחשת להכהן והחכם אינה

נאמנת וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפכ"ד מהל' אישות הל' י"א וז"ל והיאך יודע הדבר זה כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תקנם לי ועיסה זו פלונית הפרישה לי חלתה ופלוני חכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם ע"כ ומשמע מסתימת דבריו דהכהן והחכם נאמנין לעולם וכדעת הראב"ן ז"ל:

הלכה ו

חצר שהרבים בוקעין בתוכו הרי הוא כמבוי. וכן פסק הטור בסימן הנזכר דדינו כמבוי המפולש ואע"פ שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים תצא בלא כתובה: **תרעה טריד סוטה מוגף צריכה**. כן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן אלף ורנ"א והביאו הב"י סימן י"א הגפת הדלתות שאמרת אין זה יסוד עד שיהא בית נעול דתרמא טריק דירושלמי שער נעול במנעל משמע וכדמשמע התם בפרק המדיר דגרסינן התם תרעא טריק סוטה מוגף צריכה עכ"ל וטעמא דכשאין סגור במנעול הן מתפחדין שלא יבוא אדם לשם כדכתב שם בתשובה הנזכרת ומדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מאישות הלכה ט"ו נראה דאין צריך להיות סגור במנעול שהעתיק שם לכל האי דחשיב הכא או שהיו יוצאים ממקום אפל כו' או שנכנסו זה אחר זה והגיפו לתות וכיוצא בדברים אלו כו' וע"ש כל נדר אפילו נדרה שלא לוכל חרובין נדר הוא. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' אישות הלכה ו' ומה דאמר בבבלי מידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידה קפידא באומר סתם ע"מ שאין עליך נדרים ומדברי התוס' ד"ה ומידי משמע דדוקא אם פירש בהדיא ע"מ שאין עליך נדר זה יכול להתנות בכל נדרים אפילו לא קפדי בהו אינשי.

הלכה ז

לפום כן אסורה להינשא בלא גט. מדברי התו' דף ע"ד ד"ה חכם משמע דלא חיישינן שמא תלך אח"כ אצל החכם שכתבו שם דדוקא הלכה אצל החכם והתירה קודם ידיעת הבעל אבל לאחר ידיעת הבעל לא מהני להו היתר כו' וע"ש והרמב"ם ז"ל סתם דבריו בזה ונראה נמי לדעתו דס"ל דלא חיישינן וכ"כ הה"מ שם בשם הרשב"א ז"ל אבל הר"ן ז"ל סיים יכתב אע"פ כן צריך לחוש לדבר להברייתא דירושלמי:

וצריכה ממנו גט אפי' קידשה על תנאי וכנסה סתם. בבבלי דף ע"ג גבי קדשה סתם מסיק שם רבא דספוקי מספקא ליה כדפרש"י על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית אם לא וגבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא. וכן צ"ל לרב דס"ל התם כרבי יוחנן דהכא דאם קדשה על תנאי וכנסה סתם צריכה הימנו גט דטעמא דשמא אחולי לתנאה כדפרישית בפנים ומספיקא צריכה גט וכן פירש הר"ן ז"ל וע"ש וכן נראה מדעת הרמב"ם

ז"ל בפ"ז שם הלכה כ"ג שכתב לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנם ומה שיש לדקדק בסוגיא זו ובסוגית הבבלי עיין בחדושי כתובות מ"ש שם בס"ד:
הדרן עלך פרק המדיר

פרק ח

הלכה א
חומר הוא מצד אחד וקל מצד אחד כדפרישית וכן פירשו התוס' ד"ה נפלו והרי"ף ז"ל סוף פרקין מפרש חומר מצד אחד דתנן ב"ה אומרים לא תמכור וקל מצד אחד דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. והסוגיא מוכחת כפי' התוספות:

הלכה ב
כך אני מודה לכם שלא תמכור ולא תתן כו' הכי גריס בתוספתא ובבבלי דף ע"ח גריס אמר להן אף זו מוכרת ונותנת וקיים כו' וגירסא דהכא מסייע ליה לרבינו חננאל בתוס' שם ד"ה תני דגריס במתני' מוכרת ונותנת כדקאמר הכא אנן תנינן כו' ובברייתא אם מכרה ונתנה ורב זביד קאמר התם תני אם מכרה כו' דמגיה מתני' מקמי ברייתא כדי שלא להעמיד ר"ג כב"ש כו' וע"ש:

הלכה ג
אמר רבי יוחנן נכסים הידועים כו'. ובבבלי מפיק לה דר"י ב"ח לדר' יוחנן ופסקו הפוסקים כר' יוחנן דהתם דתניא כוותיה והידועים לבעל מכרה בעל ואפי' נפלו לה משניסת כ"כ הטור אה"ע סי' צ' וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהל' אישות הל' ז' וח' דאפילו בשנפלו לה משניסת מכרה בטל וע"ש:

הלכה ה
ר"ל כדעתיה דאמר אין אדם יורש את אשתו מדברי תורה. ולר"י איכא למימר דס"ל נמי בהא כר"ל דירושת הבעל דרבנן ואיכא למימר דס"ל דאורייתא וקרא איצטריך מחיים ולמילף בעלמא דקנין הפירות כקנין הגוף דמי. ובבבלי גיטין דף מ"ו איתא נמי להאי פלוגתא דר"י ור"ל וקאמר התם איתיביה ר"ל לר"י היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא מתה אין לא מתה לא הה"ד דאע"ג דלא מתה ומתה איצטריכא ליה ס"ד אמינא ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא דאמר בצרן ושיגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד קמ"ל ולשיטה זו אפשר לומר דאפילו ר"ל ס"ל ירושת הבעל דאורייתא

ולדידיה נמי איצטריכא ליה לרבות מתה מהאי טעמא דלא ליגזור משום דר"י ב"ח אלא דהאי תלמודא קאמר לשיטתיה דר"ל דשמעינן ליה בעלמא דס"ל ירושת הבעל דרבנן ועיין לקמן פרק הכותב הלכה א':

הלכה ז

בשבנפלו לה זתים ולא קרקען. והכי מסיק לה בבבלי דף ע"ט מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה ד"ה לא תמכור מפני שבח בית אביה והרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות אישות הלכה כ"ג כתב נפלו לה עבדים אע"פ שהן זקנים לא ימכרו מפני שבח בית אביה נפלו לה זתים וגפנים ולא היו לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום אם עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וכתב הה"מ ז"ל בגמרא אמרו מחלוקת בשדה שאינה שלה כו' ובירושלמי אמרו מתני' כשאינן עושין כדי טיפולן אבל אם עושין לא תמכור שעדיין כבוד בית אביה קיים והביאהו בהלכות ונתבארו דברי רבינו עכ"ל ומשמע דהוא ז"ל גריס להאי כדי טיפולן אמתניתין דהכא נפלו זתים וגפנים ולא כמ"ש בספרי הדפוס שלפנינו אמתניתין דלעיל ופסק בעבדים כרשב"ג ובזתים וגפנים כת"ק:

הלכה י

במופקדים אצלו. וה"ד אם היה חייב לאחיו מנה אינו יכול להחזיק בידו כדתניא בברייתא הובאה בבבלי דף פ"א הרי שהיה נושה באחיו ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מיבם ויקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וכן פסק הרי"ף ז"ל ואע"ג דהאי ברייתא ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ולית הילכתא כוותיה כיון דתקינו רבנן השתא למיגבא כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה ע"כ אבל אין כן דעת הרמב"ם ז"ל בפכ"ב הל' י"ג שכתב שם שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ע"כ ומשמע מדבריו שם דאפי' במופקדים אצלו ג"כ אין מוציאים ואע"ג דליכא טעמא מדרבי נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה כדנתן הטעם הר"ן לדברי הרי"ף ז"ל וע"ש ועיין בפרק דלקמן:

מועלין מעילה גמורה מסוגיא דהכא משמע דאפילו קדושת דמים מפקיעין מידי שיעבוד ומכאן סייעתא לדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ערכין הל' י"ד שפסק שם דהקדש דמים מפקיעין מידי שיעבוד וע"ש אבל דעת רש"י והתוספות דמה שאמרו בבבלי מכילתין דף נ"ט ובהרבה מקומות הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד דוקא קדושת הגוף אבל לא קדושת דמים ועיין בפי"ח מהל' מלוה הלכה ז' שכתב שם הה"מ שכל המפרשים חלוקים עליו ופירשו שדין המשנה שבערכין אינו מפני הפקעת השיעבוד כו' ומהכא

דייקינן כפירושו שם וכמו שפירש הכ"מ להא דאמרו שלא יהא הקדש יוצא בלא פדיון וע"ש בהל' ערכין דהרי הכא קאמר בהדיא מועלין בהן מעילה גמורה:
הדרן עלך האשה שנפלו

פרק ט

הלכה א

הכותב. שכן היא כותבת לו כל ערר כו'. ובבבלי סוף פ' מי שהיה נשוי פריך התם כה"ג דלא מהני סילוק דין ודברים כו' ומשני בשקנו מידו ולשיטתי' אזיל כדמחלק הכא בריש פרקין דבשקנו מידו מהני אפי' לאחר שנשאת כדפרישית במתני' והאי תלמודא לא מחלק לה הכי:
כתב לה מן האירוסין ומן הנשואין. הר"ן ז"ל הקשה במתני' למה לי תנאה דדין ודברים כיון דמוקמינן לה בכותב לה ועודה ארוסה בלאו תנאה נמי הכי דינא בנכסים שנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת מכרה קיים דלא אשכחן מאן דס"ל שיהא מכרה בטל אלא שרבותינו שחזרו ונמנו אחר משנתינו ותירץ דתנאה מהני אפי' לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת דלכ"ע מכרה בטל ואם כתב לה דין ודברים כו' בשעת אירוסין מכרה קיים עכ"ל ולפ"ז ע"כ דמפרש הוא ז"ל מן האירוסין ומן הנשואין שכתב לה עוד הפעם מן הנשואין כדפרישית בפנים בלשון הב'. וכן הביא הה"מ בשם הרמב"ן ז"ל דתנאה מהני אפי' לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת והא דקאמר הכא ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו היינו במתנה עמה לאחר הנשואין כדפרישית בפנים וכן פירש הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל ולכל הפירושים מתני' מיתפרשא בדיעבד דוקא מכרה קיים ולא כמ"ש התי"ט דתנאה מהני אפי' לכתחילה וכן נראה מדברי התוס' בד"ה רב אשי וכן משמע מדברי הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות הלכה ב' התנה עמה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה ומתנתה קיים ע"כ:
מוכר פירות ולורח קרקע והוא אוכל פירות. יש לתמוה אדמקשי ליה מר' יהודה לסתייעא ליה מדרבנן דלדידהו אינו יכול למכור הפירות דאפילו פירי פירות אין לו וכדמשמע מהתוספתא דמפרש לה הא דמוכר הפירות אליבא דר"י וכן הברייתא דקתני בבבלי ת"ר אלו הן פירות כו' מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות אליבא דר"י נשנית וכן כתב הרא"ש ז"ל הך ברייתא אתייא אליבא דר' יהודא כו' ע"ש וצ"ל דמקשי מדר"י מדקי"ל הילכתא כוותיה הואיל והתוספתא מפרש אליביה מה הן פירות ומה הן פירי פירות כדכתב הר"ן ז"ל והיינו נמי דכתב הרא"ש ז"ל אחר שהביא

סוגיא דהכא וז"ל ונראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן דבפ' חזקת הבתים דף נ"א פליגי אמוראי במוכר שדה לאשתו אם הבעל אוכל פירות או לא ומודו דאם נתן מתנה דאינו אוכל פירות הילכך לפום גמרא דידן לא אמרי' מוכר פירות ולוקח בהן קרקע אא"כ שיירה ולקח בהן קרקע עכ"ל כלומר מדחזינן דהאי תלמודא מדמי דין המסלק עצמו מנכסי אשתו ומפירותיהן לדין הכותב שדה מתנה לאשתו ואם בכותב מתנה לאשתו אין לו אכילת פירות כדקיימא הילכתא בפרק חזקת הבתים א"כ ע"כ הא דקי"ל הכא הלכה כר"י דיש לו פירי פירות לא מיתוקמא אלא בדשיירה כדקאמר בבבלי פרקין ולא כדמשמע הכא ומהתוספתא דמוכר הפירות דאל"כ קשיא הלכתא אהלכתא (ובהכי ניחא מה דלא קאמר בפשיטות דפליג הירושלמי אגמרא דידן דהכא קאמר מוכר פירות והתם מוקי בדשיירה אלא מה שמביא ראיה מפרק חזקת הוא להכריח דע"כ האי אוקמתא בדשיירה למסקנא היא ולא לדחייה בעלמא) ובענין מה שקשה מזה על הרמב"ם דפסק בפכ"ג מהל' אישות כהך דהכא שכתב ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירי פירות והרי משמע דהאי תלמודא פליג על הבבלי י"ל דס"ל להרמב"ם דהאי אוקמתא בדשיירה לא נאמרה אלא לדחייה דלא תיפשוט הבעיא אם סילק עצמו מפירי פירות דמכל מילי סליק נפשיה וע"ש בסוגיא דמוכרח הוא דהא לעיל מפרש אליבא דרבי יודה דמוכר הפירות ולוקח קרקע כו' כדקאמר בברייתא דאזלא כוותיה אלא ודאי לדחייה בעלמא קאמר ובהא דמדמי הכא דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן לכותב מתנה לאשתו לא פסק הרמב"ם ז"ל הכי אלא כמשמעות סוגית הבבלי דלא דמו דשאני כותב שדה מתנה דנותן בעין יפה נותן אבל הכא לא סילק עצמו אלא מאכילת פירות שלא יכלו לגמרי ולוקח בהן קרקע ואוכל פירי פירות זהו הנלע"ד לדעתו ז"ל:

לא אמר אלא כותב אבל מוכר לא הכי מסיק לה בפרק חזקת שם דבכותב מתנה לאשתו קנתה ואינו אוכל פירות ובמוכר קנתה ואוכל פירות והיינו במעות שאין טמונים ובהכי אייתי נמי האי תלמודא מטעמא דפרישית בפנים אבל במעות טמונים לא קנתה כלל דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי כדקאמר התם וע"ש מכרו בטל לאב שמכר כו'. גי' הספר ודאי א"א להעמידה דאין לפרש בשאין כתובים לבן אלא בנכסי האב סתם דא"כ לא שייך לומר לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו וכי אין לו רשות לאב למכור נכסיו אפילו יהיה הבן קיים וע"כ בכתובים לבן אחר מותו מיירי והגי' מוחלפת היא כדפרישית בפנים:

יאות אשכחת אמר כו'. כן פירש הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות פ' י"נ וע"ש שתירץ בזה קושית בעל המאור על מה שהקשה שם מהתוספתא דקתני התם אם מת השני בחיי ראשון ינתנו לשלישי לאחר מיתת הראשון דשאני הכא דאמר אחריו. ויש לפרש לפ"ז

נמי דתיבת יאות שייכא לעיל אילו אמר כו' שפיר הוי מצינו למימר דלא זכו בהן היורשין אבל השתא ע"כ באחריו מיתוקמא והיינו הך:

ואילין דכתבין כו'. ובכותב לה בעודה ארוסה מיירי דאז מהני לסלק עצמו מירושתה כן פי' הר"ן ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל דלא פסק הלכה כרשב"ג במתני' דס"ל אפי' בעודה ארוסה אינו יכול לסלק עצמו מהירושה וכן דעת הרמב"ם ז"ל דהלכה כרבנן אם התנה עניה קודם שנשאת אבל לאחר שנשאת תנאה בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדכתב בפ' י"ב ובפ' כ"ג מהל' אישות. ולפ"ז איכא למימר דהא דאמר ר' ירמיה בשם רב לעיל תנאו בטל בכותב לה משנשאת ובזה הלכה כרשב"ג אבל לא מטעמיה ולא פליג האי תלמודא אבבלי כדכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל:

הלכה ד

אם אומר את כי כו'. וכ"כ הרמב"ם ז"ל פרק כ"א מהל' אישות הל' ט' האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם ולא כמ"ש הראב"ד ז"ל מפני שהיא שמירה בבעלים שהרי הוא אין שכור עמה כמ"ש שם הה"מ ז"ל וכן מוכח מדאמר פרק השואל דף צ"ו בעל בנכסי אשתו שאלה בבעלים הוי ולא קאמר נמי אשה בנכסי בעלה ולכ"ע דוקא בשוגג פטורה אבל במזיד חייבת לשלם כדכתב הרא"ש ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב בעת שעשתה מלאכותיה דמשמע שאירע הדבר בשוגג ע"י מלאכה שלה:

הלכה ה

תריי כל קבל ארבעה. משמע דמאן דס"ל אין השואל רשאי להשאיל ס"ל נמי שומר שמסר לשומר חייב אבל התוספות בגיטין דף כ"ט כתבו בד"ה כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל אפילו למ"ד בהמפקיד שומר שמסר לשומר פטור מ"מ לכתחילה אין לו לעשות:

הלכה ו

ולא לבאים ברשותי. לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפוסקים דלגבי יורשים דוקא מהני נאמנות ולא לגבי לקוחות הא דקתני הכא לבאים ברשותי לאו דומיא דהני אחריני שפירשנו לעיל שהם לקוחות אלא הם אפוטרופי' שמנה על נכסיו או נתן נכסיו במתנת שכ"מ דכיורשים שויה רבנן כן פי' הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל:

אבל אם עשת אפטרופא לאחר מיתת הבעל היורשין משביעין אותה. וכ"כ הרא"ש ז"ל פירושא דמתני' כר' יונה דהכא דהלכה מחבר בעלה קאי אהיכא דפטרה מן השבועה ממנו ומיורשין ואפילו הכי היורשין משביעין אותה על אפיטרופא שמינוה על נכסיהן

אבל לא במה שנתעסקה בין מיתה לקבורה לצרכי המת וכתב עוד ובירושלמי מוכיח קצת דאפי' נתעסקה בין מיתה לקבורה בשאר דברים שאינן לצורכי המת אין משביעין אותה דגרסינן ר' יונה ור' יוסי תריהון אמרין וכו' אבל לפום גמרא דידן דמייתי עלה הא דנהרדעי משמע דאיירי דוקא בצרכי המת עכ"ל ואפשר מדקאמרי סתם בנכסים שנשתלטה בהן לאחר מיתת הבעל למד הוא ז"ל לומר כן ואפשר לפרש טעמא דהכא שאם אתה אומר שמשביעין אותה על שארי דברים אף היא לא תמכור לקבורה וכדמסיק טעמיה דבר קפרא שלא תהא מניחתו וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות שותפין הלכה ד' שכתב וכן אם נשאה ונתנה בין מיתה וקבורה אין משביעין על זה שנשתמשת בין מיתה לקבורה שאם אתה אומר שתשבע על זה לא תמכור לקבורה ונמצא המת מתנוול עכ"ל:

הלכה ז

מפני חינה. מכאן סייעתא לפירוש ר"ח בתוס' דף פ"ד ד"ה לכתובת אשה שפירש כן משום חינא שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהיה להן קופצין יותר:

הלכה ח

שערב לו מן העכו"ם. כדפרישית וכן משמע בערכין שם והתוס' בפרק הנזקין דף נ"ד ד"ה יתומין פירשו בערב ממש וכגון שקיבל עליו העכו"ם להפרע מן החייב תחילה דאל"ה עכו"ם בתר ערבא אזיל ואסור כדאמרינן באיזהו נשך:

לא עמד בדין וברח כו'. ובבבלי לא מחלק בה ומשמע דבב"ח לעולם נפרעין שלא בפניו כדאמר רב נחמן שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך לו למדה"י ואתה נועל דלת בפני לווין וכן פסק הרי"ף ז"ל וסיים אבל ודאי אי מצינן לשדורי ליה ולאודועי משדרינן ומודעינן ליה וכ"כ הרמב"ם ז"ל ריש פרק י"ג מהל' מלוה:

הלכה ט

רב אמר במקום שאין כותבין. בבבלי דף פ"ט קאמר ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דילמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה כו' ופי' רש"י ז"ל דליחוש שמא תגבה בתורת אלמנה דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא דהא קרעינן לגיטה וכי הדרה מפקה כתובתה בלא גט תנן במתני' הרי אלו לא יפרעו ע"כ וסוגיא דהכא ע"כ אי אפשר נפרש כן דהא אכתי לא אסיק אדעתיה מקושיא שמא תגבה בתורת אלמנה עד ר' בא לקמן ועוד למאי דס"ל להאי תלמודא דצריכה להביא ראיה שהיתה משמשתו עד שמת א"כ לא מוכחא מידי דכותבין שובר וא"א להשוות הסוגיות דהכא ודבבלי דהתם השקליא וטריא אזלא למאי דמחלק רב בין עיקר לתוספת דגט גובה עיקר וכתובה

תוספת ומקשה עליה מסיפא דמתני' כמבואר התם והכא ע"כ עיקר הקושיא שהשיבו עליו מרישא דגובה בגיטא עד דמסיק אליביה דס"ל כותבין שובר ור' זעירא מפרש לה כרב ענן אליבא דשמואל התם כדפרישית בפנים אורחא דאיתתא כו'. למאי דפרישית בפנים אינו מוסכם עם הטעם שאמרו בבבלי פ' נערה גבי שני שטרות היוצאין ביום אחד דביטל השני את הראשון אי לא אוסיף בהשני ומפרש התם דאימר אודויי אודי ליה דהראשון מזויף הוא א"נ דאחולי אחליה לשיעבודיה דקמא והכא משמע דאין הטעם אלא שמא אבד הראשון כן פי' הרא"ה ז"ל בחידושיו ויש לפרש בלשון קושיא וה"ק אורחא דאיתתא מימר כו' כלומר הא לא דמי בשלמא אשה דרכה לומר שיעשה לה כתובה אחרת כשאבדה הראשונה וע"כ צריך לעשות לה אחרת דהא אין רשאי לשהות עמה בלא כתובה וא"כ איכא למיחש שלאחר זמן תמצא הראשונה ולפיכך בשתי כתובות אינה גובה אלא אחת אלא כי אורחא דבר נש מימר כו' בתמיה דמאן ציית ליה שאיבד הראשון שיעשה לו השני וא"כ ליכא למיחש למידי ואמאי צריך לכתוב לבד מן שטר הראשון ומשני אלא כי אפשר יודי ליה כלומר אלא דה"ט באיש דאפשר שהוא מודי ליה שהראשון הוא מזויף ומוסכם זה הפירוש והטעם עם טעמא דהבבלי. והרי"ף ז"ל כתב בפרק נערה דוקא בשטרי קרקעות וכתובות אמרינן ביטל השני את הראשון אבל לא בשטרי הודאות והלואות דעביד אינש דיזיף והדר יזיף והביא ראיה מפרק גט פשוט וע"ש:

הדרן עלך הכותב

פרק י

הלכה א

מי שהיה. אבל לענין מזונות שתיהן שוות. והכי איתא בתוספתא בריש פרק י' וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ח מהלכות אישות הלכה י"ד ונתן שם הה"מ טעם לפי גירסתו בדברי הרמב"ם כמו שאין דין קדימה במטלטלין כלומר כשם שלא אמרו חכמים דין קדימה במטלטלין לפי שיש ללוה למכרן ולהפקיע מידי שיעבוד המלוה כך לא אמרו קדימה במזונות לפי שאם רצה הבעל למכור נכסיו הרי הוא מפקיען מידי שיעבוד מזונות:

כתובה וקבורה מי קודם. ובתוספתא פ"ט גרסי' מי שמת והניח נכסים ומטלטלין ויצתה עליו כתובת אשה וב"ח כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן הצדקה ומהכא משמע דהבעיא היא לענין כתובת אשה מי קודם וכן הא דלקמן כתובה ופרנסת בנות והר"ן ז"ל בפרק מציאת האשה כתב וז"ל והיכא דאיכא בן ואלמנה ובת ואלמנה תובעת כתובה

או מזונות ובת תובעת פרנסתה אלמנה קודמת והא דגרסינן בירושלמי פרק מי שהיה נשוי פרנסה וכתובה פרנסה קודמת ההיא בכתובת בנין דכרין קמיירי משום דשויוה רבנן כירושה וכשם שנוטלת במקום בנים כך נוטלת במקום בנין דכרין עכ"ל ולענ"ד נראה דמשום הא לא איריא די"ל דהכא בשאין שם בן אלא אלמנה ובנות בלבד מיירי דבכה"ג לשיטתא דהאי תלמודא אין האלמנה קודמת כדכתב הנימוקי יוסף ריש פ' מי שמת וכאשר אבאר אי"ה לקמן פ' י"ג ה"ג וע"ש:

והחוב ממעט. ובבבלי ריש פרקין מסיק דהחוב אינו ממעט ויש לפרש שיטתא דהכא בגוונא אחריתא ובלשון בעיא דבעי הש"ס אם החוב ממעט או מרבה כדמפרש היך עבידא כו' ואתרווייהו קאי אם היתה שדה של אחרים תחת ידם או שדה שלהם תחת יד אחרים ועתידה לחזור ביובל אם רואין אותה כאלו היא מוחזרת וברישא ממעט הוא ובסיפא מרבה אבל אם יצא עליהן שט"ח ודאי אינו ממעט שהיא נחלה שלהן שעושין בזה מצות פריעת חוב אביהן:

ימים שבנתיים. למאי דפרישית בפנים דמיא להא דתנן בפ' איזהו נשך דף ס"ה הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי הוא שלו ומשמע מהתם דבכה"ג משלשין הפירות ואם אמר המוכר ללוקח אם לא אחזיר לך עד זמן פלוני קנה אותה מעכשיו כגוונא דקאמר הכא אם החזיר לו בתוך הזמן אין לו פירות לאחר הזמן הרי כל הפירות ללוקח כדכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות מלוה הלכה ד' וע"ש:

הלכה ב

משעה ראשונה שמין להן. ואם מרובין היו ונתמעטו זכו בהן יורשי בני כתובה הגדולה ובמועטין ונתרבו זכו בהן יורשי בני כתובה קטנה וחולקין בשוה כדאמר בבבלי דף צ"א וכפרש"י והרא"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהל' אישות הלכה ה':

הלכה ד

לא שוחדא דדייני את אמרת. כן פירש הר"ן ז"ל בפרקין דשינוייא הוא ואתייא מתני' כשמואל דקי"ל כוותיה אבל הרי"ף ז"ל פרק הכותב פירש להיא דהכא למסקנת הקושיא לא שוחדא דדייני את אמרת ואמאי לא נימא במתני' הכי ומ"מ לדינא לא נפקא לן מידי דהא דאמר שמואל שוחדא דדייני דוקא בשטרי מכר ומתנה אבל בהודאות והלואות מודה לרב דיחלוקו כדכתב שם הרי"ף וכל הקודם בהן זכה וכן הוא מסקנת רוב הפוסקים ועיין לקמן הלכה ה' מ"ש מזה:

במרשות זו את זו כו'. בבבלי דף צ"ג לא קאמר שמואל אלא בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה ולפיכך מדייק התם מסיפא דקתני של מאתים ושל ג' מאות שלש שלש של זהב תימא לה השלישית לשניה הא סליקת נפשך ממכה הראשון ואין לך אלא חמשים ממנה השני ומשני משום דאמרה לה מדין ודברים הוא דסליקא נפשאי וכתבו התוס' שם לא אתברר שפיר טעמא דמילתא דהא מ"מ סילקה נפשה מהאי מנה וא"כ סילקה ג"כ מלריב עם בעלת הג' בזה המנה ולשיטתא דהאי תלמודא ניחא דמיירי דגם הג' הרשת להשניה וסילקה ע"י כן חלקה וגם חלק השלישית מהכ"ה מן המנה הראשון ותו לא ונשארו ע"ה לחלק בין כולן כדפרישית וכעין שכתבו התוס' שם ד"ה תימא לא ידעתי אמאי לא משני כגון שכתבו בעלת ג' מאות ובעלת ר' לבעלת מנה דו"ד אין לנו עמך בעשרים וחמשה ולא שייך הכא מה שדיקדק התי"ט אם שתיהן כתבו לבעלת הק' מאי קמ"ל במילתא דפשיטא יותר מביעתא בכותחא דלאוקמתא דהאי תלמודא לק"מ דטובא קמ"ל דאע"ג דבעלת הג' לא אמרה כלום מסילוק דו"ד אלא ע"י הרשאתה להשניה לדון עם הראשונה סילקה גם חלק הבעלת הג' מכ"ה במנה הראשון מהני:

עד כדון דהות פרגמטיא זעירא כו'. כן היא גי' הרא"ש ז"ל והר"ן גריס איפכא ע"כ דהוות פרגמטיא רבה הוות פרגמטיא זעירא כלומר שלא מצאו לקנות סחורות הרבה מאי. וכתב הרא"ש ז"ל דכן נמי מסקנת הבבלי וכר' המנונא שם והא דקאמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע לאו דוקא אלא אפי' לקחוה לטביחה ועומד לטביחה לעולם חולקין בסחורות בשוה ואין חולקין לפי המעות אלא בשהרויחו במעות עצמן כדאמר הכא והא דנקט שור לחרישה משום דרבה כו' נקט לה ואפי' היה הפירוש דחוק ראוי לדחוק ולפרש כדי להשוות שתי הגמרות יחד וכ"ש שהוא מרווח ומפורש עכ"ל:

הלכה ה

ולא שמיע כו' מסוגיא דהכא משמע דאפי' בהודאות והלואות אמרי' בכה"ג שודא דדייני וכן הקשה הר"ן ז"ל בפרקין על הרי"ף שכתב דוקא בשטרי מכר ומתנה כמ"ש לעיל הלכה ד' וכתב שם לדחות ראיותיו וע"ש דמ"מ לענין הלכה הסכים לדעת הרי"ף ז"ל ודוקא בשני שטרות על שדה אחת וכרבי מנא דהכא:

הלכה ו

לא אתייא אלא ביורש. הרא"ש והר"ן ז"ל הוכיחו מזה דהא דאמרינן בבבלי דף צ"א גבי עובדא דקטינא דארעא שאם סילקו לו היתומים בחמשים אין יכול לחזור עליהם כו' וכן בב"ח מאוחר אין יכול לחזור על היורש אחר שסילקו ב"ח מוקד' כדאמר הכא

וע"ש וכ"כ הה"מ בסוף פי"ח מהלכ' מלוה בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן פסק הב"י בח"מ סימן ק"ז והרא"ה ז"ל בחידושיו כתב על זה ומיהו צריך תלמוד דהא בירושלמי אתינן לאוקמי אפי' מיניה דידיה ובדכתב ליה אפותיקי עכ"ל ולענ"ד נראה דלא אמר רבי חנינא הכא אלא דשפיר מצינן לאוקמי אפי' בב"ח ובדלא כתב לו דאקני או בדשוי' ניהלי' אפותיקי ואם כתב לו דאקני ע"כ לא מצית לאוקמי אלא ביורש ותרווייהו אזלי שפיר אליבא דדינא:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

פרק יא

הלכה א

אלמנה. הותירה מזונות שלה. והרמב"ם ז"ל פרק י"ח מהלכות אישות פסק מותר מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשין ועיין בפרק אף על פי הלכה י' מה שכתבתי שם לגירסתו וצ"ל דס"ל דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן והתם רבי חייא אליבא דרבי יוחנן קאמר שלהן והכא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ובבלאות מפורש הוא בבבלי שם אמר אביי נקיטינן מותר בלאות ליורשין התם כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה וא"כ ק"ו למזונות שהן של יורשין דהא משלהן היא ניזונת:

ובמסיים ואומר תנו שדה פלוני לפלוני. בפ"ק דגיטין תנן תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומסיק בבבלי שם דבין אומר מנה זה ובין אומר מנה סתם דלמנה קבור לא חיישינן ולשיטתא דהאי תלמודא צריך לחלק בין אומר תנו מנה ובין תנו שדה שצריך לסיים השדה דמוקי לה בגיטין להאי מתני' בשכיב מרע ועיין מ"ש שם בס"ד:

הלכה ב

המוהלת כתובתה ליתומים ניזונת משלהן. וזה כגוונא דאמר רב חסדא בבבלי פ' נערה דף נ"ג גבי הא דיתיב רבין וקאמר משמיה דר' אלעזר המוחל' כתובתה לבעלה אין לה מזונות א"ל אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא הוי אמינא לך משיב רעה וגו' ולפ"ז למאי דפסק הרמב"ם כר' אלעזר במוחל' לבעלה דאין לה מזונות ואפילו בחייו כמ"ש לעיל פרק נערה הלכה י"ב וע"ש מכ"ש במוחל' ליורשיו דאין לה מזונות דהא בבעלה איכא למימר סומכ' עליו שלא ימנע ממנה מזונותיה ולא מחלה להו כדכתב הר"ן ז"ל להאי מ"ד דס"ל דיש לה מזונות ולא שייך האי טעמא ביורשין וכן הכריע הוא ז"ל שם:

בסוף שלשים יום הן אומרים נתנו כו'. בבבלי ריש פרקין בעי הכי ופשיט לה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה וכדפירשו הרא"ש והר"ן ז"ל שהן טוענין על דמי מזונות שעברו ולא מכאן ולהבא כדמשמע מסוגיא דהכא:
אפילו מה בידך אמרין לה תהי. והרא"ש והר"ן ז"ל גרסי אפילו חוי מה בידך לא אמרינן והיינו הך כדפרישית. והרמב"ם ז"ל בפי"ח מאישות הלכה י' פסק כתלמידיו דר' מנא שמחשבין עליה והיא ניזונת ממה שבידה:

הלכה ד

אם היה המקח מופלג יש לו הונייה. ולאו דוקא אונאה אלא אפילו ביטול מקח הוי כדאמר ר' יוחנן בבבלי פ' הזהב דף נ"ז וכן פליגי התם בהא דלקמן ופסק שם הרא"ש ז"ל כר' יוחנן דיש להן ביטול מקח והיינו עד פלגא כדמשמע הכא וכן כתב שם בשם ר"ת שפירש דגמרא דידן סברה כגמרא דבני מערבא אבל הרמב"ם ז"ל פסק פי"ג מהל' מכיר' הלכה ח' אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהן הוניה וכדעת הרי"ף ז"ל שם:

הלכה ה

כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת. הרי"ף ז"ל הביא לזה בפ"ק דמכות ופסק הלכה כר' יוחנן דמאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ד מהלכות עדות הלכה ז' וכתב הרא"ש ז"ל בפ"ק דמכות דטעמא משום דאתי לאחלופי בשטרות דעלמא שלא יאמרו קרוב כשר להעיד ועיין לקמן בפ"ק דגיטין הלכה א' מ"ש שם בס"ד:

הלכה ו

שום הדיינין שפחתו שתות כו'. כתב הרא"ה ז"ל בחדושיו קשיא לן הותירו שתות אמאי בשלמא פחתו שתות דינא הוא דכיון דטעו בהכי מאי דעבדי מגרמייהו ליבטיל אלא הותירו שתות האיך יכול לחזור בו ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הב"ד ואלו האי לוקח מאינש דעלמא זבין לא הוי מצי הדר ביה השתא נמי היכי מצי הדר ביה ואפשר לפרש דבב"ח איירי שהורידוהו בשומתן שכיון שבשומתן הוא יורד הדין נותן כשם שאם פחתו לו בטל כך הותירו בעל עכ"ל:
הדרן עלך אלמנה ניזונת

פרק יב

הלכה א

הנושא. לא כן כו'. בריש פ' אע"פ כתבתי בשם הרי"ף ז"ל דפסח הל' כר' יוחנן בבבלי דאמר חייב וע"ש ולפ"ז לא צריך לאוקמי הכא דטעמא משום שהן דברים הנקנים באמירה דלא איצטריך לאוקמי בבבלי הכי אלא לר"ל דאמר פטור ומ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ג מהל' אישות הלכה י"ז הנושא אשה ופסקה עמו כו' והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אע"ג דקי"ל כר' יוחנן ולדידי לא איצטריך להאי טעמא י"ל לדעתו ז"ל משום דאפילו לר"י צריך שיאמר אתם עדיי או שיכתוב לו בשטר הריני חייב לך מנה או שיאמר בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר כדמסיק התם בריש פרקין וכדפסק הוא ז"ל בפ' י"א מהלכות מכירה הל' ט"ו והילכך קאמר הכא טעמא משום שהתנו בשעת הקידושין והם דברים הניקנים באמירה ואפילו לא אמר אתם עדי ואפילו לא כתב בשטר כדמוכח בדבריו וע"ש ועיין בכ"מ שתירץ שם בענין אחר ואין להאריך:

ומתכסיין בכסותי. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ט מאישות הלכה י"א דכסות נמי בכלל מזונות. והא דבעי מעשה ידי הבת של מי וכה"ג בעי לעיל פ' נערה הל' ב' והתם פשיט לה מדרש המקרא דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם משום דהכא בבת הניזונ' מן האחין קא מיבעיא ליה דמדרש המקרא לא נפקא לן אלא בשאינה ניזונת כסתם משמעו' הכתוב דהא מזונות הבת תקנתא דרבנן היא והילכך פשיט לה ממתני' דהכא דאפילו בניזונת מעשה ידיה לעצמה וכן נראה מדברי הרא"ש ז"ל בפרקין דהבעיא דהכא על בת הניזונת מן האחין קאי שכתב אחר שהביא סוגיא זו וז"ל ומה שהביא הירושלמי ראיה ממתניתין לבנן נוקבין לא דמי דמתני' בחוב קאכל' ובגמרא דידן לעיל מפרש טעמא בפ' נערה עכ"ל וע"ש דיש ט"ס בהעתקת דבריו וכצ"ל כמ"ש ור"ל דבפ' נערה דף מ"ג קא פשיט ליה דאפי' בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה מהאי דרשה דלעיל וע"ש הלכה ב' שכתבתי דמיירי אפי' בניזונת והיינו לפי המסקנת הבבלי ושיטתא דהכא:

הלכה ב

החזירה מאן דאמר לכתובה כו'. מה שפרשתי בפנים הוא לפי גירסת הר"ן בשם הרשב"א ז"ל ולפ"ז הא דמייתי לקמי' הפקחין כו' מילתא אחריתא הוא וי"ל לפי גי' הספר מ"ד לכתובה אבל לא לתנאין תני כלומר הא כבר תנינן לה דאם החזירה אינו מתחייב בתנאי כתובה וה"נ ונפשטה הבעיא אבל למ"ד התם בין לכתובה בין לתנאין מה כלומר אכתי איכא למיבעי דשאני תנאי כתובה דככתובה דמיא אבל בת אשה לא

שייכא לתנאי כתובה ופשיט לה תני הפקחין כו' ותני עלה בנשואין הראשונים דוקא ולענין דינא לא נפקא לן מידי דלב' הפירושים אינו מתחייב אלא בנשואים הראשונים ולא אם גירשה והחזירה וכן פסק הרשב"א והרא"ש ז"ל וכן הטור אה"ע סי קי"ד:

הלכה ג

כד דמך רב הונא ריש גלותא. התוס' בפ' ואלו מגלחין דף כ"ה הקשו דהא לעיל משמע שרב הונא מת קודם ר' חייא דאמר ליה לרבי ארונו בא ותירצו דרב הונא אחר היה ומיהו קשה דבירושלמי קאמר בעובדא דהכא רב הונא ריש גלותא עכ"ל ובספר יוחסין מצאתי בשם תשובת רב שרירא גאון ז"ל דתרי רב הונא ריש גלותא הוו והראשון בימי רבי הי' כדאמרינן בהוריות דף י"א בעא מיניה ר' מר' חייא כגון אני מהו בשעיר א"ל הרי צרתך בבבל והיינו רב הונא וזה האחרון הי' ריש מתיבת' בבבל חבירו של רב נחמן ורב חסדא תלמידו ועליה אמרו בבבלי פ' שני דייני דף ק"ו ואמרי במערבא קמו ליה רבנן ממתיבתא דרב הוא בבלאה:

הלכה ה

אבל באשה שיש לה מזונות כו' וכן כתב הרא"ש בשם ר"ח ז"ל ומביא ראיה נמי מעובדא דחמתיה דרב תייא אריכא בבבלי דף ק"ד וכתב עליו ומיהו יש לומר דשאני התם דבכתפיה ממטי לה אבל אם נתנו לה דמי מזונות אינה גובה עכ"ל ומדבריו נראה דהוא ז"ל מפרש דר' יוסי בר בון פליג אדר' אבין כדפרישית בפנים דאל"כ לא היה לו להרא"ש לפסוק נגד גמרא ערוכה דהכא:

אבל כתובת אלף דינר גובה לעולם. וכן פליגי בבלי שם וכגירס' רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל ואאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה קאי ופסקו שם הלכה כרבי יוחנן דאפי' תוספת אין לה אבל אם שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה לעולם ודלא כגי' הרי"ף ז"ל וע"ש:

הדרן עלך הנושא את האשה

פרק יג

הלכה א

שני דייני. יצאו מעשה ידיה במזונותיה שומעין לו ובבבלי דף ק"ז גריס ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי וכתב הרא"ש ז"ל דעכשיו קאמר לה לא אפרע מה שלותה כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך דאין לפרש דה"ק אני אמרתי לה קודם שהלכתי צאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית דא"כ הוי ליה למימר נאמן אלא רשאי משמע דהשתא הוא רשאי לומר כן כדי שלא יפרע מה שלותה עכ"ל ומשמע מדבריו

ז"ל דהה"ד אם אמר שבשעה שיצא אמר לה ושתקה נאמן כדפרישית בפנים אלא דלשון רשאי לא משמע דמיירי בהכי וכן נראה מדברי הטור אה"ע בסימן ע' לדעת הרא"ש ז"ל וע"ש והה"מ בפי"ב מהל' אישות פי' בבבלי לפי גי' הרא"ש ז"ל כמה דפרישית בפנים והוא גריס התם ואמר צאי מעשה ידיה במזונותיה רשאי שכיון שנתפרנסה בלא הלואה אינו חייב ליתן לה כלום וכתב על זה ובירושל' מצאתי כגירסא זו משמע דמפרש להאי דהכא שעכשיו אומר לה כן:

וינתנו אילו לבניו בנותיו בכלל. בבבלי פרק מי שמת דף קמ"ג מחלק דהראוי לבנים לבנים והראוי לבנות לבנות וצ"ל דה"נ בראוי לבנות קאמר כי היכי דלא ליפלוג אהאי תלמודא וכן כתב הכסף משנה בפרק ז' מהלכות זכיה ומתנה וכן נראה מדברי הה"מ ז"ל שהביא להאי דהכא וכפי הגירסא שהגהתי בפנים וכך פירש הרמב"ם ז"ל שם ובריש פי"א מהלכות אלו:

הלכה ב

ושוקל את שקלו. וקתני התם ופורע לו את חובו ואפילו בב"ח דוחק דדומיא דשוקל קתני ובבבלי דף ק"ח קאמר בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי אלא פורע את חובו הא קמשתרשי ליה אמר רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר איבד את מעותיו ורבא אמר אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקינן שלוה ע"מ שלא לפרוע. ומשמע דלאוקמתא דרב הושעיא אין חילוק בין מזונות האשה לשאר ב"ח ואפי' בב"ח דוחק דמבריח ארי בעלמא הוא ולדידיה לא איצטרך לאוקמי דשוקל לו שקלו היינו באבוד וגבוי וכדמשמע הכא וכן דעת ריב"א בתוס' ד"ה הא מני אבל דעת ר"ת לחלק בין חוב מזונות האשה שאין הדבר ברור שהיה הבעל מתחייב במזונותיה דשמא היתה האשה מצמצמת כשלא היתה מוצאה מי שמפרנסה והיינו דקאמר הא מני חנן היא כלומר האי פורע מיירי באותו חוב דאיירי ביה חנן דהיינו מזון האשה אבל בשאר חוב אפילו חנן מודה דלא איבד מעותיו דהנאה גמורה היא וכתבו שם בשם ר"ת דע"כ דהירושלמי פליג אגמרא דידן דמוקי להיא דפורע חובו אפי' כבני כ"ג ורב הושעיא לא מוקי לה אלא כחנן כו' וע"ש. והרמב"ם ז"ל בפרק כ"ו מהלכות מלוה הלכה ו' פסק כהאי תלמודא דאפי' היה בידו משכון פטור מלשלם לחבירו ונראה דטעמו דהאי תלמודא לא פליג אלא בזה דמוסיף לומר אפי' לבני כ"ג אתיא דשאני בין הכא לחוב דעלמא אבל אליבא דחנן לא פליגי דס"ל אליביה דאפי' בחוב שיש עליו משכון פטור כדמוכח משוקל שקלו וכעין זה כתב הר"ן ז"ל ורב הושעיא דמוקי לה כחנן לא ס"ל כרבא דבאבוד וגבוי מיירי וכדפרישית ופסק הרמב"ם כחנן אליבא דאוקמתא דרב הושעיא משום דהלכתא

כוותיה כדכתב בהלכות נדרים פ"ו הלכה ד' פורע חוב שעליו סתם אפילו בבעל חוב דוחק שאינו אלא מניעת התביעה ואינו בכלל אסור הנייה וע"ש:
אין לך נתפס על חבירו וחייב אלא בארנון וגולגולת. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל חובל ומזיק הלכה ו' וכן משמע מהא דרבא פ' הגוזל בתרא דף קי"ג בר מתא אבר מתא מיעבט כדכתב הכ"מ שם וקאמר התם והנ"מ בכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף כיון דאיפייס מלכא חליף וכן יש לפרש ההיא דהכא דמס של שנה זו קאמר:
מהו לחמם בו את ידיו. וכתב הב"י בי"ד סי' רכ"א כיון דבעיא דלא איפשיטא היא לחומרא:

הלכה ג

אין אלמנה דוחה את הבנים. כדפרישית דלא עקרה תקנתא דרבנן נירושה דאורייתא כן פי' הרמב"ן והר"ן ז"ל בפ' מי שמת וכן דעת הרא"ש והטור באה"ע סימן קי"ב אבל בבת עם הבן לבדן דהיא קודמת בנכסים מועטין לא שייכא למימר דעקרה הבת בתקנתא דידה לירושה דאורייתא כיון דהיא ראויה ג"כ לירושה כשאין שם בן אבל דעת הרמב"ם ז"ל פי"ט מהלכות אישות הלכה כ"א דאלמנה ובת לבדה האלמנה קודמת כמשמעות סתמא דהש"ס בבלי שם עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסי' מועטין וכתב הה"מ ז"ל דק"ו שהיא דוחה את הבנים לבדן. וכן בב"ח ומזונות בת האשה פסק שם שאין ממעטין בנכסים מרובין משום דבעיא דלא איפשיטא היא שם ולא הפשטות דהכא דלעיל ומכאן ראיה למ"ש לעיל בריש מי שהיה נשוי הא דבעי התם כתובה ופרנסת בנות מי קודמת דעל כתובת האשה מיתפרשא כדאמר הכא חוץ מכתובתה ועלה קאמר מאן דאמר גובין פרנסה כו' כדפרישית ועיין שם מה שכתבתי על דברי הר"ן ז"ל בפרק מציאת האשה שכתב לפרש הא דריש מי שהיה נשוי בכתובת בנין דכרין מיירי:
בכל מקום ששנינו אמר ר"ג כו'. וכן קאמר בבבלי ואפילו הכי לא פסקו הפוסקים בהא כאדמון אלא כסתמא דהש"ס בהרבה מקומות דהלכה כחכמים בנכסין מועטין:

הלכה ה

בשפסק במעמדה. ודוקא גדולה דאם התנה במעמדה הרי היא כמו שעצמה התנית אבל בקטנה כופין לבעל ליתן גט וכן הוא מסקנת הבבלי וכן מבואר בהאי תלמודא לעיל פ"ו הלכה ב' ועי' מ"ש שם בס"ד:

הלכה ו

ולא סוף דבר בשעשאה סי' לאחר. משמע דעשאה סי' לאחר דקתני במתני' אמערער קאי וכן פירשו התוס' בד"ה עשאה וכן כתב הר"ן ז"ל להכריח מכאן כפירושם ודלא כפי'

רש"י ז"ל שפי' במתניתין דאמוחזק קאי שעשאה סי' לאחר וזה חתם עליה מטעמא דאין לומר כאן השני נוח לי והתוס' שם הביאו מכאן ראי' לפי' רש"י ונראה דהם מפרשים להאי דהכא דה"ק ולא סוף דבר כו' כלומר לא תפרש המתני' בשעשאה המערער סימן לאחר דזה לא צריך להשמיענו דפשיטא הוא שהרי הודה הוא שהיא שלו אלא אפי' עשאה אחר דהיינו המחזיק וקרי ליה אחר מפני שזה עורר עליו לומר שאינה שלו ואם הוא עשאה סימן לאחר וזה המערער חתום עליו בעד איבד את זכותו ובזה מסולקת קושית הר"ן ז"ל שהקשה לפרש"י ז"ל מה לי עשאה המחזיק סימן לאחר מה לי אחר לאחר וע"ש:

הלכה ט

אותו שמחל אינו גובה ואותו שלא מחל גובה. קשיא מאי קמ"ל פשיטא וע"כ דמוקמינן פלוגתייהו כדמוקי לה בבבלי דף ק"י כגון דהוי ליה לחד עידית ובינונית ולחד זיבורית ובהא פליגי דמ"ד יוציא מנה כנגד מנה ס"ל הא דאמרו ב"ח גובה בבינונית בשל עולם הן שמין במה שנקרא לכל אדם בינונית אע"פ דלגבי הלוה נקרא עידית אם אין לו אלא זיבורית הלכך לגבי האי מנה הוי הפוכי מטרתא דכשבאו לב"ד לגבות ביחד מגבין לבעל הזיבורית ברישא בינונית דאידך והדר מגבינן מיניה האי בינונית גופה לבעל העידית ולא מרווח מידי ולפיכך יוציא מנה כנגד מנה ואינו גובה אלא מנה השניה ומ"ד וה גובה חובו וזה גובה חובו ס"ל בשלו הן שמין וממה נפשך איכא רווחא לבעל הזיבורית דכשהוא גובה בינונית מאידך הויא לה גביה לעידית ואינו מגבה לחבירו אלא זיבורית וכן אם מגבין לבעל העידית ברישא גביא מיניה דהאיך זיבורית והוא מיניה בינונית והשתא קמ"ל הכא דאפילו מחל מנה משטרו לא אמרינן דהורע כח שטרו בזה וגובה אם יש לו יפוי כח כגון שהוא בעל הזיבורית ואתיא נמי שפיר דמוקי פלוגתייהו הכא במאתים ומנה ולא במנה ומנה כדמוקי בבבלי משום דאשמעינן האי דינא דמחל דלא שייכא במנה ומנה וכן נמי הא דקאמר לקמן אותו שכ' גובה היינו במקום יפוי בר אם הוא בעל הזיבורית כיון דנקיט שטרא אבל לא זה שלא כתב חובו בשטרו דאין לו יפוי כח בכה"ג משום דמלוה ע"פ הוא:

הלכה י

מתניתא בשהיה ביהודה כו'. כן פירשו הרא"ש והמרדכי בשם הר"ם והרשב"ם ז"ל להאי דהכא ומשמע מכאן דהולכין אחר מקום הנשואין ובתוספתא איתא במה דברים אמורים בזמן שהיה מיהודה וארס אשה ביהודה או בן גליל שארס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה. ומשמע דאין הולכין אחר

מקום הנשואין אלא אחר ארץ אשר הוא משם כופין אותה לצאת לארצו ופליגא אהאי תלמודא וע"ש שפירשו להשוות התוספתא עם האי דהכא והרי"ף והרמב"ם ז"ל פסקו כפשיטו' התוספתא:

הלכה יא

אין כופין אותו לעלות. ולפ"ז הא דקתני במתני' אחד אנשים ואחד נשים אסיפא דאין הכל מוציאין מתפרשא דשאני לצאת מלעלות אבל בבבלי קאמר דגם להאיש כופין אותו אם היא רוצה לעלות ויוציא ויתן כתובה והרא"ש בשם הר"מ ז"ל כתב דהאי תלמודא מיירי בזמן שבית המקדש קיים דאז הוי מצוה טפי לדור בירושלים מבא"י ובריייתא דהבבלי מיירי בזמן הזה ע"כ כן הוא בהגהת הרא"ש וכן במרדכי וכלומר דהואיל בזמן המקדש מצוה טפי בירושלים אין כופין לעלות לא"י:

הדא מסייע למאן דאמר כתובת אשה מדברי תורה. אבל בבבלי מפרש איפכא דתנא קמא סבר כתובה דרבנן ומעות קפוטקיא הם גדולות ושוקלות יותר משל ארץ ישראל ומקולי כתובה שנו ולרשב"ג כתובה דאורייתא הילכך בתר מקום שיעבודא אזלינן כדין כל שטרי חוב ועיין בהגהת מרדכי וגירסא אחרת היתה לו כאן דגרס דאף לת"ק דאורייתא וכן לרשב"ג כדמוכח בפרק קמא דסבירא לי'ה כתובה דאורייתא ופסק שם הלכה כתובה דאורייתא כדעת ר"ת אבל אין כן דעת הרמב"ם ז"ל וכן דעת רוב הפוסקים אלא דהלכה כתובה דרבנן ועיין לעיל פ"ק הלכה ב' מ"ש שם בס"ד:

הדרן עלך שני דייני גזילות וסליקא לה מסכת כתובות